



קובץ גליונות

פרשת שופטים

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור



מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל



ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

הרבנית הצדקנית מרת חנה שטיינמן ע"ה

אשת חבר ליבלחט"א הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א

בת יבלחט"א מרן שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

נלב"ע י"ג אלול תשע"ד תנצב"ה

לע"נ
הרבנית הצדקנית **פיגא (צפורה) ע"ה**
בת הרב **פנחס זעליג זצ"ל**
אשת יבלחט"א הגאון הגדול
רבי **יצחק בלויא שליט"א**
ראש ישיבת כולל **"שומרי החומות"** בית שמש
נלב"ע ז' אלול תשע"א
תנצב"ה

לע"נ
הילד **ראובן דוד ז"ל הרבסט**
בן יבלחט"א הר"ר **יהודה שליט"א**
נלב"ע י' אלול תשע"א
תנצב"ה



הודעה חשובה
החל מהשבוע ניתן יהיה לקבל את הקובץ גיליונות
לתיבת הדואר מדי שבוע,
בשלב זה השרות ינתן רק בעיר בני ברק
ואנו מקוים שבקרוב נוכל להפעיל שרות חשוב זה
גם בערים נוספות
לרישום ניתן להתקשר: 053-3145900

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424
ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה יוצא לזכות
יהושע בן אהובה
להצלחה בתורה וביראת שמים
ושיגדל להיות תלמיד חכם אמיתי

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"מי האיש אשר בנה בית וגו'" (ב,ה)

יל"ע במי שבנה בית ונפל אם חוזר ממערכי המלחמה, וכמו"כ יל"ע במי שבנה בית וחנכו ועדיין לא דר בה שנה דהדין הוא דאינו יוצא כלל למלחמה וגם אינו מספק מים ומזון ואינו מתקן את הדרכים להולכי המלחמה [כדתנן בסוטה מ"ג א' וכו"פ הרמב"ם בפ"ז מהלכות מלכים ה"ט] מה הדין אם נפל הבית אם יצא למלחמה. ונראה דבנפל אינו חוזר מעורכי המלחמה, דאל"כ לרבי דס"ל בסוכה ז' ב' דסוכה דירת קבע בעינן וצריכה ד' על ד' אין לך הולך למלחמה דכל א' בונה כל שנה סוכה [חוץ ממי שיש לו סוכה קבועה] ויהיה פטור שנה שלמה מלצאת לצבא מאחר דלא דר בה שנה שלמה וע"כ שאם בנה בית וחנכו ונפל לפני שדר בה שנה הרי הוא יוצא למלחמה, וא"כ הוא הדין גם בבנה בית ולא חנכו ונפל אינו חוזר מעורכי המלחמה, וכן אם לקח אשה וגירשה או נטע כרם ומכרו.

(טעמא דקרא)

על שי"ח

"על חכמות היד והפרצוף"

אברך בר אורין בא אל מעונו של רבינו שליט"א עם שאלה מאוד מענינת. "הייתי השבוע" סיפר האברך, "אצל מומחה לקריאת כף היד - שהוא מביט על כף היד ומיד יודע לומר את כל התכונות שלי, המגרעות והמעלות ונטייה שלי לדברים מסוימים וכדו'. והוא הזהיר אותי מלעשות צעד מסוים בנושא ממוני, שאלתי, אם דעת רבינו שליט"א לחוש לדבריו או שאינו בר סמכא, והאם מצינו כזאת חכמה בכלל או שהוא המצאה בעלמא". רבינו השיב לו על אתר: דע לך שאין בזה ממש, לא צריך לחוש לדבריו כלל, יתכן אולי שקלע לכל מיני תכונות וכדומה אך אין לייחס לו שום חשיבות.

יש חכמה אחרת - הוסיף רבינו - חכמת הפרצוף, על ידה יכול האדם בהבטה בעלמא על פנים של רעהו, לדעת את טיבו מבלי לדבר עמו כלל, וזו חכמה עמוקה שאפשר לקנותה על ידי ידיעה רחבה בתורת הנסתר, כי אין זה פשוט כלל, ובדרך כלל אלו שאומרים שהם מבינים בזה, לא יודעים מימינם לשמאלם על"כ דברי רבינו.



"גרפולוגיה"

כאן מתאים להוסיף מה שבהזדמנות אחרת נשאל רבינו את דעתו לגבי חוות דעת של מומחים בקריאת כתיב יד ("גרפולוגיה"). והשאלה היתה לגבי שידוך שבדקו בכתב היד של הבחור וראו דברים לא מחמיאים... רבינו אמר כי אכן יש חכמה כזו, ונזכר בראשונים מזה (עי' רמב"ן בראשית ה' ב' בשם רב שרידא גאון ובזוה"ק פ' יתרו עה"פ ואתה תחזה). אלא שאצל בני תורה אין לזה שום משמעות, כי התורה מעדנת את האדם, ויתכן שבטבעו הוא קשה וקעסן וכו' אבל אחרי שלמד תורה ניהיה עדין ורך כקנה, וממילא יש לברר אצל הקרובים ומכירים אותו ועליהם לסמוך.

ובספר חשוקי חמד מביא הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שאלה שנשאל מעשה שהיה באבי הבת, שהתגלגל לידיו כתב יד של הבחור שנפגש עם בתו, ונבהל לגלות שמדובר בבחור שאינו עושה רושם טוב כלל... אלא שכתב יד זה, נכתב לפני כשלוש שנים, וכיום הבחור עושה רושם טוב, והאב עומד ומסתפק, שמה הבחור מעמיד פנים כ'צדיק' ובעל מידות טובות (ולא היה נעים לאב זה לדרוש מהבחור שיראה לו את כתב ידו) ובא האיש לשאול, כיצד יש להתייחס למצב זה? ושאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואמר לי, שחכמת הגרפולוגיה היא אמת על פי חכמת הגויים, ורק לגויים, אבל יהודי יכול לעבוד על עצמו ולשנות טבעו, כטבע שני, ואת זאת לא רואים בגרפולוגיה, ולכן אין היא משקפת את מהותו וטבעו של היהודי.

להלן נוסח המודעה שנתלתה בפתח ביתו של רבינו שליט"א יום ג' אלול תשע"ו בהוראת מרן הרב שליט"א

אסור

להכניס לפתח הבית את מכשיר

האייפון הטמא ודומיו בשום פנים ואופן ללא יוצא מן הכלל.

כל העובר על זה עובר באיסור גזל ועוד עבירות חמורות.
בני הבית בהוראת ובקשת מרן רבינו שליט"א

דבר העורך

בסוף השבוע הקרוב (י"ג אלול) ימלאו שנתיים ימים להסתלקות בתו הבכורה של רבינו, להבחל"ח הרבנית חנה שטינמן ע"ה אשת חתנא דבי נשיאה הגאון רבי שרגא שליט"א ראש ישיבת קהילות יעקב בבני ברק. בחוברת פנימית שיצאה לאור על ידי המשפחה, והתגלגלה לידינו דרך מקרה, מספרים בני המשפחה כמה עובדות מאוד מיוחדות מחייה, ותקצר היריעה להרחיב, אך נביא כאן על תכונה מאוד מענינת שאיפיינה את המנוחה הצדקנית ע"ה. היא היתה מאוד מסודרת בטבעה, עד כדי כך שהיה לה סדר יום מדוקדק לכל שעה שידעה מה עליה לעשות בו.

את הבוקר פתחה כבר בשעה 4 במדויק, בכל בוקר במשך עשרות שנים, בין בזמני שמחה או לחץ, ובין בערבי חגים או בזמנים בהם טרודים עד מאוחר בערב, כל זה לא משנה. בשעה 4 השעון מצלצל והיום כבר מתחיל. וכשהיום כבר מתחיל מי עצל לשכב במיטה?... לאחר מכן היתה מתפללת לבורא כל עולמים לפי סדר מיוחד, על בני משפחה, ידידים והרבה אנשים שהיתה מעתירה במיוחד עבורם, לאחר מכן היתה נפנית לעניני הבית. וכשהגיע השעה 7 בבוקר שאז מתעוררים הילדים, היה זה אצלה כבר אחרי בוקר עמוס בעבודה מאחוריה...

בערוב ימיה, סיפרה בת רבינו ע"ה כי את הסדר והדיק למופת למדה כאורחות חיים מאביה הגדול מרן שליט"א, "אבא שליט"א" סיפרה בתו, מאוד מסודר. ניתן לראות לדוגמא כי בארון הספרים קודש שלו, כל הספרים עומדים כמו חיילים... ישרים, נקיים, ולא שוכבים או רפויים... מוכנים ועומדים לשימוש תמיד, ניכר בהם שיד מטפלת בהם... גם חידושי התורה שכותב במחברת, תמיד מתחילים אחרי 'עמוד השער' שעושה בעצמו בכתב ידו, ואחר מכן הוא כותב בצורה נאה, לכל דבר יש את מקומו.

המשך בסוף העמוד הבא

הופיע ויצא לאור הספר
"תפארת ההלכה"

ובו אוסף גדול של מאות שו"ת בעניני שבת
ממרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

ניתן להשיג החל מהשבוע אצל המחבר : 052-7627537
בחנויות הספרים, ובעמודות המכירה בבתי הכנסת.

שו"ת במנהגי חודש אלול

- ש. (סי' תקפ"א ס"א) יל"ע מדוע מנהג ישראל להקדים הסליחות קודם תפילת שחרית, והרי עפ"י דין תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.
ת. **כבר נשתרש המנהג.**
ש. העומד בתפלת שמו"ע ושומע את תקיעות השופר [של חודש אלול] האם צריך להפסיק תפלתו עד לסיום התקיעות.
ת. **כן.**
ש. בתקיעות השופר של חודש אלול האם יש להקפיד לעמוד.
ת. **לא נהגו להקפיד.**

(קונטרס שערי שיח)

בדיני סוף שבת

- דין איסור שתיית מים ביציאת השבת כיצד**
ש. בדין האיסור של "שתיית מים" ביציאת השבת, המבואר ברמ"א (סי' רצ"א סעי' ב') מהמדרש, אימתי הוא זמן איסורו, וכן האם "שאר משקין" שיש בהם "מים" בכלל האיסור, או לא.
ת. **רק בין השמשות אסור, וכל מים.** (דרור יקרא) [המגיה שם הביא שיש פוסקים שמתירים במים שמעורב בו שאר משקין, ע"ש. ובספר אלא ד' אמות כתב שמרן שליט"א אין שותה מים מהשקיעה גם 'בתוך סעודה שלישית', וגם משקאות של מים ממותקים אין שותה שנחשב מים, ע"ש. והעולם שאין מקפידים על זה יתכן שסומכים על י"א שהובא ברמ"א שהמדרש רק במים מנהרות, וכן י"א שהאיסור בכניסת השבת ולא ביציאתה, וצ"ע].
לימוד ואמירת גוט שבת אחר מנחה
ש. בסדר היום כתוב, שמכיון "שאחר מנחה" בשבת, מתו יוסף משה ודוד, לכן אין ללמוד אז "תורה שמשמחת", האם קי"ל כן, או לא.
ת. **גוט שבת לא אומרים.** (תשובות הגר"ח) [בספר אלא ד' אמות כתב שמרן שליט"א אין אומר 'גוט שבת' ממנחה קטנה, ובשנים האחרונות אין אומר ממנחה גדולה, וכשאחרים אומרים לו רק מנענע בראשו].
(מתוך הספר תפארת ההלכה הרואה אור בימים אלו - ובו שו"ת גדול ומקיף מרבנו שליט"א על כל עניני שבת)

ענייני גניזה וכבוד הספרים

- לפנות מביתו ספרים שאינם בשימוש כדי להכניס אחרים שמשמש בהם**
שאלה: אם אין לו מקום בבית לספרים, ורוצה להוציא ספרים שלא משתמש בהם כל כך, ולקנות ספרים שמשמש בהם, האם מותר או שיש בזה איזה חשש.
תשובה: יתנם למקום שצריך לזה.
גניזת שקית המשמשת במשך תקופה לתפילין ואוכל
שאלה: שקית שמניח בה תפילין ואוכל וכדו', ומידי פעם מחליפה האם טעונה גניזה, (התפילין עצמם נמצאים בתוך כלי אחר).
תשובה: כן.
מחיקת דברי תורה הכתובים בעיפרון
שאלה: כתב ד"ת בעיפרון וכדו' שניתן למוחקו, ואח"כ ראה שטעה וצריך לכתוב אחרת וכדו', ורוצה למחוק, האם שרי.
תשובה: יעביר קו עליהן.
תלישת דפים מספר לצורך לימוד בדרכים
שאלה: ספר שנקרעה כריכתו ונאבדה וכדו', ורוצה עתה לתלוש דפים מן הספר כדי ללמוד בדרכו, האם שרי.
תשובה: אסור.
הנחת גמרא על ספר שהוא פירוש על הנ"ך
שאלה: האם מותר להניח גמ' וכדו', על ספר שהוא פירוש על הנביאים וכתובים, (וגוף מקרא הנ"ך לא נמצא שם כולו).
תשובה: מותר.
גניזת דף שצייר עליו ציורים להבנת הסוגיא
שאלה: האם כשמשרטט על דף צורות של סוכה וכדומה, כדי להבין את דברי הגמ', האם דף זה טעון גניזה.
תשובה: כן.

(מתוך הספר אריה שאג - ובו שו"ת גדול מרבנו שליט"א העומד לראות אור בקרוב)

המשך דבר העורך

וכן להבדיל - כשהיו לו כספי צדקה בארנק, היה מסדר את כל השטרות באותה צורה. למשל, שטרות של חמישים היו עומדים כולם כשהפנים של האיש בשטר לאותו צד... וכך בכל סוגי השטרות. זה לא היה מסיבה הלכתית כלל... רק מסיבה שהוא מסודר מאוד בטבעו ולא סובל שום בלגן או עקמימיות".
אחרי פטירתה - מספרים בני המשפחה - הגיע אלינו מאות סיפורים על מכתבים מיוחדים של עידוד או תמיכה, ושל דברי מתיקה או שי שהיתה שולחת לאנשים שזקוקים לכך, כולם הדגישו פה אחת כי ה"משלוח" תמיד הגיע בצורה כל כך מסודרת שניכרת היתה ההשקעה במיוחד עבורי... לא היה זה "עוד" מתנה, אלא "במיוחד" עבורי ורק בשבילי.
כך, בצורה כזו היתה מעודדת אנשים ומשמחת לבבות. ואי אפשר שלא להזכיר בפתח חודש אלול כי אחת המצוות בהם התמידה בצורה מעוררת התפעלות, וטרחה
בהם ללא לאות, היה מצוות חסד בעטיפה של ספרי לימוד לבנים או בנות בתחילת השנה. בידיה האמונות של דיוק וסדר היתה מבקשת - תביאו לי ספרי לימוד ואשמח לעטוף שיהיה לכם מוכן בצורה יפה לתחילת השנה. היתה עוטפת מאות (!) ספרי לימוד לידידים, שכנים, מכרים ובני משפחה.
מיותר לציין, כי הכל נעשה מבעוד מועד בצורה מסודרת, לכל אחד היה את היום בו הוא מביא את הספרים. אין צריך לומר שכשהילדים ראו שבוע וחצי לפני תחילת שנת הלימוד שכל ספרי הלימוד עטופים, נכנסו הם לשנה החדשה בהכנה משמעותית ומתוך הרגשה טובה.
יתן ה' ויהיו דברים אלו מעוררים לעשיית חסד לעילוי נשמתה הטהורה של מרת חנה בת רבינו שמריהו יוסף חיים שליט"א.

בברכת שבת שלום
יצחק זלמן (ב"ב)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבנו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

לבערות הארות הוספות על הענינים
הנבחרים בעלון, לתרומות והצטרפות נא
לפנות ל: 0527899334 או בפקס 0527899334
או ל: 0527899334 או בפקס 0527899334
ולציין בבקשה שם פרטי וכתובת

פניני הפרשה

ויש לעיין מה שמצינו בכמה מקומות שהחמירו לעמי ארץ, כמו שהביאו תוס' בב"ק דף צ"ט ע"ב, האיך זה מתחלק שאסור רק לעמי הארץ הרי ממ"ל אם הוצרכו לאסור צריך שיהא אסור לכל (קובץ שימוש חכמים ח)

איסורים מדרבנן.

כתב רש"י בברכות דף י"ט ע"ב בד"ה כל מילי דרבנן וכו', וז"ל והכי קאמר להו דבר שהוא מדברי סופרים נדחה מפני כבוד הבריות, וקרי ליה לא תעשה משום דכתיב לא תסור. ודקא קשיא לכו דאורייתא הוא, רבנן אחלוה ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות וכו' עכ"ל.

ומבאר רבינו שליט"א דנמצא כאן ברש"י חידוש גדול דכל מה שמקילין בדברי סופרים, לא מפני שבאופן זה "לא גזרו", אלא רבנן גזרו בכל אופן, רק שמוחלין על כבודם ונותנים לעבור על דבריהם. כמו כן יש לסייע מדברי רש"י אלו למש"כ הנתיבות (סי' רל"ד סק"ג) דאיסור דרבנן אינו איסור בעצם רק מה שעובר על דברי חכמים, וכן דעת עוד אחרונים.

ואמנם באילת השחר יבמות דף ז' ע"ב מקשה רבנו מהא דאיתא בראש השנה דף ל"ב שלא יעבור את התחום להביא שופר אף שהוא רק איסור דרבנן משום דיו"ט עשה ולא תעשה. ואם האיסור רק מה שאינו שומע בקול חכמים, האיך שייך שיתקנו שיהי' עשה ולא תעשה, כיון שהאיסור הוא מה שאינו שומע למה שהם אומרים, מה שייך שיאמרו שאנו רוצים שיהי' בזה עשה ולא תעשה. וכמו לענין כיבוד אב אם יאמר האב אני אוסר עליך לעשות דבר פלוני, ואני רוצה שאם לא תשמע לי תעבור עשה ולא תעשה, הרי אינו כלום, כיון שהחיוב לשמוע בקולו נשאר אותו חיוב. כך גם אם האיסור הוא רק מה שאינו שומע בקול חכמים. וע"כ דכשאסרו חכמים לעשות איזה דבר בשבת ויו"ט חל איסור שבת ואיסור יו"ט בחפצא, ממילא כשעובר ע"ז הוי כמחלל שבת ויו"ט דאיכא עשה ול"ת.

כי האדם עץ השדה לבוא מפניך במצור* שופטים כ- יט)

בל תשחית- תענית הראב"ד

הנה בס' היראה לרבינו יונה זי"ע הביא בשם ר' אברהם בן דוד [שהיה אחד מחסידי עליון כלשונו] שימשוך אכילתו באמצע תאותו, ובזה ששובר יצר אכילתו זהו תענית יותר גדולה מאשר שצם יום שלם לגמרי מאכילתו, עיי"ש,

והנה השאלה המתעוררת, הלא אם יותיר מאכילתו יהיה בזה משום בל תשחית, ואיך יוכל בשביל ענינים אלו לעבור על בל תשחית.

והנה אפשר ליישב לפימה שמטו בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שהמעשר לחומרה אינו עובר משום בל תשחית, משום שיש לו ענין בזה, ונראה לכא' דה"ה כאן, שמכיון שיש לו ענין אין בזה משום בל תשחית.

אמנם שאלתי שאלה זו למרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, ואמר לי שלכא' לא צריך לקחת לצלחת, אלא יכול לשער כמה הוא מתאוה ולקחת חצי מזה מהצלחת המרכזית, ובזה כבר שבר תאותו. (רבי מאיר סנדר שליט"א בקובץ בית אהרן ישראל קובץ ק"א עמ' קס"ו)

הצטרפות לטוב

על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד. (שופטים יז, ו)

סנהדרין עח, א בגמ': תנו רבנן: הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת, בין בבית אחת בין בזה אחר זה - פטורין. רבי יהודה בן בתירא אומר: בזה אחר זה האחרון חייב, מפני שקירב את מיתתו. אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו: 'ואיש כי יכה כל נפש אדם'. רבנן סברי: 'כל נפש' - עד דאיכא כל נפש, ורבי יהודה בן בתירא סבר: 'כל נפש' - כל שהוא נפש.

וכתב בספר מרפסין איגרא (פרק מ"א ע' רצז):

קשה: לפי זה, כיצד הורגים עדים זוממים שהעידו על אדם שהוא חייב מיתתו, והלא כל אחד מהעדים רצה להרוג רק חצי נפש, שכן רק בצירוף שני העדים היה הנידון נהרג, ובמה עדיפים שני עדים שרוצים להרוג אדם בעדותם - שהם נהרגים, משני רוצחים שמכים אדם במקל - שהם פטורים משום שכל אחד הרג רק חצי נפש?

והביא שם: תירצו מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח פ' שיינברג זצ"ל: חיובו של רוצח הוא עבור מעשה הרציחה, והואיל וכל אחד מהשניים עשה רק חצי מעשה רציחה, לכן שניהם פטורים. מה שאין כן עדים זוממים נהרגים על מזימתם להרוג, והואיל וכל אחד מן העדים זמם מזימה שלימה להרוג, לכן שניהם נהרגים.

כח גזירות דרבנן

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. (שופטים יז, יא)

ביצה דף ב ע"ב ברש"י ד"ה והתניא עשו למשמרת וכו' ולא משמרת למשמרת.

ברש"י מבואר דהא דלא גזרינן גזירה לגזירה ילפינן מדכתיב עשו משמרת למשמרתי דהיינו לתורתי ולא משמרת למשמרת דהיינו לגזירה.

יש לפרש דהוי איסור לרבנן לתקן משמרת למשמרת, ופשוט דלא יועיל גם אם יגזרו, או דאין חיוב לב"ד לעשות משמרת למשמרת, ואז ממילא אין כח לחכמים לתקן כיון דלא חייבתם תורה לעשות, או דמ"מ יש להם כח אלא דלא רצו לגזור.

והנה הרי נחלקו ב"ש וב"ה בהרבה דברים, שב"ש אסרו מדרבנן וב"ה לא ס"ל הגזירה, ובשלמא אם באופן זה לדברי ב"ה לא חייבה תורה לתקן לכן א"א לאסור, וכיון דב"ה רובא אז אי אפשר לאסור אבל אם אפשר לתקן גם כשלא חייבה תורה, א"כ נהי דב"ה ס"ל דאין צריך מ"מ הא ב"ש גזרו, ולמה לא חל איסורם משמע כיון דלדברי ב"ה דהם הרוב אין חיוב לתקן אז לא חל הגזירה.

עוד יש לעיין אם בלי הפסוק של עשו משמרת למשמרתי היה כח לחכמים לתקן ולא בא הפסוק אלא לומר שיעשו גזירות, או שבלי הפסוק לא היה להם כח לתקן גזירות?

ולכא' ע"כ בא הכתוב ליתן להם כח לגזור גזירות, דאל"כ האיך יש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, וא"כ נמצא דלא נתנה תורה כח לגזור אלא גזירה אחת ולא גזירה לגזירה, ולקמיה אמרי היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, והלשון ניקום משמע דבעצם שייך לגזור לגזירה והלשון גזירה לגזירה רק שלא יבוא לעשות גזירה כזו. ולכאורה אין להם כח לתקן מה שלא נאמר?

לקראת ימים הנוראים הבאים עלינו לטובה אנו מבקשים מכל מי שיש בידו ד"ת בהלכה ובאגדה או הנהגה על עניני ר"ה - יוה"כ - סוכות - שמחת תורה ממרן רבנו שליט"א. או שיש בידו הערות והארות על הנכתב בשנים שעברו בענינים אלו שיואל להעבירם בהקדם [עד יום ו' עש"ק כי תצא] למערכת לזיכוי הרבים

כמו"כ ניתן עדיין להנציח בגליונות חודש תשרי הבעל"ט

ענין בפרשה- כבוד חכמים

כבר כתבנו מדברי מרן רבנו שליט"א בגליון פר' פנחס תשע"ד על עניני כבוד חכמים, וכאן נביא עוד כמה ענינים.

כבוד הספרים

ידוע שבעל ספר התשב"ץ היה נזהר מאד בכבוד הספרים והיה מקנח בכל יום האבק שעל גבי הספרים, והובטח לו בשכר זה שספריו לא יכלו לאורך ימים, ומספרים שלחזון איש היה תשב"ץ עתיק בשנים והיה שלם גמרי. (קו' כבוד חכמים עמ' 36)

ויש לזהר שלא להשתמש בספר למקום אחסון של דפים וכדומה ואפילו דפים של חידושי תורה וכ"ש דברי חולין כי זה בזיון הספר, ובעל הקה"י היה מקפיד ע"ז מאד.

וכמו"כ איתא בספר חסידים והוא במ"ב (סי' קנ"ד סקל"א) שלא לכתוב על נייר כשמונע על הספר.

והחזו"א זצ"ל אמר להגרש"י גריינמן ז"ל שלא לכתוב גליונות על שולי הגמרא. רק אם בטוח במה שכותב שאינו טעות. [ורבנו נוהג לכתוב על ספריו] וראה בהסכמת של הגר"ב זצ"ל לספר רווחא שמעתתא באיזה פחד כותב על ענין זה של להדפיס דברי הש"ש עם גליונות שלנו על אותו דף. (שם, ועי' במכתב להרה"ר רמ"ח שליט"א בס' אהלי יעקב עמ' פ)

עד כמה גדול הזכות של "כבוד התורה"

יש מצוה של לימוד התורה ויש ג"כ ענין של "כבוד התורה", ויש מקומות שמשמע כי כבוד התורה דוחה אפ"י את לימוד התורה, ועכ"פ מה שעושים סעודה בזמן שמכניסים ספר תורה, הוא מחמת המצוה של כבוד התורה.

ולגבי כבוד התורה יש מקומות שמשמע שכבוד הספר תורה חשוב יותר מכבוד לומדיה, ויש מקומות שמשמע שכבוד לומדיה הוא יותר מכבוד הספר תורה, אבל זה ברור שבין כבוד ספרי תורה, בין כבוד חכמים, זוהי מצוה גדולה מאד, ואנחנו רוצים להבין את גודל החשיבות של זה, ואפ"י שכולם יודעים את זה בכל זאת יש משהו להוסיף.

כתוב פסוק ביהושע (סוף פרק י"ד) והארץ שקטה ממלחמה. ומביא רש"י שם מדרש אגדה, האדם הגדול בענקים הוא אברהם אבינו הוא שגרם להם שהארץ שקטה ממלחמה ארבעים שנה שנתעכבו במדבר, בשכר שכבדו את הזקן בקרית ארבע שאמרו לו נשיא אלקים אתה בתוכנו, עכ"ל.

זאת אומרת שהגויים שהיו בארץ ישראל זכו עוד ארבעים שנה להישאר בארץ, וליהנות ממנה ארבעים שנה, וכלל ישראל נתעכבו ארבעים שנה במדבר, ולולי זאת משמע שה' אפשר שכלל ישראל יכנסו לארץ ארבעים שנה קודם, וממילא הגויים כבר לא היו חיים ולא נהנים מהארץ, והם האריכו ימים וגם נהנו מהארץ ארבעים שנה, בזכות שכבדו את הזקן, ואמרו לאברהם אבינו, נשיא אלקים אתה בתוכינו.

והנה לא מצינו שהגויים מצווים בכבוד תלמידי חכמים, ובמנין שבע מצוות שנצטוו בני נח אין מצוה לכבד תלמידי חכמים, וכן האם הם ידעו מה זה תלמיד חכם, האם הם השיגו את זה?

אבל כנראה שבכל זאת הם הבינו לכבד את אברהם אבינו ולקרוא לו נשיא אלקים אתה בתוכינו, ובשביל הדבר הזה הם זכו לחיות עוד ארבעים שנה, ולא רק בני חת זכו לכך, אלא כל הז' אומות, הכנעני והאמורי וכו' "כולם" זכו לחיות עוד ארבעים שנה, מפני שבני חת אמרו לאברהם אבינו נשיא אלקים אתה בתוכינו.

וליהודים איננו יודע איזה שכן שהיו נותנים על כזה דבר, כי ליהודי לא נותנים שכר בעולם הזה, אבל אומות העולם השכר שלהם הוא בעולם הזה [ובעולם הבא לא ידוע מה יה' להם] וכתוב כאן שזה ה' השכר שלהם בעולם הזה, שזכו להישאר בארץ ארבעים שנה. ואע"פ שבפסוקים שבתורה משמע שכל הארבעים שנה שכלל ישראל התעכבו במדבר זה ה' בגלל החטא של המרגלים, יש ליישב.

עכ"פ כתוב כאן במדרש שבשביל שאמרו נשיא אלקים אתה בתוכינו זכו להמשיך לחיות ארבעים שנה בארץ, ולולי זאת כבר קודם לכן הם לא היו חיים ולא היו בארץ.

ומזה רואים את גודל הזכות, אפ"י אם אדם עושה את זה לא לשם מצוה, אלא הם הבינו כשראו כזה בן אדם כמו אברהם אבינו, אע"פ שהם היו לפני זה עובדי עבודה זרה, אבל עכשיו הם ראו לפנייהם אדם שהלך והכריז בכל העולם כולו שיש רק רבוננו של עולם "אחד" וכל האלילים הם כלום, ובשביל זה הם העריכו אותו עד כדי כך, שהבינו שצריך לומר לו נשיא אלקים אתה בתוכינו, ובמה שאמרו את התיבות האלו, הם זכו לכבד תלמידי חכם, ואע"פ שהם לא יודעים מה זה תלמיד חכם, ומה זה חכם, אע"פ הם זכו לשכר כזה גדול בעולם הזה, רואים איזה דבר גדול שזה לכבד את התורה.

ליקוט מאילת השחר עה"ת מהרה"ג רי"צ ריינהולד שליט"א

יישוב במקום הרב

אילת השחר פר' קדושים יט, לב, והדרת פני זקן. פרש"י, איזהו הידור, לא יישוב במקומו. וכשיש לו כסא קבוע, אסור לשבת אפילו כשהכסא לא עומד במקום הרגיל לעמידת הכסא. (וכן הדין בכסא אביו, ובכסא המלך). והנה, יש מקומות שלא מקפידים על ישיבה במקומות הרבנים, ואולי משום שאין המקום מיוחד דוקא לו, ולפעמים יושב שם רב אחר וכדו'. ועוד, דמקומו אינו מוגדר ומופרש משאר המקומות. והיו קהלות שהיה גדר סביב מקום מושב הרב והיה במרחק ממקום ישיבת הציבור, וזה ודאי נחשב מקום מיוחד לרב. ובמקום כזה, אפילו אם הרב מגיע לבית-הכנסת רק בפעמים יחידות בשנה, מ"מ זה נחשב למקומו. ויש מקומות שמקפידים שלא לשבת במקום ישיבת הרב גם לאחר פטירתו, ויל"ע אם זה מעיקר הדין?

תחילת קלקולם

התבטא רבינו לאחרונה, "שבכל הדורות אותם שירדו מן הדרך, עד שפרקו עול, תחילת קלקולם היתה בביזוי תלמידי חכמים". [וראה בהקדמת חיי עולם]

ואמר רבנו הנה אדם שיש מילדיו שלא הולך בדרך טובה, בהכרח שאצלו משהו לא טוב, דאין אדם צדיק שיעשה טוב ולא יחטא, על הכל יש חשבון.

דזה שנתגלגל שיש לו ילד לא טוב, זה עונש שבבילו שעשה איזה דבר לא טוב, ולכן נתגלגל שהוא יסבול מכך, ולפעמים א"א לדעת עומק חשבון הדין, כגון שנהנה מביזוי ת"ח, אף שלא עשה כלום, מספיק ששמע ביזוי וחשב בלבו הא טוב שעשו לו כן, וטוב מאד מגיע לו כך.

זילזול ברמ"א

סיפר רבינו שקודם המלחמה היה ספר אחד מתלמיד חכם גדול שהיו לומדים בו הרבה מאד בישיבות, והיו כולם לומדים בו, ובזמננו אינו מצוי כלל וכלל, והי' הדבר לפלא. עד שנמצא שכותב במקום אחד בספרו על הרמ"א בזלזול גדול! וא"כ אין פלא שמשמים סיבבו שאין למדים בספרו, אחרי שמזלזל ברמ"א שהיה איש קדוש ונורא.

ובדומה לזה מביא רבינו מה שכתוב בספר הצדיק רבי זונדל שא' עשה שאלת חלום מדוע נענש הפרי חדש שלא למדו בספרו ארבעים שנה, והשיבו לו מפני שקרא לבעל הלבוש - חייט...

נשאר ננס כל ימיו

מסופר על א' מגדולי וגאוני הדור לפני כמה דורות, שהיה נמוך קומה מאד, והיה מקובל המעשה שבהיותו ילד בן אחת עשרה בערך, חפשו רב לעירה ובא תלמיד חכם אחד ודרש לפני הציבור לראות אם יתקבל לפנייהם, ואותו ילד היה חריף והקשה קושיה גדולה על דבריו באמצע הדרשה, ופרך לו את דבריו והיה צריך לעזוב את המקום ונתבייש מאד, ומחמת זה נענש הילד להישאר ננס כל ימיו... והיה ממש מגדולי הדור ההוא.

זהירות בזה

הגמ' במועד קטן דף כ"ה ע"א מביאה מעשה כי נח נפשי' דרבה בר הונא ורב המנונא, אסקניהו להתם [לארץ ישראל]. כי מטו אגישא [פרש"י שהגינו לעבור בדף של גשר קצר, שעכשיו לא היו יכולין לעבור זה בצד זה, אלא זה אחר זה] קמו גמלי [פרש"י עמדו הגמלים נושאי המטות במקומן]. אמר להו ההוא טייעא [פרש"י סוחר ישמעלים]. מאי האי, אמרו ליה רבנן דקא עבדי יקרא אהדדי, מר אמר מר ניעול ברישא ומר אמר מר ניעול ברישא [שכל אחד מהחכמים המתים. מכבד את חברו לעבור תחילה]. אמר [אותו סוחר ישמעלים] דינא הוא דרבה בר הונא ליעול ברישא [שילך הגמל של רבה בר הונא קודם]. נתור ככיה ושניה דההוא טייעא [שנשרו לחייו ושיניו].

הנה הנכרי הזה נענש על שהתערב בענין זה שנוגע לכבוד החכמים, ולא היה צריך להביע דעות כשרואה שכל אחד מכבד את חברו.

עכ"פ רואים שגם גוי מצווה על כבוד התורה, ומיד שנהדדתי חכם אחד על חברו, כבר נענש בעונש נורא כזה, שנשרו לחייו ושיניו.

וצ"ל דאף שאין כבוד התורה בכלל שבע מצוות בני נח, מ"מ דבר שהשכל מחייב גם נכרי מצווה, וכבוד תלמיד חכם הוא דבר שהשכל מחייב.

ואומר רבינו שה' סבור תמיד דמחילה מהני על זה, אבל לאחרונה ראה שאין מועלת מחילה על "בזיון תלמיד חכם", כמבואר בטורי אבן מגילה דף כ"ח מהריב"ש בשם הראב"ד ע"ש.

ולפ"ז מבואר כפשוטו מה שאמרו חז"ל בשבת דכל המבזה תלמיד חכם "אין רפואה למכתו" כי גם מחילה לא מהני ע"ז.

חוצפא יסג

סיפר א' מתלמידי רבנו בכפר סבא: כשהיינו בישיבה היינו מכבדים את הראש ישיבה באופן נפלא. ופעם שאלנו אותו שכתוב בעקבתא דמשיחא חוצפא יסג, והנה אצלינו בישיבה יש כזה כבוד לחכמים ובמה מתקיימים דברי הגמ'?

ואמר לנו רבנו: שלפעמים אני נכנס לישיבה ואני שומע ב' בחורים מדברים ואומרים שדברי הפני יהושע כאן לא מובנים, וכדו' לשונות שאינם ראוים על גדולי האחרונים שהיו שרפים ומלאכי אלקים, והאם זה לא חוצפא יסג?

ובהזדמנות אחרת אמר רבנו בהאי ענינא: בגמ' משמע שכשהתבטאו איזה מילה לא מכובדת על אחד, היו מתענים אח"כ הרבה מאוד, דבר נורא ואנשים יש להם תאוה משונה לדבר בצורה חריפה, וממילא מבזים ת"ח.

ורואים הרבה פעמים שאברכים חשובים יכולים להתבטאות על קצות קשה או פ"י קשה בצורה חזקה, וזה לא טוב.

רעק"א כשמקשה על הפנ"י הוא כותב 'עפר אני תחת כפות רגליו' ויהודי של היום יכול לדבר בלשון זלזול ח"ו... הרי כשמת הפנ"י וצויה שלא להספדיו והנדוע ביהודה שהיה אדם גדול מאוד אמר שהוא רועד מהפנ"י, והחיד"א כותב עליו בשם הגדולים כי ראה פניו כראות פני אלוקים, רק היום חוצפא יסגא...

וידוע על כמה מחברים שהיו אנשים גדולים ובכל זאת במקום שכתבו שלא בדרך ארץ על בר פלוגתי' שם הם טעו.

ליום השלושים לפטירת הגאון הגדול רבי אריה לייב פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר מודיעין עילית נלב"ע ו' מנחם אב תשע"ו

לא מספיק שהאדם עצמו הוא יר"ש, אלא צריך להמשיך את הדרך הזו כדי שיבוא דור אחר דור ועם ישראל יהיה עם נצחי, נצח ישראל לא ישקר. שמעתי כמה פעמים ממורי רב רבן הגאון האדיר רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל ראש ישיבת מיר. "ידוע בכל העולם שלעם ישראל יש חוש הריח, אנו יודעים שיש מסורת של התורה כמו שכתוב במשנה, משה רבינו קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ואנשי כנסת הגדולה מסורה לתנאים, אח"כ אמוראים, רבנן סבוראי, ואח"כ כל הראשונים והאחרונים. מי קבע את הגבולות האלו, מי זה תנא, מי זה אמורא וכו', אף אחד אינו יודע מי קבע את הגבולות, אלא שלעם ישראל יש חוש הריח וידוע לקבוע. כך אמר לנו הגר"ח זצ"ל.

גאון הגאונים ה'בית יוסף' כשנעשה בו 6 אמרו עכשיו נפסקה השפעת הראשונים, עכשיו מתחיל אחרונים מי אמר את זה. עם ישראל, מי זה עם ישראל, עם התורה, יש לו חוש הריח. כך הוא אמר.

אנו יודעים מי המנהיגים שלנו, יש צדיקים, אף אחד אינו אומר, ח"ו, לא אלמן ישראל, יש הרבה צדיקים, אבל מי המנהיג, מי המנהיגות, עם התורה יודע מיהו המנהיג שלנו, מי זקני הדור המנהיגים, לא רק צדיקים, אלא שמצוים את הדור

ושמרו את דרך ד', מי הם המנהיגים, את מי שואלים. עם התורה יודע! יש לו חוש הריח לדעת! יש צדיקים, אבל המנהיגות היא בידי אלו שהקב"ה מקרב ומכבד.

למען אשר יצווה את בניו, בניו אלו תלמידיו, מדוע, שכל המלמד תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכך גם כ' רש"י בפרשת קריאת שמע 'ושננתם לבניך' אלו התלמידים, וכשם שהקב"ה אומר בנים אתם לד' אלו קוים, ע"י המלמד תורה - התורה היא היצירה הנצחית שנותנים ונוצרים בלב התלמידים ויותר מאב שמביאו לחיי עוה"ז הרב מביאו לחיי עוה"ב, הוא נותן לו את החיים הנצחיים האמיתיים.

אנחנו צריכים להתחזק באמונת חכמים, אם ח"ו אין אמונת חכמים, יש פקפוקים, אז ח"ו הולכים לרדת לא רוצה לומר לאן.

היסוד של שמירת התורה - דרך ד' היא רק ע"י אמונת חכמים, והחכמים הם המנהיגים, לא כל חכם יכול לצוות על הדור, הוא יכול להיות לבד צדיק, אבל את ההנהגה עם התורה קובע, ואנחנו צריכים לדעת שכל ספק הוא ירידה נוראה של אמונת חכמים, אמונת חכמים צריכה להיות קבועה ובורה, בלי ספק, במסירות נפש, וזהו כבוד שמים וקידוש ש"ש.

אנחנו כולנו מתאחדים ומתלכדים, אנחנו ציבור של עם התורה וחובבי התורה, אוהבי התורה, תומכי התורה, כולם! אנו לא יחידים שכ"א יש לו את הדעה שלו ומתקבצים יחד ובחרים איזה מנהיג, אנחנו קיבוץ אחד של עם התורה.

ואנו כולנו תחת הדגל - דגל התורה - יהדות התורה עם המנהיגות שלנו עם מרן ראש הישיבה שליט"א, שהקב"ה יאריך ימיו ושנותיו בשלום לחיים ארוכים לקבל פני משיח, ואתו שר התורה מרן הגר"ח שליט"א, שיהיו בריאים ושלמים, נתפלל עליהם שהקב"ה יקיים בנו את חכמי ישראל המנהיגים שהם-הם בעצם המצווים עלינו ושמרו דרך ד', ואנחנו את בנינו וכך דור דור עד הגאולה השלמה.

אנו מלוכדים תחת הרשימה ג' - יהדות התורה דגל התורה, זו הרשימה שלנו, זו הרשימה שנשמעת אך ורק למנהיגות האמיתית של עם התורה.

ד' יזנו בזכות אמונת חכמים, בזכות כבוד התורה, בזכות כבודו של בורא עולם שהכל ברא לכבודו אנחנו נצלים.

הקב"ה יתן לנו את הכח להשליט את התורה על עם ישראל כולו ואז יבוא משיח צדקנו, ונגלה כבוד ד' וראו כל בשר יחדיו, ותמלא הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים במהרה בימינו, אנו ובנינו תלמידיו וכל הציבור של עם התורה וכל המאמינים בעם ישראל שיתחברו אלינו ותבוא הגאולה השלמה בב"א כיה"ר. (שואף זורח)

בכינוס ראשי הישיבות תשרי תשע"ד

שמענו את דברי החיזוק ממורי הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א ומורי הגאון הגדול רבי יצחק שיינר שליט"א, ממש אין מה להוסיף יש לנו רב, יש לנו ראש ישיבה, אנו הולכים 'ככל אשר יורוך', ומה שהוא רוצה זה רצון התורה. **יש מנהיג לדור, הדור זה לא הפקר, צריך לקבל את כל הדברים כפי שנאמרו**, בלי להוסיף מילה חיזוק. כולנו מוכנים לעזור, מה שכל אחד יכול.

עכשיו נקראנו לאסיפה של מרן ראש הישיבה שליט"א, על זה אנו יודעים שני היסודות, לחזק את רשימת ג' ולשבח את הנציגים, הכל שמענו וכל הדברים ממש מיותרים. (שואף זורח)

בכינוס אלפים במודיעין עילית לפני הבחירות שבט תשע"ג

ואנחנו עבדים, מה זה עבדים? עבדים לרצון השם בתורה. מה כתוב בתורה? לא תסור... ואתם צריכים לשמוע ולקיים את דברי הגדולים יותר ויותר, שהמילה שלהם קובעת. סנהדרין גדולה. מי לא יודע מי קובע היום, שמילה שלו מכריעה את הכל.

"חזון איש אמר על החפץ חיים שהוא הסנהדרין גדולה, הוא היה אחד רק, אבל המילה שלו קובעת, ומי שחולק על מה שהוא אומר זה כמו שחולק על הסנהדרין, ככה החזון איש אמר. "היום אנחנו יודעים מי קובע. אם מרן ראש הישיבה (- רבנו שליט"א). אומר אז יש לאו ועשה, לשמוע. בתורה זה כתוב, ואנחנו עבדים, לשמוע בקול התורה, תשמעו מי המנהיג של עם ישראל, הוא הסנהדרין היום. הוא יחיד, אין שני לו". לא יכולים לחלוק עליו, כולם

אמונת חכמים

התבטלות שלו לרבנו היה לפלא, ופ"א שלח לשאול את רבנו איזה שאלה כיצד לנהוג וחזר השליח ואמר את דברי רבנו, ועמד שם א' והסביר בטוב טעם הוראת רבנו, והצטער הגר"א ואמר מקודם שלא הסברת את דבריו הייתי עושה את זה בתור אמונת חכמים, אבל עכשיו שהסברת לי אני עושה מחמת מה שאני מבין והפסדתי את המעלה של אמונת חכמים. (מבניו הרבנים שליט"א) [א"ה והוסיף בנו הגר"ב שליט"א, דהרי אביו ר' אריה היה תמיד שרוי בין גדולי ישראל כגון זקנו הגר"י פינקל זצ"ל והגר"ח שמואלביץ זצ"ל ועוד גדולי מיר, וכן ראשי הישיבות דפונביז, והכיר בטבעם של גדולי ישראל, ואפ"ה התבטלות שלו לרבנו שליט"א היתה נשגבה, מחמת שראה בו דמות דיוקנם של גדולי ישראל שהכיר]

במועצת גדולי התורה

כשביקש רבנו שליט"א בשנת תשס"ג מהגר"א לכהן כחבר מועצת גדולי התורה אמר שאינו מסכים, ואמר שיקחו את הגרנ"צ פינקל שהוא ראש ישיבות מיר למרות שהיה צעיר ממנו בהרבה שנים. ורק אחרי פטירת הגרנ"צ פ, הסכים הגר"א ליכנס לחברות במועצת גדולי התורה.

עבד על תמימות

פ"א כשהגיע הגר"א לרבנו וראה את ישרותו והתבטלתו הנפלאה, שאל רבנו אח"כ את מקורביו, שנראה לו שלא נולד כך, אלא עמל על זה לנהוג בתמימות, וכששמעו מכך בני משפחת הגר"א סיפרו שאכן כך: היה בילדותו היה חריף נפלא והשקיע הרבה עמל להגיע למדריגתו (מבני משפחתו שליט"א)

כי יפול הנפול

כשנפל פעם הגר"א והגיע רבנו לבקרו, שאל הגר"א את רבנו דהנה בגמי בשבת לב, א אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה - אומרים לו: הבא זכות והפטר. אמר מר עוקבא: מאי קראה - כי יפול הנפל ממנו - ממנו להביא ראייה. תנא דבי רבי ישמעאל: כי יפול הנפל ממנו (ממנו) ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל. אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ופרש"י מששת ימי בראשית - דכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מא) - שנגלו לפניו הדורות, ומעשיהם, וקנס פורענותם.

ושאל הגר"א את רבנו נמצא שכבר בששת ימי בראשית נגזר עלי ליפול ביום זה וזה?

ואמר לו רבנו אכן כך, והרחיב בדברים שאדם חושב אם הייתי הולך באופן כזה או במקום כזה לא הייתי נופל וכו' ואינו יודע שהכל כבר רשום למעלה מששת ימי בראשית. (מהרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

שלא ינזק

בשנת תשע"ד ביקשו לב לאחים מהגר"א שישע לארצות הברית לחיזוק לב לאחים, והוא כבר היה זקן וחולה, ואמר שזה רק בתנאי שרבנו יחייב אותו ליסוע, ורבנו אמר שאינו יכול לחייב אדם ליסוע, רק מברך אותו שלא יהיה לו נזק בנסיעה לא בהליכתו ולא בחזירתו, ושמע כך הגר"א אמר זה מספיק לי ונסע (מהרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

אביו הגרנ"צ פ

כשהיה מגיע הגר"א לרבנו היה רבנו מספר לו אודות אביו הגרנ"צ פ זצ"ל. בשנת תש"ו בנישואי הרב שמחה זיסל דסלר, נתבקש דודו הרב אליהו דסלר זצ"ל לשאת דברים, בתחילה הוא טען כי אין במעמד שכזה את הכובד ראש הראוי לדברי תורה אך כשהפצירו בו רבי אייזיק שר ורבי יחזקאל סרגא נעמד לדבר בסיוע דבריו אמר, שברצונו לברך מעומקא דליבא את בן דודו עם זוגתו הנכבדה לבית טיקטין שלא יכירו לעולם את נסיון העושר.

הדברים נפלו על השומעים כרעם ביום בהיר, רבנו שליט"א שנכח באותו מעמד מספר כי היה נוכח שם גם רבי אהרן וינשטין זצ"ל אשר התקומם למשמע הדברים, הוא ציטט גם בשם רבי ישראל סלנטר שאמר על בני משפחת דסלר בדורות שעברו כי הם קונצנאמאכערס והם יודעים להתמודד גם עם נסיון העשירות, אך הרב דסלר נותר איתן בדעתו, וכן הסכים עמו הגרנ"צ פ שהיה נוכח שם. (מהרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

לא יעזור תפילה לבד

בשיחה ביום שנפלו מגדלי התאומים אמר הגר"א [בכינוס בית ועד] מרן הגר"א ל' שטיינמן שליט"א ענה לראש ישיבה פלוני ששאלו למה לא עושים יום תפילה על המצב, והסביר שיום תפילה אפי' עם גדולי ישראל לא יעזור למצב שלנו כיום, משום שבית שני נחרב על עון שנאת חנם ומחלוקת (יומא ט:). ותפילה לבד לא מועילה אלא צריך לחזור בתשובה ולתקן את העוון שגרם לחורבן הבית ואח"כ להתפלל וה' ישמע תפילתנו, וכמו שאומרים (בתפילה לימים נוראים) "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה", תחילה צריך לעשות תשובה על גורם חורבן הבית, שזהו מחלוקת ושנאת חנים ואח"כ אפשר לבוא ולהתפלל.

דרשת הגר"א במעמד רבנות באולמי תמיר ט"ז חשוון תשע"ד

התאספנו להתחזק למען כבוד התורה. בפרשה שלנו אומר הקב"ה לאברהם אבינו, כי ידעתיו למען אשר יצווה את בני ואת ביתו אחריי ושמרו דרך ד', אומר רש"י, ידעתי לשון חיבה.

אהבת הקב"ה לאברהם אבינו הוא משום שהפיץ את האמונה בכל העולם, אברהם מגייר את האנשים ושרה את הנשים, וע"ז אומר הקב"ה אני מכבדו למען אשר יצווה וגו', וזה כונת דברי רש"י, שכל החיבה של הקב"ה לאברהם אבינו היא מפני שלא רק כלפי עצמו מפיץ את האמונה ומשליט את הקב"ה בשמים ובארץ, אלא הוא מצווה את בניו, ובניו אלו תלמידיו.

המעלה של 'מצווה את בניו', שהוא שומר על ההמשכיות של כבוד מלכות שמים.

יום היארציט של מרן רבי מאיר שמחה הכהן מדוינסק בעל האור שמח נלב"ע ז' אלו תרפ"ו

הבאנו בגליון פר' שופטים תשע"ה מדברי רבנו אודות בעל האור שמח, ועתה לרגל היארציט התשעים נביא כמה ענינים

הנחני בדרך אמת

הביא רבנו כמה פעמים את מה שמובא בהקדמה לס' מקור ברוך להג"ר נחום ברוך גינצבורג ז"ל וכותב הגאון רבי חיים שטיין זצ"ל: ופה מקום אתי למסור מה ששמעתי מפיו הק' כשיבקר פעם את הגאון ר' מאיר שמחה בדוינסק מצאו שהיה שמח ביותר וזחה דעתו עליו, ואמר לו שזה עתה נתחדש לו דבר נפלא לאמיתיה של תורה וכשנתנמנם קצת ראה בחלומו שבפמליא של מעלה יושבים כל גדולי עולם ומשוחחים ביניהם שחור עתה בעולם התורה מי שיכוון את האמת ועמד הרשב"א ז"ל ואמר שבדוינסק יושב רב אחד ולומד וכיוון אל האמת יותר ממני. וזה שבתשובת הרשב"א ח"א סי' רעו נשאל על לשון הגמ' חולין כב, א דעולת העוף אינה באה אלא ביום כמו חטאת בהמה. ומקשה ביום מביס צוותו נפקא, סד"א הנ"מ חטאת העוף אבל עולת העוף אימא לא קמ"ל וזה תמוה דאיך יעלה על הדעת שתהיה כשרה בלילה וכתב דגירסא משובשת היא ויש למוחקר.

והגאון הרמ"ש פי' זה עפ"י דברי הראב"ע ויקרא ה' ש' דהא דחייבה תורה להביא תחת חטאת בהמה חטה"ע ועוה"ע זהו מפני שבחטה"ע ליכא אימורין לכן צריך להביא עוה"ע תחת אימורין של חטאת בהמה, ולזה הו"א דעוה"ע כשר בלילה כמו אימורין שהרי עיקר הבאתו הוא במקום אימורין וגירסת הגמ' נכונה. והנה עצם הדבר כבר מובא באו"ש הל' מע"ש ונ"ר פ"ז ה"ג ובמלואים מוסיף גירסת הרשב"א וכותב שם ושמחתי מאד שהנחני ד' בדרך אמת.

והעיר ע"ז רבנו דהנה בתו"כ (פר' צו פ"ח ה"ח) איתא אלא מה שלמים מיוחדים שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח, אף איני מרבה אלא את שיש לו מתירים בין לאדם בין למזבח, כגון חטאת העוף שיש לה מתירים לאדם ואין לה מתירי' למזבח וכגון עולת העוף שיש לה מתירים למזבח ואין לה מתירים לאדם. ולכאור' אם זה קרבן א' היה נקרא דעולת עוף יש לו מתירים לאדם בחטאת, וכן חטאת העוף יש לו מתירים בעולה. (אילת אהבים עמ' כ"ו ועי"ש).

השביע את שר הים

סיפר רבנו: ה' אחד מדוינסק שסיפר שהי' קורה לפעמים בחור מערובול של שלגים שע"ז הנהר עולה על גדותיו ומציף את הסביבה, שנעשה מזה סכנה גדולה לתושבי אותה עיר, ופעם בשבת אחת קרה הדבר בדוינסק והי' סכנה גדולה לכל העיר, והאור שמח נעמד להתפלל, ואומרים שאמר שהוא משביע את השר של הים שזה יפסיק, ואכן הפסיק ועברה הסכנה מתושבי דוינסק.

שמירת הערבה

הביא רבנו בשיעור את דברי הרמ"ע מפאנו מאמר חיקור הדין (ח"ב פכ"ה) אמנם בעלי החפוש ממחבבי מצות אמרו כי בהסיר הקליפה מן הגרעינין שבערבה ימצא בה כמין גוף נחש מופשט מעורו בלי ראש מורה העלם הראש של אותה קומה כטעם וראש פתנים אכזר הלא הוא כמוס עמדי לפי שעה.

ואמר רבנו דיש הרבה שנוהגים לשמור את "הערבה" כסגולה לשמירה.

סיפר אחד הנוכחים שסבו היה מקבל "ערבה" מהאור שמח זצ"ל כדי שינצל מידי הצבא. ופעם אחת שכח להביא ועשו לו בעיות. (אפיקי איל)

הערה בדברי האור שמח

הנה למ"ד בסנהדרין מ"ה ב' דאם נקטעה יד העדים פטור ממיתה וכ"כ הרמב"ם הל' סנהדרין פי"ד ת"ח יל"ע מה הדין כשאחד מן העדים יודע בעצמו שהעיד שקר ואינו יכול לחזור בו דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד האם מחויב לקטוע את יד עצמו כדי לפטור את הנידון ממיתה? והאור שמח הל' רוצח פי"ז ה"ח הביא בשם הרדב"ז דאדם חייב לקוף איבריו כדי להציל מי שיש סכנת מות והאור שמח הוכיח נגדו מהא דסנהדרין מ"ד ב' דהעדים הודו ששיקרו ובכל זאת אמרו שלא מהני חזרתם והרגו את בן שמעון בן שטח ולמה לא חייבו להעדים לקוף היד עי"ש. ויש לדחות את ראייתו דהא ע"כ אין נאמנין במה שחזרו דאילו היו נאמנין לא היו הורגים את בן שמעון בן שטח, וכיון דעל פי דין אין נאמנין ואנו מחויבין להורגו ולקיים דינו איך נחייב את העדים לקוף ידם, אבל הם עצמן יתכן דמחויבין לקוף כיון שיודעים האמת שהוא אינו חייב מיתה.

ירדנו פעלים

שח רבנו: ובאמת כל אחד יודע כי אם בדורות הקדמונים אמרו שצריך חיזוק. בודאי היום, שהרי אי אפשר לדמות את הדורות הקודמים לדורות שלנו. ובכלל הדורות כל דור ודור חז"ל אומרים שהדורות מתמעטים, וכמו שהגמ' אומרת בעירובין דף נ"ד א' האריך שאמוראים אמרו לגבי התנאים איזה דמיון שלא היה להם לגבי התנאים. ומה הדורות הראשונים והאחרונים, גדולי האחרונים, ואפי' בדורות הקרובים היו כאלה אנשים שאי אפשר להדמות אליהם כלל בדור שלנו. הרי לפני לא הרבה שנים היו עוד גאונים כמו ר' חיים. האור שמח. ואפי' אחרי זה, החזו"א הבריסקער רב ועוד הרבה, ובזמן האחרון הדלות של החכמה, הדלות של התורה, של היראה, ירד פלאים: ממילא אין צורך הרבה לבאר עד כמה צריך להתחזק בימינו, ובפרט שהרחוב מושך, ויש מסיתים ומדיחים, רח"ל.

לא נותנים להם לגדול

שח לנו הרה"ג ר"מ שליט"א: שאלתי למרן בשנת תשס"ז על מלמד אחד שהיה נתנהג בתקיפות עם תלמידים עד כדי השפלה וכדומה, ובתוך הדברים אמר לי מרן: אתה יודע למה לא גדלים כמו רבי מאיר שמחה, לא כי אין כשרונות כאלו, יש, רק לא נותנים להם לגדול....

הגליון מוקדש לעילוי נשמות הרבנית חנה שטינמן ע"ה אשת חבר ליבדלה"ט הגאון רבי שרגא שליט"א

וכלת מרן רבנו שליט"א ובת מרן הגר"ח שליט"א

נזכיר מעט ממה שיש ללמוד מהזמנים שהיתה באה ומסדרת ומנקה באופן מופלא את בית רבינו שליט"א, כראוי למלכי רבנו. כשהיתה באה והיה רבינו לבדו בבית, היתה מניחה בקבוק בפתח הכניסה לבית, כדי להחזיק את דלת הכניסה פתוחה מעט, ובזכרוני שאמרה לי שכן אמר לה רבינו לעשות כדי שלא יהי' חשש יחוד, ולא סמך על כך שהפתח לא נעול, ובכל רגע יכולים להיכנס. (פרי חיים)

תובעים מאשה פחות

שאל רבינו: מי שצריך לומר קדיש על אביו ואחד צריך לומר קדיש על אמו, למי צריך לדאוג יותר שיוכל לומר קדיש? והשיב: זה שאומר קדיש על אביו, כי התביעה על גבר היא יותר גדולה מהתביעה על אשה, ממילא דינו מרובין ממנה, וצריך לעזור לו יותר. ומביא רבינו ראייה מאדם וחיה, דאפילו שחיה היתה את אדם הראשון לאכול מעץ הדעת, בכל זאת לא מצינו על חיה שעשתה תעניות וסיגופים כ"כ, רק על אדם הראשון אומרת הגמ' בעירובין דף י"ח ע"ב היה רבי מאיר אומר אדם הראשון חסיד גדול היה, כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו ישב בתענית מאה ושלשים שנה, ופירש מן האשה מאה ושלשים שנה, והעלה דרזי תנאים על בשרו מאה ושלשים שנה, והיכן הסיגופים של חיה, משמע שמאשה לא תובעים כ"כ.

לקחו ע"ע קללת זיעת אפר

והנה כפי שאומר רבינו הרבה פעמים דהקללה "בזיעת אפרך תאכל לחם" נאמרה לאדם הראשון, היינו לגברים, ולמעשה בימינו נשתנה הדבר ולקחו את זה הנשים. ואמנם זה לזכותם שעוזרים בזה לבעליהם ללמוד תורה.

על מי נאמר בכל אלה לא מצאתי

איתא בגיטין מה, א קשיא לי לר' עיליש כתיב אדם א' מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתי' דר' נתמן. יש להוכיח מכאן דחייב לדון לכף זכות הוא אפילו אם עי"ז צריך לומר דנעשה לו נס, דאל"כ כיון דאפשר דהם עושין בכשפים כמו שבאמת נתברר אח"כ שהי' כן ומאי הוי קשיא לי ולמה לא תלה שזה עי"ז כישוף ועי"ז דמחויב לדון לכף זכות ואפילו שנעשה להם נס ולכך הוקשה לו מהפסוק. וצע"ק דהא היו נשים נביאות כמו האמהות ומרים וחנה ואביגיל שודאי היו צדקניות, וכן אשתו של מר עוקבא כמבואר בכתובות דף ס"ח וחולדה שהיתה נביאה ולמה הוקשה לו על בנתי' דר' נתמן אם הם צדקניות.

ואפשר דודאי אלה שהי' ניכר בצדקותן לא היה קשה דשלמה התכוין בלמי שאינו ניכר שהן צדיקות לא מצאתי שהן צדיקות אבל אנשים יש שהם צדיקים נסתרים ולכן כל הני נשים דהי' ידועים בצדקותן כגון אשת מר עוקבא שהיתה עוסקת בחסד, וכן אמרינן בתענית דף כ"א ע"ב דהאשה שהיתה עוסקת בחסד בעיר דרוקרת ובזכותה ניצלו הרבה שבשכונותה, אבל בנות של ר' נתמן לא הי' ניכר צדקותן ובכ"ז הוי בחשן קדרא א"כ ע"כ יש הרבה צדקניות למרות שאנתנו לא רואים עליהם שהם צדקניות ועי"ז השיבו לו מן השמים לדעת שבאמת הם לא צדקניות. (אילת השחר שם)

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה

מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסימ קרליץ** שליט"א

גליון מס' 133 • שופטים תשע"ו

שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך (טז, יח)

2 מכתבים ממרן פוסק הדור שליט"א בחומר איסור הליכה לערכאות

בדבר האיסור הליכה לערכאות

בס"ד, א' באייר תשנ"ח

לכבוד

הרבנים החשובים שליט"א

וכל הציבור הקדוש

חומרת איסור הליכה לערכאות מבואר בשו"ע חו"מ סי' כ"ו, כי הבא לידון בערכאות הרי זה רשע וכאלו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה, ובתנחומא איתא [הובא בביאור הגר"א שם] שכל מי שמניח דייני ישראל כפר בהקב"ה תחילה ואח"כ כפר בתורה, עיי"ש.

והנה בעוה"ר למרות שהעוון חמור ביותר, איש הישר בעיניו יעשה. ומבואר בשו"ע שם דאף כשבעל דינו אלם אין לילך לערכאות אלא אם נוטל רשות מבית דין,

והיות והיו מכשולים בענין נתינת היתר לפנות לערכאות לכן הננו לקבוע ולהבהיר ולהודיע:

א. היתר לפנות לערכאות ינתן רק בכתב, ורק ע"י דיינים מנוסים אחרי חקירה בבחינת אם ברור לך כבוקר וגם אם ברור לך כאחותך.

ב. במקום שיש לערער על פסק הבוררות שניתן ע"י ת"ח, יש לפנות לדיינים גדולי תורה כדלעיל ועל ידם יקבע אם יש כאן מקום להתיר הליכה לערכאות כשהצד השני מסרב לדין תורה.

באנו עה"ח למען משפטי ה' אמת

ש.י. קרליץ

שמואל הלוי וואזנר

יוסף של' אלישיב

פסק הלכה

בגדי חומר איסור הליכה לערכאות

בס"ד חשוון תש"ע

באנו לחזק בדק הבית ולחזור ולהזהיר ולהודיע דברים פשוטים וידועים, כי פניה לערכאות היא מהאיסורים החמורים בתורה, והעובר על איסור זה הרי הוא כמרים יד בתורת משה.

ובכלל זה:

- אסור לתבוע בערכאות אלא אם ניתן לכך היתר בכתב מבית דין קבוע וחשוב.
- בכלל ערכאות הועא גם ערכאות עבודה וכיוצ"ב, וכן ממונים שיש להם סמכות שיפוט לפי דיניהם (כגון המפקח על בתים משותפים)
- בכלל האיסור כל המסייעים למי שמרים יד בתורת משה, בסתר ובגלוי, והעובר על האיסור הרי הוא בכלל אשר לא יקים את דברי התורה הזאת.
- פניה לבית משפט בענינים עירוניים כגון תביעות משפטיות בעניני בנייה, הקצאת שטחים וכדו', גם כאשר התביעה היא כנגד עירייה שאיננה מוכנה לדון בדין תורה, באם התביעה עשויה לגרום נזק לאדם אחר ואותו אדם מבקש לדון בדין תורה, יש לברר עמו בבית דין קבוע, ובית הדין יחליט בכל מקרה לגופו אם מותר לפנות לערכאות.

ובאנו על החתום

ש.י. קרליץ שמואל הלוי וואזנר

הנני מצטרף להנ"ל יוסף של' אלישיב

ושפטו את העם משפט צדק (טז, יח)

צער ההפסד בדיני ממונות

פעם אחת כאשר היה הגאון רבי של' בן ציון פלמן זצ"ל אצל מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, הגיע אל הגר"נ אדם אחד שהיתה לו תביעה ממונית על חברו בבית הדין, והגר"נ פסק לטובת חברו. והאדם הזה הגיע עתה אל הגר"נ, והתחיל לצעוק ולבזותו על זה שפסק לרעתו.

רב"צ שישב במקום, נדהם מעוצמת החוצפה, איך הוא מעז לדבר לפני "גאון ההלכה" בכזו עזות פנים.

אבל הגר"נ לא התייחס לדברים, והיה נראה כאילו ואין זה נוגע לו כלל וכלל.

אמר רב"צ למדתי מזה, שכך הוא הדרך בדיני ממונות, שכאשר אדם מפסיד את ממונו בדין, הבזיון וההפסד שמפסיד לטובת חברו הם גדולים עד למאוד, וצערו מעבירו על דעתו, ובמרידותו הוא מסוגל לעשות הכל אפילו לצעוק על הדיין בכבודו ובעצמו. (שלמים מציון)

לא תשחית את עצה (כ, יט)

אלרגיות לעצי זית

מעשה באחד שהיה רגיש לפריחת עצי זית, וכשהיה בסביבת עצי זית גרם לו הדבר לגירודים בגופו ועוד תופעות אלרגיות וכיוצ"ב, ובסביבת ביתו גדלו כמה עצי זית, והסתפק אם מותר לו לקצוץ את העצים הללו ולכאורה מצד אחד העץ מזיקו, שגורם לו תופעות שמסבות לו נזק גופני, וכשם שמותר לקצוץ את העצים אם זה מזיק אילנות אחרים או בשדות אחרים, כך אותו הדבר בזה שהעץ מזיק את האדם שיהיה מותר לקצוץ את העץ.

אלא שיש להסתפק אם כזה דבר מוגדר כהזק שמתיר קציצה, שכאשר העץ מזיק אילנות אחרים ההזק הוא מוחשי שהאילנות הסמוכים מוציאים יבול יותר גרוע, וכמו הדוגמא בגמ' שגדלו גפנים בסמיכות לעצי דקל והרגישו בתמרים טעם של יין שעצי הדקל לקחו את כח הגידול מהגפנים, וזה הזק לגפן שהיבול שיצא מהגפן יהיה יותר גרוע אבל כאן אין הזק ממשי שהוא נופל למשכב מחמת העץ, אלא רק גורם לו תחושה של אי נעימות מסויימת מחמת האלרגיות שלו לעץ הזה ויתכן שאי אפשר להגדיר את הדבר זה כהזק גמור המתיר קציצה.

והשיב רבינו שליט"א: כאשר העץ גורם סבל ותופעות יש להקל ולהתיר לקוץ את האילן על ידי גוי. ואם יש אפשרות ליטע את האילן במקום אחר עדיף טפי. (שלמים מציון)

עוד ענינים בבל תשחית

א. האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה. אין הכוונה שכעת נושא האילן קבא ואז אסור לקוצצו, אלא כל שהאילן ראוי ליתן קבא פירות הרי הוא בכלל "עץ מאכל".

ב. גם אילן בתוך ג' שנות הערלה אסור לקוצצו, אף דאין פירותיו "עץ מאכל" מ"מ עתיד לתת פירות כראוי.

ג. אף עץ מאכל שאינו שלו כגון של נכרי או של הפקר אסור לקוצצו. (דהרי הפרשה בתורה איירי במלחמה).

ד. עץ מאכל מותר להוציאו עם שרשיו ע"מ לנוטעו מיד במקום אחר דאין כאן השחתה כיון שנוטעו מיד במקום אחר.

ה. מותר לקוץ ענפי עץ מאכל, דלא אסרה תורה אלא כשקוצץ "עץ" ולא ענפים, מ"מ אם קוצצם שלא לצורך אסור דלא גרע משאר דברים שאינם עץ מאכל שאסור להשחיתם.

ו. ולא האילנות בלבד אסור להשחיתם אלא כל המשבר כלים והורס בנין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר בלא תשחית. ובשערי תשובה כתב וכן הוזהרנו בזה שלא לפזר ממון לריק ואפילו שוה פרוטה.

ז. אין איסור בל תשחית אלא כשעושה מעשה להשחית, אבל בשב ואל תעשה אין בזה הלאו דלא תשחית, לפיכך אם מונע מים מהאילנות ועל ידי זה האילן יתייבש ולא יתן פירותיו מותר.

ח. לפיכך מאכל שמונח מחוץ למקרה ועל ידי זה יתקלקל אין חיוב מעיקר הדין להכניסו למקרה. מ"מ יש בזה משום צדיקים ממונם חביב עליהם וכו'.

ט. בני אדם המפונקים ולא אוכלים לחם ושאר מאכלים שאינם טריים כ"כ אף שהם עדיין ראויין לאכילה, וכן בעלי אולמות וכדו' שנשארו להם מאכלים שאין להם בזה שימוש, אף די"ל דאינו עובר בזה משום לאו דבל תשחית מ"מ הרי זה בכלל מה שאמרו בגמ' לא ישפוך אדם מי בורו וחבירו צריך להם, ועיין ברבינו יונה (שע"ת שער ג' אות פב) שכתב וז"ל, ולא תשחית את עצה וכו' וכן הוזהרנו בזה שלא לפזר ממון לריק אפילו שוה פרוטה וכו' וארז"ל לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו. מבואר דאף דברים שאין דעתו להשתמש בהם מ"מ כל שאדם אחר יכול ליהנות מהם אסור לזרוק. (חוט שני, שביעית)

"אלול" במשנת מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

גליון נושא מדברי ראש הישיבה דפוניבז' מרן הגאון רבי גרשון אללשטיין שליט"א – אלול תשע"ו

כידוע כי בכל שנה ושנה ביארלייט למרן הרב זלללה"ה החל ביום כ' אלול, נושא רבינו דברי חיזוק לזכרו, ובשנת תשס"א ליבר רבינו צהיכל הישיבה הקדושה בענין ריבוי זכויות בימי האלול, ואמר: "עכשיו לפני יום הדין צריכים להרבות בזכויות. הזכות הגדולה ביותר היא מה שאמרו חז"ל כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וכתב רבינו יונה כי זהו פתח תקוה נכבד מאד.

שמעתי פעם מאחד שאמר כי זה נגד הטבע וקשה מאד להעביר על מידותיו, אבל באמת אם אדם מאמין בדברי חז"ל שזה התיקון, ויודע ומכיר שיש לו פשעים וחסרונות במידות, הרי בודאי שישתדל לכל הפחות להעביר על מידותיו.

יש הרבה דרגות בזה, שהרי אמרו בגמ' בתענית על תנאים "שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו", והיינו שלא היה בדרגה הגבוהה של מעביר על מידותיו כמו חברו, וכשאדם מתחזק באמונה ומעביר על מידותיו, וזהו הזכות הגדולה ביותר ליום הדין.

לכל הפחות צריכים להתחיל מהדברים הפשוטים מאד, אם יש לאחד קפידא על מי שפגע בו והוא כועס עליו, צריך לכל הפחות לשתוק ולא לדבר על זה, כי הדיבור מחזק את הקפידא, ואם ישתוק יש תקוה שבמשך הזמן ישכח מזה, ואפילו אם הקפידא מוצדקת הרי זה אינו מעביר על מידותיו, וצריך לעקור את הקפידא מהלב.

עוד יותר קל מזה, לעסוק באהבת חסד, כי לכל אחד יש ידידים וחברים ובני משפחה, ויכול לחשוב מה הם צריכים ובמה יוכל לעזור להם, כיצד הוא יכול לתת להם איזה מצב רוח יותר טוב ולהוסיף להם שמחת חיים.

דברים אלו הם פשוטים שכל אחד יכול לעשות אותם, והטבע הזה קיים, ועל ידי שעוסקים בחסד מתוך אהבת חסד בדברים שכבר קיימים בטבע, זה מחזק את אהבת החסד שכבר אפשר להמשיך עוד ועוד מעשי חסד יותר קשים, כי ההרגל נעשה טבע, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות לאבות כי ריבוי המעשים הקטנים של חסד מחזקים את אהבת החסד, וזהו ה"אני לדודי", ואז נזכה ל"דודי לי".

המו"ל

יה"ר שזוכה להשכיל ולהרבות זכויות בימים אלו

מוסר ודעת – עבודת ימי האלול

לקט בעניני עבודת ימי האלול - ימי הרחמים והרצון

המשך החיזוק שבתחילת אלול * ירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול * עצת מרן הגר"ד פוברסקי לחודש אלול * סיעתא דשמיא באלול * התקרבות באלול * אלול - ימי הרחמים * בטוחים בחסדו שיוציא משפטינו לצדק

התמדת החיזוק שבתחילת אלול

ראיתי בקובץ שיחות מהמשגיח שיצא לאור בשנת תשי"ט, שהוא דיבר בהתחלת אלול מה הסיבה שיש התחזקות בהתחלת הזמן באלול ואחר כך החיזוק יורד ויש רפיון, והוא אומר שטבע האדם הוא שעושה מה שמתחשק לו, ומה שלא מתחשק לו הוא לא עושה, כי לעשות דבר שלא מתחשק זה שבירת הרצון וזה קשה, לכן בתחילת אלול שיש התעוררות אז יש רצון להיות מחזוק, אבל הרצון הזה זה לא נקרא קבלת עול מלכות שמים, זה דבר שכולם מרגישים, גם זה משהו, אבל זה לא קבלת עול מלכות שמים בשלימות.

הדרך להצליח בחיזוק הוא על ידי התמדת החיזוק, בהתחלה זה רצון, אבל אחר כך זה קצת קשה, ואז זה בא מתוך הכרה שגם צריך, וזה שבירת הרצון ומקבלים טעם בזה, ויש הרבה יותר סיפוק, ואחר כך כבר קונים את המדרגה הזאת, ולאחר מכן אפשר להתקדם עוד מדרגה, ועוד דרגה, על ידי התאמצות, כך זה דרך העליה.

* * *

ירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול

כבר הרבה דורות שיש ירידה בהרגשת חרדת האלול, כמו שכתב רבי ישראל סלנטר באור ישראל 'מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול', שבדור שלפניו היתה פלצות ופחד בחודש אלול מאימת הדין, אבל בזמנו 'חרדת האלול כמעט נכבתה', ויש רק דרגה קטנה מאד של אימת הדין, כך היה לפני כמאה וחמישים שנה בזמן רבי ישראל סלנטר, שעדיין לא נכבתה חרדת האלול לגמרי.

* * *

עצת מרן הגר"ד פוברסקי לחודש אלול

שמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שאמר 'העצה הקלה ביותר בחודש אלול היא לזכור כל הזמן שעכשיו אלול'. אם זוכרים את האלול על כבר משפיע מאד, וממילא נזכרים שצריכים לעסוק בדרכי התשובה על ידי מחשבות והתבוננות.

"אלול" במשנת מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

גליון נושא מדברי ראש הישיבה דפוניבז' מרן הגאון רבי גרשון אללשטיין שליט"א – אלול תשע"ו

שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון. והיינו מפני שהיו צריכים הרבה רחמים כדי לזכות להתרומם למדרגה שיהיו ראויים ללוחות השניות, שהלוחות השפיעו השפעה של תורה, השפעה של קדושה ושל חירות מיצר הרע, ועכשיו בחודש אלול זה הזמן להתעורר ולהתחזק, למרות שבגמרא לא כתוב שום דבר שצריכים לעשות באלול, במשך הדורות הוסיפו מנהגים כמו תקיעת שופר, ואמירת מזמור לדוד השם אורי וישעי לאחר התפילה, וכל זה בשביל להתעורר ולזכור שאנחנו צריכים עכשיו להוסיף זכויות, ולעסוק בחיזוק האמונה כדי להגיע לשלמות.

* * *

בטוחים בחסדו שיוציא משפטנו לצדק

כתוב בשולחן ערוך שמכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, וכתב המשנה ברורה להראות שאנו בטוחים בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטנו. ולכאורה כיצד יכולים לשמוח, ומי יכול לדעת אם יזכה בדין? אבל הפירוש הוא מפני שיודעים כי בכל מקרה הדין הוא לטובתנו, ואפילו אם יהיו חלילה יסורים זה לטובתנו, אלא שאנחנו לא רוצים את היסורים, ורוצים שהדין יהיה לטובה בלא יסורים.

לכן מתחזקים בכל חודש אלול, ועושים מעשים טובים, ובעיקר נזהרים בבין אדם לחברו, ומחפשים דרכים לזכות בדין, וכמו אדם שיש לו משפט, שהוא הולך לעורך דין, וגם נעשה בעצמו עורך דין ובדוק מה הטענות שיש לו לומר ומה הם הזכויות שיש לו, בכל רגע שאינו מנצל הוא מפסיד זכויות, ויכול בכל רגע להוסיף עוד מחשבה של מוסר, עוד מילה של תורה, עוד פעולה של חסד, עוד תפילה בכוונה, זה הזכויות!

הקב"ה מחכה לזה, ואומר לנו שובו אלי! זהו ה"אני לדודי" - שאדם מרגיש אני להקב"ה, אני מרגיש שהוא דודי ואני פונה אליו, אני יודע שהוא דודי, והוא האוהב הגדול ביותר שיש לי, וכשאני פונה אליו ככה הוא מחזיר לי ומחזק אותי ונותן לי עוד כוחות, זהו "דודי לי".

והדרך היא להיות בשמחה יחד עם אימת הדין, וכמו שכתוב וגילו ברעדה, כי מי יודע מה יהיה, יכול להיות פירותיהן בעולם הזה שיהיה אשריך בעולם הזה בלי שום קשיים, אבל מאידך גם יכול להיות שיהיו קשיים, לכן כדי למנוע את זה עושים כל טעדי שייך לעשות, אבל עושים את זה בשמחה, כי אדם יודע כי מה שהוא יעשה הוא ירויח מזה, וכל מה שיגזור עליו זה לטובתו.

לכן שמחים בדין ומכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, כי הדין הוא האבא וכל דין שיפסוק עלינו זה לטובתנו, לא מפני שבטוחים שהעונש יהיה יותר קטן, אלא מפני שיודעים כי מה שיהיה זה לטובתנו, וכל קושי וייסורים זה כמו ניתוח שמרפא, והכאב עצמו זה המרפא, כל כאב וכל קושי מוסיף עוד תיקון ועוד הצלחה, ואמנם בוודאי שזה כואב, אבל אם הולכים עם אמונה אזי המצב רוח הוא אחר לגמרי, ונגישים לראש השנה בשמחה, מתוך כובד ראש ורצינות, וכך זוכים בדין.

* * *

כל אחד מבין שאלול אינו זמן רגיל ובאלול חושבים יותר לפני כל דבר שעושים, ובאופן כזה שלא מסיחים דעת מהמציאות של אלול, זה נותן הרבה חיזוק וכוחות להתקדם ולהגיע לשלמות.

* * *

סיעתא דשמיא באלול

חודש אלול הוא זמן שמסוגל להתעלות ברוחניות ולתשובה, ויש רמזים לזה כמו שכתוב "אני לדודי ודודי לי" ראשי תיבות אלול, וכתב המשנה ברורה 'כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה'.

יש סדר בזה, קודם צריך האדם לפנות אל בוראו כמו שכתוב אני לדודי, ואחרי שהוא בא ליטירה ופותח פתח אפילו כחודו של מחט, כבר מסייעים אותו מן השמים ויש כנגד זה השפעה גדולה מאד של דודי לי.

ועוד רמז לזה הביא המשנה ברורה שם מן הפסוק "ומל השם אלוהים את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את השם אלוהים", את לבבך ואת לבב ראשי תיבות אלול. בחודש אלול יש סיעתא דשמיא להשיג מעלת אהבת השם. וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה שהפסוק הזה הולך על בעל תשובה, שיש סיעתא דשמיא מיוחדת לבעלי תשובה יותר מאשר לאדם רגיל, וביאר רבינו יונה שם "והתבאר בתורה כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר ושבתי עד השם אלוהים ושמעתי בקולו ככל אשר אנכי מצווך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. ואומר בגוף העניין ומל השם את לבבך ואת לבב זרעך - להשיג אהבתו", והיינו שיש סיעתא דשמיא מיוחדת לבעל תשובה להשיג דרגה גבוהה מאד של אהבת השם, ויש לו מיד סיעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע ומן השמים נותנים לו כוחות חדשים ומוסיפים לו קדושה לזכות מיד לדרגה הגבוהה של אהבת השם.

* * *

התקרבות באלול

אנחנו עומדים בחודש אלול שהוא זמן ההכנה לראש השנה, וכתוב בספרים שהימים מסוגלים להתעלות ברוחניות ולהתקרבות להקב"ה, והביאו על זה רמז מן הפסוק "אני לדודי ודודי לי" שהם ראשי תיבות אלול. מה היא ההתקרבות?

ההתקרבות היא שהלב מרגיש את האמונה על כל צעד ושעל, שהקב"ה מחיה אותי ודואג לי, וכן הקב"ה מעניש אותי, וכל מה שקורה זה מן השמים עם מטרה לטובתי, הקב"ה מוליך אותי ומדריך אותי ומחנך אותי ורוצה את טובתי.

* * *

אלול - ימי הרחמים

מראש חודש אלול זהו זמן ההכנה, שאז משה רבינו עלה למרום לקבל לוחות שניות, ובחיי אדם הביא מתנא דבי אליהו כי ישראל היו נוהגים כל אותם הימים צום ותענית ויום אחרון שבכולם דהיינו בעשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נקבע אותו יום דהיינו יום הכיפורים לכפרה לעולם ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל

לימוד המוסר בחודש אלול

הנה נשיקה הקדושה מוסיפים זימי האלול עוד סדר של רבע שעה לפני מנחה ללימוד מוסר, ורצינו שליט"א הזכיר כמה פעמים נשיחותיו על החוצה לשמור סדרי הישיבה ככלל, וסדרי המוסר כפרט, וליקטנו מדבריו כמנהג הזמנאות שעורר על זה:

בישיבה יש סדרי הישיבה, חצי שעה של חשבון הנפש, חצי שעה של מחשבה, בשביל לדעת מה אני יכול ומה אני חייב, מה הדרכים, הקביעות הזאת זה דבר שמחזק מאד, ובאלול שזה הכנה לימים נוראים, מוסיפים עוד רבע שעה מוסר לפני מנחה, מוסיפים עוד מוסר, עוד התחזקות. וזה לא מידת חסידות, זה דבר ההכרחי לזכויות ליום הדין הקרוב.

לשמור את הרבע שעה הזאת ואת החצי שעה, זה דרך בטוחה מאד.

סדרי הישיבה זה הדבר החשוב ביותר להצלחה, כל יחיד ויחיד אם הוא שומר על סדרי הישיבה, זה נותן הצלחה גדולה מאד, סדרי הלימוד והתפילה ולימוד המוסר.

לימוד המוסר זה לא מידת חסידות, לימוד המוסר זה כמו פיקוח נפש רוחני, בלי לימוד המוסר אדם יורד, הדבר היחיד שיכול לתת לאדם התעלות רוחנית והצלחה ברוחניות, זה לימוד המוסר.



אלול

גליון צ"ז, פ' שופטים
ז' אלול ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסירותו של מו"ר הגאון הגדול

תקחי מוסר

[אין שום קיום אלא לדבר רוחני]

שיחה שנאמרה בכולל אברכים
ברמה"ש, אלול תשס"א מתוך כת"י,
עם הוספות חדשות של מו"ר שליט"א

אנו עומדים קרוב ליום אשר בו העולם נדון.
בר"ה, כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון,
כל העולם כולו - לא רק עם ישראל. אם
האדם היה מרגיש בחוש את אימת הדין, עם
נשמה נקיה, הוא היה מתנהג אחרת. הגרי"ז
בלילה הראשון של ר"ה, לא היה נרדם
ושאלו אותו למה לא ישן, וענה, שכיון שיש
מחר משפט, הוא לא נרדם וזה מפחד
המשפט, שהיה חי אותו, כאילו הוא לידו
ממש.

בשנה שעברה, היה משפט של "על המדינות
בו יאמר" וזה התבצע בשבוע שעבר. זה לא
"חדשות" זה דבר ישן, שכבר בר"ה נגזר
שהבנין הזה באמריקה [בניני התאומים]
יתמוטט - הקב"ה רוצה משהו.

כתב הרב דסלר, שכשיעקב אבינו ראה את
הסולם עם המלאכים עולים ויורדים, יש
מדרש שאומר שהמלאכים אלו שרי האומות
שאליהם הוגלו עם ישראל; שר בבל עלה 70
שנים ואחר כך עלה וירד כך כל שר ושר,
ואת שרו של אדום ראה יעקב שהוא עולה
ללא סוף ולא ראה שהוא יורד, ואומר
המדרש, שזוהי גלות רומי, שאין לה סוף.
אמריקה זה רומי - אדום, אומר הרב דסלר
שאת גלות אדום, ישבור הקב"ה בעצמו.
והסיבה לכך היא, שלכל מלכות יש את
עניינה של החלשת הרוחניות בעוה"ז ולזה
יש גבול. ואת אמריקה ואת היצירה שלה,
שיונק מעשו הוא אדום - רק ה' יוכל לשבור.

בדרשות הר"ן (דרוש ה') על הפסוק "שובה
ישראל עד ה' אלוהיך" ובהמשך כתוב: "כי
ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים

יכשלו בם". וצ"ב, איך אפשר להבין
שבאותם דרכים - חלק יכשלו וחלק ילכו?
אלא לכאורה ה' מביא לעולם מאורע ומי
שהולך בהשקפה של צדיקים - מתחזק ומי
שהוא רשע - נחלש. על כל דבר נוראי
שקורה, אין לחשוב שזה לא קשור אלינו וכן
כתוב בספר הנביא צפניה (פרק ג'): "הכרתי
גויים, נשמו פנותם החרבתי חוצותם וכו'
אמרתיו אך תיראי אותי תקחי מוסר". כלומר,
אם קורה לגויים איזה דבר של כריתתה, זה
הכל בשביל כנסת ישראל, כדי ש"תיראי אותי
ותקחי מוסר".

כשקורה אסון נורא, הצדיקים מתעוררים
ומתחזקים בעבודת ה' ועי"ז מונעים
מאירועים נוראים אחרים מלקרות שוב.
הקב"ה מדבר אלינו: "שובה ישראל! -
בשפה הזו - ומי שלא מתעורר, הלא הוא
בעצמו מביא את הרעה על עצמו. ה"ז דומה
למי שעובר עבירה של חייבי מיתת בי"ד בבי'
עדים, שמתרים בו שיחזור מלעבור עליה
והוא עובר אף על פי כן - הרי הוא התיר
עצמו למיתה! רעידת אדמה, לא היתה
מפילה את המגדלים - חשבכם שזה חזק? !
- ה' מראה שזה לא חזק!

בסוף ק"ש אנו אומרים: "אמת ויציב ונכון
וקיים וכו' הדבר הזה עלינו לעולם ועד".
ומהו "הדבר הזה"? כבר ביאר הח"ח ועוד,
דהיינו דברי התורה והמצוות, "אבל דברים
אחרים, אפילו הקרקע שאנו עומדים עליה,
לא בטוח שזה דבר קיים", ואנו אמרים את זה
בתפילה, לפני שמגיעים לשבח הקב"ה על
הגאולה.

וכשהיתה במרוקו רעידת אדמה והרוגים,
פרסם אז הח"ח קול קורא בכתב ושלח
לקהילות רוסיה וליטא שזה מדבר אלינו, כי
גם אנחנו עומדים על אותו גוש גדול - כדור
הארץ. וללמדנו, כי אין שום דבר קיים אלא
דבר רוחני. וזהו מ"ש הר"ן, הכל בשביל
ישראל שיתעוררו.

על הפסוק "הן יראת ה' היא חכמה" (איוב
כ"ח) אמר הגרש"ז מקעלם: יהא מורא רבך
כמורא שמים, וכשהגרש"ז עמד לפני הג"ר
ישראל סלנטר, על כל תנועה היה רועד. ר'
אבא גרוסברד צ"ל סיפר, שהגרש"ז אמר,
שכשהגרש"ז היה לידו, הכפית שאחז בידו
היתה רועדת - זה פחד! אבל תענוג להיות

בס"ד ג' אלול, לפרשת שופטים תשע"ו

בל תשחית

בספר דברים (פרק כ' י"ט) כי תצור
אל עיר וכו' לא תשחית את עצה,
ואמרו בגמרא ובספרי הפוסקים, שזו
אזהרה לא רק בעץ מאכל, אלא כל
דבר הראוי לשימוש אסור לאבד,
וכתוב בס' מנחת חינוך שהכל איסור
דאורייתא.

ומעשה, שלצורך העניין, החזו"א
אמר לי לכתוב כמה שורות שהוא
יקריא לי מלה במלה, ואמר לי לקחת
מעל שולחנו בלוק של נייר מכתבים,
שנחלשים מלמעלה, ולהתחיל
לכתוב. ואז ראה שאני מקרב את
הקולמוס אל השורה העליונה של
הדף. מיד עצר בעדי ואמר לא כך יש
לעשות, אלא לכתוב את הדברים
בחמש השורות התחתונות של הדף,
ואז ישאר ראוי לשימוש כל הנייר
שנשאר מחובר מלמעלה בבלוק,
לאחר שיגזור ממנו את חמשת
השורות האחרונות, ולא ילך לאיבוד.

למדנו מכאן, איך צריך להיות רגיש
בעניני בל תשחית, ולפתח בלב את
עדינות הנפש. ולדוגמא אדם יושב
על יד השולחן ולפניו בקבוקי שתיה
וערימת כוסות חד פעמיים, שלא
ילגום כל פעם מכוס אחרת, בזמן
שיכול לשותות מאותו כוס, שהרי כל
המשומשים מושלכים לפסולת,
כנהוג, שלא צריך לטרוח לשטפם.

וכתוב בספר החינוך, שחסידים
ואנשי מעשה אינם משליכים לאבדון
אפילו גרגיר חרדל.

והבא ליטהר מסייעין לו, להתנהג
בתבונה.

לעילוי נשמות: אבנר בן רפאל, הילדה בת זראדה, עובדיה בן גורגייא, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

כנגד תאוות והנאות הגוף של אכילה, אישות, ראיית העיניים שמיעת האזניים. וסוסים – זו הגאווה. ויש עליו גם מצות עשה לכתוב לו את משנה התורה הזאת על ספר וכו' והיתה עמו וכו', כי על המלך מוטלת החובה לעסוק בתורה, "למען ילמד ליראה את השם אלקיו". ועל האדם, כמו אותו המלך, ללמוד בספרי מוסר ובפרט באלול וזוהי גם פרשת המלך שצריך לשלוט על העיר הקטנה.

כתוב בפרשת ויקרא – "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מקל מצות השם אלקיו אשר לא תעשינה וכו'", אם חטא מביא קרבן מיוחד. ומיהו נשיא, זה אשר אין מורא עליו אלא יראת השם אלקיו. וזהו מלך שצריך ללמוד ליראה את השם אלקיו. והתורה אומרת 'שום תשים עליך מלך אשר יבחר', המלך בעצמו שהשם הוא אלוהיו, ויש לו יראת השם. וזה היה חטאו של שאול המלך ע"ה ששמע בקול העם ולא בקול השם אלקיו והתחשב בעם, ואמר "כי יראתי את העם".

ונכון שעל האדם להתחשב ברצון הסובבים אותו, אבל מעל לכל זה – רצון השם אלקיו. ובייחוד בציבור של אברכים. 'ליראה' את השם אלקיו כל ימי חייו, את חיי עצמו הוא ימצא בתוך התורה שהיא היא תיהפך לחייו ככתוב, 'וקרא בו כל ימי חייו'.

ובהמשך למה שאמרנו קודם על אודות "מלך גדול" ו"איש מסכן" יש פסוק מקביל לזה בקהלת' – "טוב ילד מסכן וחסד מלך וקן וקסיל". ופירושו חז"ל שזה יצר טוב ויצר הרע. ושמעתי מהמשגיח ר' אבא, שהסבא מקלם שאל, למה קרוי כסיל, הרי הוא מצליח להשפיע הרבה בערמתו ותחבולותיו, והסביר שהכינוי 'כסיל' על שם המקצוע שהיצה"ר עוסק בו. וכמו "ספר" שעוסק בתספורת, דהיינו שהיצה"ר עוסק בפעילות להכניס כסילות וטפשות ללב האדם, כמ"ש חז"ל, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות.

והרחמן יצילנו ממנו, כמו שאומרים בתפלה כל בוקר – 'שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך וכו' אמן.

והנה, על את כמה וכמה, אנחנו, הננסים לגבי ר' חצק'ל הענק, כמה חייבים אנו להשקיע מאמצים (כלי להחליש ח"ו את הבריאות של הגוף), כדי לחזור למה שהיה החיזוק עד שבעות. ואמנם, ימי בין הזמנים ג"כ, היו דרושים לתועלת, למנוחה ולאגור כח, ביחד עם הנהגה נכונה בלימודי התורה ועזרה להורים, אבל כשמגיע אלול, עלינו להתחיל, כמו שצריך להיות.

מובא ששאל מלך כוזר את החבר, מהי הנהגת החסיד? וענה לו החבר שהוא קם בבוקר ונותן פקודות לרגליו ללכת לבית המדרש ונותן פקודה ליד ימין לתת צדקה, ליד שמאל להניח תפילין, לפה – לקרוא ק"ש ותפילה ולא לדבר לשון הרע. לעיניים לא להסתכל על מה שכתוב ולא תתורו וכו'. אמר המלך: אני ביקשתי לשמוע הנהגת חסיד, ואתה מתאר דמות של מלך. ענה לו החבר, החסיד הנהגתו היא של מלך, מלך השולט עם כל רמ"ח אברים שבגוף האדם, שהגוף נמשל לעיר ומדינה. ככתוב בגמרא^א נדרים, מאי דכתיב "עיר קטנה ואנשים בה מעט וכא אליה מלך גדול וסבב אתה ובה עליה מצודים וחרמים" אלו עונות, ומצא בה איש מסכן וחסד זה יצר טוב, ומלט הוא את העיר בחכמתו^ב ע"כ.

ואמר רמי בר אבא, 'עיר קטנה' זה הגוף, 'ואנשים בה מעט' אלו אברים. 'ובא אליה מלך גדול וסבב אותה' זה יצר הרע, 'ובנה עליה מצודים וחרמים' אלו עונות, 'ומצא בה איש מסכן וחסד' זה יצר טוב, 'ומלט הוא את העיר בחכמתו' זו תשובה ומעשים טובים.

והנה, אמרו לנו כאן, שהיצר טוב בחכמתו, מנצח את יצה"ר, ונהיה השליט על יושבי העיר שהיא הרמ"ח אברים. וזה מה שאמר החבר – החסיד, המנהיג את עצמו במידות הטובות ובחסידות, הוא הוא מלך, מלך השולט על אברי גופו, ומנווט אותם להצילם ממכשולים, כגון: הרגלים, חיקויים, יצרים של תענוג חולף וכו'.

והנה, בפרשת שופטים, יש פרשה מיוחדת של חוקי התורה עבור מלך, וכך כתוב שם: 'שום תשים עליך מלך אשר יבחר השם אלקיך בו וכו', למלך יש חוקים שונים; 'רק לא ירבה לו סוסים וכו' ולא ירבה לו נשים ולא יסור לכתבו וקספו וזהב לא ירבה לו מאד'

ויש למלך שלש מצוות לא תעשה; לא ירבה לו כסף וזהב – זו תאוות הממון, נשים –

ליד הגרי"ס ולרעוד... וזה יהא מורא רבך כמורא שמים.

עלינו לקרב אל עצמינו את המציאות, שרואים שהקב"ה רואה הכל בין בגלוי ובין בסתר. ומסופר על הח"ח שנסע פעם עם עגלון והוא שם לב, שהעגלה נעצרת. והעגלון אמר לח"ח שישים לב, אם משהו רואה. הח"ח הסתכל וראה שהעגלון לוקח שחת (מאכל סוסים) בשדה פרטית ואז קרא הח"ח לעבר העגלון: "רואים! רואים!". העגלון השליך את השחת בשדה וחזר. אח"כ חיפש מי רואה ולא מצא, ושאל את הח"ח מי רואה? אמר לו הח"ח: ה' רואה!

המאורע הנורא הזה שקרה באמריקה, צריך להביא אותנו לאיכות באמונה, לאיכות ברוחניות ולאיכות בביטול הייש' של אמריקה, וכשמתחזקת ההשקפה, זוהי זכות גדולה לקראת יום הדין של ר"ה הקרב ובא.

איש מסכן

חכם

[למלט את העיר בחכמה]

שיחה שנאמרה בכולל אברכים ברמה"ש ל' מנ"א תשס"ג, מתוך כת"י, עם הוספות חדשות של מו"ר שליט"א

לאחר תקופה של כמה שבועות נאספים שוב ללמוד. כל אחד במקומו ולפי סדרו ומקומו. ר' חצק'ל לווינסטיין זצ"ל היה רגיל לומר שבשבועות לומדים באופן חזק ואחר כך 'ישנים' עד ראש חדש אלול. וברור שמכל שינוי בסדר היום, ישנו קושי לחזור בחזרה אל המסלול הרגיל.

כאשר נפטרה אמו של הפוניבז' רב, נסע ר' חצק'ל לווינסטיין זצ"ל יחד עם כל הבחורים והרבנים אל הלוויה של אמו של גדול הדור, והוא סיפר כי מטלטולי הדרך הוא הרגיש שהייתה לו ירידה משהו ברוחניות (הוא ידע 'קצות' ורעק"א בע"פ ואם היה מגלה את עצמו בלימוד, היה מגדולי הדור וראש הישיבה, ורק כשראה שיש צורך לחזק את האמונה לכן נתגלה כך ועסק בתפקיד של "משגיח") ואמר שהוא עושה מאמץ כדי לחזור לקדמותו.

^א ויקרא ד', כב
^ב שמואל-א טו, כד
^ג קהלת ד', יג

^א נדרים ל"ב, ע"ב
^ב קהלת ט', יד
^ג דברים טו, יז

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 13

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, אלול,

שבע אני זוכר כי הוא התפלא על הבחורים שהמשיגו היה צריך לרדוף אחריהם, והוא אמר לי כי זה ממש תופעה מפליאה מה הם באו לישיבה לעשות טובה למשיגים, אם הם לומדים זה רק בגלל שהוא רודף אחריהם.

מורנו ורבנו הגראי"ל שליט"א מעורר תמיד, כי הבחורים הותיקים צריכים להאיר פנים לחדשים, הרבה פעמים בחור בא למקום חדש והוא מרגיש רע, הכל חדש, הוא לא מכיר את המקום את האנשים, הוא נכנס לחדר חדש, הוא מתגעגע הבייתה, בקיצור הכל קשה, ואתה בחור יקר עם חיוך אחד במאור פנים, עם התענינות אחת אתה ממש יכול לעשות לו את הכל כל כך טוב ונעים, אתה אפילו לא תדע מזה אבל זה כך, בלי שום מאמץ מצידיך ואתה ממש הופך עולמות, יכאב לך אח"כ אם תדע כמה יכלת לפעול בכלום מאמץ ולא פעלת, אז אנא קח נקודה זו לתשומת לב, ותהיה ממצידיקי הרבים ככובכים לעולם, ר' ישראל סלנטר זיע"א מרגלא בפומיה כי לזכות בדין כדאי לאדם להיות איש של הכלל, וכך ינצל בזכות הכלל, אל תחשוב שכדי להיות איש של כלל אתה צריך לפתוח מפעל שלם של חסד, לא ולא, אתה בישיבה שלך בין חבריך עם מעט שימת לב אתה נהיה איש של כלל, כי בהארץ פניך אתה תורם לכולם, אתה מרומם את כולם, ואתה זוכה להיות איש של כלל, זה מלבד הזכויות העצומות של חסד שאתה גומל עם כל בחור.

סח לי משיגים אחד משכבר הימים אם הבחורים היו יודעים כמה טובה הם מביאים לעולם עם קצת שימת לב, כמה בעיות הם היו פותרים, זה היה נפלא, יש כל כך הרבה בעיות לבחורים שהישיבה צריכה להתמודד, ועם קצת שימת לב הכל היה מסתדר, בחור יקר נלבב אל תחמיץ את ההזדמנות, כעת השנה חדשה יש נשמות חדשות שאתה בחיך אחד יכול להפריח, יש ממש אוצר מתחת לרגליך, אתה יכול כל שניה ללקט יהלומים, אתה יורד לחדר אוכל שים לב איזה בחור צעיר מתבודד לך תשב לידו ותאכל איתו ארוחת ערב, תציע לו עזרה, ובעיקר תחייך אליו, תעשה איתו היכרות, בשבילך זה כלום אבל בשבילו זה המון, הוא יספר מיד בבית שהוא מכיר בחורים מבורגרים יש לו קשרים בישיבה, כאשר אני כותב את הדברים ממש זולגות לי דמעות, ממראות שאני נזכר בהם בעת למדי בישיבה כמה בחורים היו שבורים כמה הרפתקאות עברו

בימים אלו של תחילת זמן אלול, הלב מתרחב משמחה, כאשר אלפים רבים של בני תורה מתחילים כעת את השנה בהתחדשות, אם בעליה לכיתה חדשה או כניסה לישיבה קטנה או גדולה, או כולל חדש, יש עשרות אלפים שיש להם כעת התחלה חדשה, והלב מתרונן לראות את התורה מתגדלת ומתרוממת ע"י כל הלומדים, חדשים גם ישנים, בתפילה וצפיה כי כולם יעמידו את עצמם על בסיס כן ואיתן, וימשיכו הלאה לעלות ולהתעלות.

כל יהודי שיראת שמים בליבו נושא תפילה מעומק הלב לפני בורא עולם, רבונו של עולם שמור נא על כל השתילים הרכים שניטעים כעת, שמור נא על כל הבחורים שזה להם כעת הצבת רגלם לראשונה בהיכלי התורה, ועל כל לומדי התורה, בכל מקומות מושבותיהם, שכולם כולם יקבלו טעם אמיתי בלימוד, שכולם יקבלו חשק ללמוד בשמחה, וכולם יהיו שתולים בחצרות ה' לאורך ימים.

וכמובן ההורים היקרים, זה הזמן לשפוך את הלב בתפילה, כי הכל הולך אחר המעמיד, זה הזמן להוריד דמעות כמים לאבא שבשמים, גנון והצל על ילדינו, וזכנו לגדל בנים ובני בנים תלמידי חכמים יראי שמים בעלי מידות טובות, וכהנה, ידוע על משפחה שבה נהגו ההורים כל תחילת שנה לצום על ילדיהם שכולם יצליחו בתורה ויראת שמים, ואכן כל ילדיהם הם מיוחדים מאוד, כי תפילה ככל שהיא באה מעומק הלב כך היא מתקבלת, ומי מתפלל מעומק הלב כמו ההורים שכל כך מיחלים להצלחת ילדיהם, אז הורה יקר אם יש לך כזה מכשיר בידיים תנצל אותו.

האהבה מקלקלת את השורה, וכעת מיחדים דברים לאהובי הלב של כלל ישראל, הבחורים היקרים הספונים באהלה של תורה, בחור יקר אל תשכח את המטרה עבודה באת לישיבה, לקבל הבנה ודרך בלימוד, זה המטרה, שים אותה מול עיניך, אם לא תשקיע בכיון אתה עלול למצוא את עצמך מסיים את הישיבה בלא לדעת ללמוד דף גמרא כצורתו, והרי זה המטרה שבאת לישיבה לקבל טעם ודרך והבנה בלימוד, וכמובן גם לרכוש ידיעה נרחבת בתלמוד, אז אל תתבלבל, אתה לא לומד עבור המשיגים, ולא עבור אף אחד אחר, רק לעצמך, כאשר תלמד טוב יהיה לך סיפוק ותהנה מאוד, הכרתי בחור שבא לישיבה מבאר

עליהם קשיי הסתגלות, ואני מכה לעצמי על חטא שלא שמתי לב אליהם, אז בבקשה בחור נלבב אל תפספס את ההזדמנות כעת זה הזמן.

ההתחדשות, זה המעלה המיוחדת שיש בימים אלו, לנצל את אורית החידוש, בטבע האדם כי הוא אוהב חידושים, אלול זה זמן חדש, בדרך כלל גם מתחילים לימוד חדש, זה טוב זה מרענן, ואפשר לנצל את החידוש לעליה.

בחור יקר כדאי לך לנצל את השהות בישיבה, תזכור כי הימים האלה הם לא ארוכים, ומהר מאוד הם יעברו ואתה כבר מתחתן, ונכנס לתוך העול של החיים, לכן כעת זה הזמן להיות תלמיד חכם, זמנך בידך ואתה פנוי ללמוד כאות נפשך.

הקדמונים אמרו כי אלול ראשי תיבות אני לדודי ודודי לי, עניינו כי אלול זה זמן של קירבת ה', הקב"ה מתקרב לכל יהודי, זה זמן מיוחד ועם קצת מאמץ אפשר להתקרב הרבה, מה שאי אפשר בכל השנה כעת זה זמן של התקרבות כעת אפשר יותר, בקל לרכוש רגש של קירבה לה', רגש של קדושה של התעלות, אבל זה לא מגיע במתנה מוחלטת נדרש מצידך קצת מאמץ, ידוע לכל חכמי לב כי רגש רוחני ממלא את האדם ומשביע אותו, ממלא את האדם בסיפוק, כעת זה הזמן, זה הזדמנות לכל השנה לרכוש דרגות רוחניות ללא מאמץ גדול, וכמובן באלול זוכים גם להשגות מיוחדות בתורה, כי כאשר הקב"ה קרוב לאדם הכל מושפע יותר.

נהגו ישראל לומר בכל חודש אלול תהילים בכל יום, טעם המנהג כי כמו שאדם מתפלל על החולה כדי לעורר עליו רחמי שמים, כך כל יהודי מרגיש עצמו זקוק לרחמי שמים במשפט ראש השנה, וכדי לחיות רגש זה כל יהודי אומר תהלים, בכך יזכיר לעצמו כל חודש אלול כי הוא זקוק לרחמי שמים בעומדו לפני מלך כל הארץ למשפט, ומי לא זקוק לרחמים, אם בפרנסה אם בבריאות אם בחינוך הילדים.

אכן צרת הצרות הוא הביבלול העולמי, אתה הולך ברחוב והכל נראה לך רגיל, האוירה ברחוב לא נותנת להרגיש בנוראות הימים, אבל זה האמת יש משפט, והמשפט קשה, ראש השנה הוא יום רציני מאוד, הוא קריטי לכל אדם, לשנה זו, ופעמים רבות לכל המשך חייו, כי פעמים מה שנגזר עליו בראש השנה משפיע על כל המשך חייו, בבקשה יהודי יקר אל תתבלבל מהרחוב, אל תסיח דעת, ראש השנה הוא יום גדול ועצום.

בתורה הקדושה יש אריכות גדולה כמה החובה על עם ישראל כאשר נכנסים לארץ ישראל להשמיד את כל הגויים לאבד את כל בתי כנסיותם למחוק את כל התרבות הגויית ולהתחיל הכל מחדש, ובתורה יש על זה הרבה אזהרות, ולמה, כי זה באמת נורא ואיום אם ישארו גויים בארץ ישראל הם ישפיעו לא טוב על עם ישראל, התורה מלמדת אותנו כמה צריך להרחיק מתרבות אנשים חטאים, לא להתקרב, כי ההתקרבות

משפיעה, ובדרך כלל היא משפיעה לכיון השלילי ולא להיפך, לכן יהודי יקר תברח מהשפעת אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, ותתרחק גם מאנשים שחיים בתרבות הזו, גם אם הם שומרים תורה ומצוות, כי הם חיים באוירה גרועה באוירת רחוב, אתה רואה אותם הולכים ברחוב ללא פחד ללא יראת שמים.

הרבנים צועקים כי מי שמחזיק מכשיר לא כשר אייפון וכל מיני מרעין בישין הוא חוטא ומחטיא, הוא פושע לציבור ולעצמו למשפחתו, הרבנים כולם אמרו פה אחד כי אדם שמחזיק מכשיר לא כשר הוא צריך לפחד על עצמו, הוא בסכנה ביום הדין של ראש השנה, הוא בעמדת סיכון גבוהה מאוד, הוא מחלל שם שמים בפרהסיא, הוא נכשל בעבירות חמורות והוא בהחלט צריך לפחד ממשפט ה', ואתה רואה אנשים הולכים ברחוב ללא פחד, אתה יודע למה כי הם מושפעים מהרחוב, הם חיים באוירת הרחוב כי עולם כמנהגו נוהג אין דין ואין דיין, לכן מאנשים כאלה בהחלט צריך להתרחק, תראה כמה התורה הזהירה אותך להתרחק מחברה רעה.

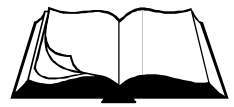
ועצה טובה לסיום הנה בראש השנה יש לנו מצוה מיוחדת שהיא חד פעמית, מצות תקיעת שופר, ולרגל חביבות המצוה אנחנו מברכים עליה שהחיינו, זה באמת מרגש הזדמנות חד פעמית שיש אותה פעם אחת בשנה, זה לא דבר פשוט, אבל פעמים אתה לא מספיק לתפוס את המצוה וכבר היא נגמרה, אז מה עושים כדי לתפוס את המצוה בצורה שלמה, העצה היא לא ליפול למצוה ללא הכנה, תתכונן למצוה תלמד את עניני המצוה, תלמד את הלכותיה תתכונן, ואז כאשר המצוה תגיע אתה תקיים אותה בכל פרטיה וכוונותיה, ואז תראה כי המצוה לא ברחה לך, אתה תוכל לחוות את המצוה בכל היקפה.

יסוד זה נכון בכל דבר, אי אפשר להגיע ולקבל את מעלות הימים הנוראים בלא להתכונן, אנשים גדולים חיים ככה בכל מצוה, מורנו ורבינו הגראי"ל שליט"א דיבר על ענין זה בכמה הזדמנויות, ובשנים עברו הוא הדפיס את הסידור של אחד מהאחרונים שיש בו הכנה לפני כל קיום מצוה, כדי להתכונן למצוה ולא ליפול עליה בבת אחת, זה עבודה לחיים, אבל לכה"פ במצוה כזו שהיא חד שנתית כל אחד יכול ורוצה לעשות מאמץ יותר.

חז"ל אמרו כי שופר הוא מלשון שפרו מעשיכם, לכן כל יהודי בר דעת משתדל לשפר את מעשיו, משתדל לקבוע מקום טוב יותר לתפילה, משתדל להגיע לתפילה כמה דקות קודם כדי להתחיל להתפלל בישוב הדעת, כמו שמרגלא בפומיה דמורנו הגרח"ק שליט"א, כי תפילה בכונה מתחילה עם הגעה בזמן, בעצם זה יסוד הגמרא כי חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם שיתפללו, השהות הזו היא ההכנה לתפילה והיא נותנת לתפילה מימד אחר לגמרי, ובקרוב נזכה לקיום היעוד וידע כל פעול כי אתה פעלתו, בב"א.



מִי יֵרֵם הָיִי מִי



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

אלול תשע"ו

שאלות המצוות

גליון 296

ההלכות זערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהמ"צ זא"י "דברי שיר" ב"ב

זכור באמצע מעריב שלא התפלל מנחה

◀ **שאלה:** התפלל ברכות ק"ש עם הציבור אחרי פלג המנחה, ולפני שמו"ע זכור שעדיין לא התפלל מנחה, מה עליו לעשות?

תשובה: יתפלל שמו"ע לשם מנחה (הגם שכבר אמר ברכות ק"ש של ערבית), ואח"כ יתפלל שמו"ע של מעריב (הגר"ח קניבסקי שליט"א). (ועי' משנ"ב סי' ק"ח ס"ק כ"א שאם התפלל שמו"ע של מעריב הסתפק אם זה תרתי דסתרי למנחה, עיי' שם, וכל זה לענין תפילת שמו"ע של מעריב, אבל ברכות ק"ש עדיין לא סותר).

ברוך... שומע תפילה בעת צרה

◀ **שאלה:** ביום תענית אמר: "עננו" בברכת "שמע קולנו", וסיים "כי אתה שומע... ברוך אתה.... שומע תפילה בעת צרה", האם יצא בזה?

תשובה: מסתבר שבדיעבד לא יצא, ונחשב ששינה ממטבע שקבעו חכמים (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכוונתו שמילת "שומע תפילה" הינו שכל הזמן ה' שומע תפילותינו, ועכשיו צמצם שרק בעת צרה שומע, הלכך לא יצא.

מנחה באולם הברית

◀ **שאלה:** באולם שמחות עשו ברית מילה, והתפללו שם מנחה, האם אומרים שם תחנון (שהרי לאחר הברית הסנדק ובעל הברית לא מותרים מתחנון)?

תשובה: כיון שזה מקום שעשו את הברית, ועדיין נמצאים שם, והגיעו לשם מחמת הברית, אין לומר תחנון (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ועי' משנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ה). וכן בביהמ"צ "לדרמן" אם היתה ברית בבוקר, אז אומרים תחנון אח"כ במנחה, אבל אם היתה ברית בביהמ"צ לפני מנחה, לא אומרים תחנון במנחה (ועי' קונטרס "אפריון לשלמה" פרק ג' ס"ק י"ד).

מהלכות קריאת התורה

◀ **שאלה:** אם נמצא ספר פסול באמצע הקריאה בספר תורה ויש ספר תורה אחר, האם להוציא אחר, והאם חוזרים ומברכים?

תשובה: לפי מסקנת המשנ"ב (סי' קמ"ג ס"ק כ"ג) הדינים כדלהלן:
א. אם כבר קרא העולה ג' פסוקים ואפשר להפסיק כאן, יפסיק ויברך מיד לאחריו, ויוציאו ספר תורה אחר כשר, ומשלים הקריאה ומנין העולים בספר תורה שני וממשיך ממקום שפסק הראשון (רמ"א סעיף ד' ומשנ"ב ס"ק כ"ג).

ב. אם קרא רק ב' פסוקים בספר הפסול או שעומד שני פסוקים סמוך לפרשה, אי אפשר להפסיק שם ולברך מיד ברכה אחרונה, לכן יוציאו מיד ספר תורה כשר, וגומר קריאתו בספר השני ומברך לאחריו (משנ"ב ס"ק כ"ג).

ג. ואפילו אם מצאו טעות לאחר שקרא שבעה, וכבר בירך באחרונה, אך עדיין לא קרא את כל הסדרה, צריך להוציא אחר, ויקראו בספר שני בברכה ויוסיפו עליה כשאר שבתות (משנ"ב שם).

ד. אם מצא טעות אחר שכבר קרא את כל הסדרה קודם שאמרו קדיש, לא יוציא ספר תורה אחר בשביל המפטיר, וסמכין בדיעבד על אותו שקרא אחרון, שעולה גם בשביל מפטיר, ויקראו מיד הפטרה בלי קריאת המפטיר, וזה שעלה אחרון יברך על ההפטרה, והקדיש יאמר לאחר ברכות אחרונות של ההפטרה.

ה. ואם לא נודעה הטעות עד לאחר שאמרו קדיש, יקראו למפטיר בספר תורה זה שלוש פסוקים בלא ברכה, ולא יאמר קדיש עוד פעם לאחר ההפטרה (משנ"ב ס"ק כ"ג).

ו. אם האחרון עדיין לא ירד, טוב שהוא יהיה הקורא למפטיר בלא ברכה, מלקרוא לאיש אחר ("שערי אפרים" שער ו' סעיף ס"ד).

ז. וכל זה לענין מפטיר של שבת, אבל במפטיר של יו"ט או של ארבע פרשיות שקריאתה בספר שני הוא מחובת היום, ונמצא בו טעות, יש להוציא ספר אחר ולקרוא בו כאילו היה סדרה של שבת (משנ"ב ס"ק כ"ג).

ח. כשמוציא ספר תורה שני, אם אפשר לקרוא שבעה קרואים במקום שפסקו עד סוף הסדרה ודאי ראוי ונכון לעשות כן (משנ"ב ס"ק ט"ז).

ח. ואם זה בשני וחמישי או בשבת במנחה, אם עדיין לא קרא עשרה פסוקים, חייבים להוציא אחר, וכנ"ל, אבל אם כבר קרא עשרה פסוקים והיו ג' עולים, יברך מיד ברכה אחרונה אם אפשר לעמוד שם ולא ימשיך לקרוא (עי' שו"ע סי' קל"ז סעיף ג' ומשנ"ב ס"ק ו').

עמידה בחזרת הש"ץ או בקריאת התורה

◀ **שאלה:** אדם זקן שיכול לעמוד או בחזרת הש"ץ או בשעת קריאת התורה, איזה עדיף?

תשובה: איתא ברמ"א (סי' קכ"ד ב') יש אומרים שכל העם יעמדו כשחוזר הש"ץ על התפילה, ומפרש המשנ"ב (סי' כ') כיון דשומע כעונה, הרי"ז כאילו מתפללים בעצמם, עיי' שם, והיינו שזה 'חיוב' לעמוד (ועי' "שולחן שלמה" שם סעיף ב', שאסור להישען על הסטנדר).

אולם לענין עמידה בשעת קריאת התורה כתב בשו"ע (סי' קמ"ו ד') שאין צריך לעמוד, וכתב שם ברמ"א: "ויש מחמירין ועומדין", וכתב המשנ"ב (סי' ק"ט) בשם הפר"ח והגר"א שהעיקר כסברא ראשונה שאין צריך לעמוד רק שראוי להדר ולעמוד עיי' שם. ולפ"ז כיון שבזה הוא רק חומרא בעלמא לכן אדם זקן שיכול לעמוד רק באחד מהם, עדיף שיעמוד רק בחזרת הש"ץ.

(מעשה בהג"ר משה שמואל שפירא זצ"ל בסוף ימיו שהיה חלש, וישב בשניהם, עיי' שם. ועשה התרת נדרים רק על ישיבה בשעת קריאת התורה שזהו רק חומרא, ויש בזה משום נדר, וצריך להתירו משא"כ בשעת חזרת הש"ץ אין זה בגדר נדר אלא מעיקר הדין).

ברכת "ברוך שפטרני"

◀ **שאלה:** מתי מברכים ברכת "ברוך שפטרני" כשילד נעשה בר מצוה?

תשובה:

א. נוהגים לברך בשעה שנודע לרבים שהוא בר מצוה, כגון שהיה שליח ציבור או קורא בתורה (משנ"ב ס"ק ו'), ויש סוברים שאם הוא מזמן לסעודת בר מצוה, גם בזה אפשר לברך, כיון שלדידן אין קטן מזמן (עי' שו"ע "בצל החכמה" ח"ה סי' קל"ה וקל"ג, ובשו"ת "דברי מלכאל" ח"א סי' ב').

ב. כשילד בר מצוה עולה למפטיר אין לברך אז "ברוך שפטרני" מכיון שאנו נוהגים שגם קטן עולה למפטיר, א"כ אין זה מעשה שמראה שהוא גדול.

ג. מי שזיכהו ה' בבנים תאומים יברך ברכה זו כל אחד בנפרד לאחר שעולה כל אחד מהם לתורה ("הליכות שלמה" פ' כ"ג אות מ"א בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

ד. נוהגים לברך בלי שם ומלכות משום שלא הוזכרה ברכה זו בגמרא (רמ"א סי' רכ"ה ב', משנ"ב שם, "ארחות רבינו" ח"ג עמ' רכ"ד), ויש סוברים לברך בשם ומלכות כיון שהוזכרה הברכה במדרש (משנ"ב שם, וכן נהג המהרי"ל).

בירך "שהחיינו" ונמצא מקח טעות

◀ **שאלה:** קנה חליפה ובירך עליה ברכת "מלביש ערומים" וברכת "שהחיינו", לאחר כמה ימים גילה שיש שם מקח טעות במספר ובעל החנות החליף ונתן לו חליפה חדשה, האם צריך לברך שוב "שהחיינו" על החליפה החדשה, או שמא כיון שזה במקום החליפה ראשונה כבר נפטרו מהברכה?

תשובה: מסתבר שמכיון שזו חליפה אחרת לגמרי (ועדיין לא היתה ברשותו כלל) יברך עכשיו ברכת "שהחיינו" פעם שניה על חליפה זו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ברכת הבנים בליל שבת

◀ **שאלה:** האם אפשר לברך את הילדים בליל שבת בין קידוש לברכת "המוציא"?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' רע"ג ג'): וצריך לאכול במקום קידוש בליל שבת, וכתב המשנ"ב: "ולא יפסיק אפילו זמן קצר", עכ"ל. ויש מפרשים שהוא שיעור הילוך כ"ב אמות ("סידור יעבץ" עמ' קנ"ג), ודקות מועטות מותר לשהות בין הקידוש לסעודה (ספר "זוהר הברכה" פרק ד' בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ועכ"פ שלא יהא שיעור של היסח הדעת ("חוט שני" ח"ד פרק פ"ה ס"ק ט').

ולפי"ז בודאי לכתחילה לא לעשות שום הפסק שלא לצורך בין הקידוש

לסעודה, ועדיף לברך לפני הקידוש, וכמו שנהגים רוב הציבור או לאחר שבידך "המוציא".

אורח שאינו שומר תורה ומצוות

▲ **שאלה:** לפעמים מתארחים אורחים שאינם שומרים תורה ומצוות, ולא מברכים כלל, האם מותר לתת להם לאכול, או שנחשב מכשילם לאכול בלי לברך?

תשובה: כיון שאם נמנע מלתת להם לאכול נמנע חסד ודרכי חיים ושולם מעצמינו ומהם, והם רק עמי הארץ וחייבים אנו להחיותם ולהיטיב עמם, וכ"ש שלא להרבות שנהא ותחרות בינו ובינם, ואם לא ניתן להם יעברו על "לא תשנא" ועל עוד כמה לאוין, לכן יש להקל במקום ספק ("חזון איש" שביעית סי' י"ב ס"ק ט').

וכעין זה כתב הגרש"ז איועירבך זצ"ל, שמותר להאכיל חילוני כדי להפרישו משנת ישראל, וכן להפרישו ע"י ממאכלות אסורים במקום אחר ("מנחת שלמה" ח"א סי' ל"ה, ס"ק א').

תוספת אות בכתבת השם

▲ **שאלה:** בטעות כתב בספר תורה 'אלוקים' בכתב מלא עם האות ו', האם מותר לחקוק אותה או שמא זה כבר נעשה חלק מקדושת השם?

תשובה: כיון שבכל התורה כולה השם 'אלוקים' נכתב ללא האות ו', נמצא שאין זה חלק מהשם כלל, ומותר למוחק.

מחיקת שם הוי"ה

▲ **שאלה:** ילד בן חמש לקח 'לורד' וכתב שם הוי"ה (בן ד' אותיות) על קירות הבית והארונו במטבח, האם מותר למוחקו?

תשובה: אע"פ שהוא קטן, כיון שידע מה שכתב, והתכוון לכתוב כך, אסור למוחקו. וכמו כן לכתחילה אין להניח פחי אשפה ליד מקום זה, והעצה היחידה שיכסוהו עם נייר שדבוק מעליו, ולאחר זמן שאולי ידהה מעצמו ניתן להוריד את הנייר.

תפיסה על כפל

▲ **שאלה:** ראובן לווה אלף שקל משמעון, לאחר חודשיים בא שמעון (המלווה) והודה לו שגנב ממנו חמש מאות שקלים מהארנק שלו, ולכן ראובן צריך להחזיר רק חמש מאות שקלים, האם זה נכון?

תשובה: איתא בשו"ע (ח"מ סי' א' סעיף ה') שבוה"ז אין גובים קנסות אבל תפיסה מועילה (ועי' נתיב"מ שם שאפילו על כפל ותשלום ד' וה'). ולפי' ראובן יכול לומר לשמעון כיון שגנבת ממני, אתה חייב לי תשלומי כפל, ומהני תפיסה, ואני תופס את כל אלף השקלים, חמש מאות משום קרן, וחמש מאות משום כפל. ועי' שו"ע (ס"ק ט"ז) שאפילו הודה לו על הגניבה, לא נחשב מודה בקנס שפוטרו, כיון שאין כיום ביי"ד ואין זה נחשב הודאה (ועי' "קצות החושן" שם ס"ק ו', ועי' "מנחת חינוך" מצ"מ סי' ב', אם שייך לתפוס כפל לפני הקרן).

ילד בן שנה קשקש על בגדו

▲ **שאלה:** מטפלת נתנה 'לורד' סגור לילד קטן בן שנה לשחק בו, והוא פתחו וקשקש על כל בגדיו (זה לא יורד בכביסה), האם חייבת לשלם?

תשובה: כיון שקיבלה ילדים לשמור, הר"ז כמו שומר שכר שחייב לשומרם, ואח"כ על הילדים עצמם לא שייך חיוב שמירה אבל על הבגדים והחפצים יש חיוב שמירה, ולכן חייבת לשלם (ויש לדון האם חייבת לשלם גם משום ממונו שהזיק וכאילו אשו הזיק או שמא הוא כמו מסר אש לקטן שפטור כמבואר בבא קמא י"ג, ע"י ספר "פתחי חושן", פקדון פרק א' ס"ק י"ז). כמובן צריכים לדון כל דבר לפי הענין, וכגון אם ילד אחד בגן קרע בגד של ילד אחר, בודאי על זה לא קיבלה הגננת אחריות.

נתן צ'ק ונאבד

▲ **שאלה:** נתן צ'ק של חמשת אלפים שקלים לראובן, ראובן העבירו לשמעון וכו', ומקבל טלפון מלוי שנאבד הצ'ק נא לכתוב צ'ק אחר, האם חייב לתת לו צ'ק חדש?

תשובה:

א. אם לא מאמינו שנאבד לו הצ'ק בודאי לא חייב לתת לו כלום.

ב. אפילו אם מאמין לו שקיבל הצ'ק ונאבד לו, הרי יכול להיות שמישהו ימצא את הצ'ק ויגבה אותו (ולבטל צ'ק הוא פלילי ואפשר לתבוע ממנו), עד שבע שנים עדיין יש ספק אולי יבוא, ולכן לכל היותר יחזור אליו לאחר שבע שנים ואז יתן לו את הכסף, או אם הוא רוצה שיפקיד את הכסף אצל אדם שלישי לשבע שנים, ועד אז יתברר מה יהיה (ועד אז אליהו הנביא כבר יגלה לנו איפה הצ'ק).

קנה רכב מכונס נכסים

▲ **שאלה:** האם אפשר לקנות רכב אצל כונס נכסים (שהמחיר הוא זול יותר), או יש בו משום גזל?

תשובה:

ב. אם בעל הרכב היה חייב כסף (כגון עבור תשלום משכנתא או תשלום על עסקים או סחורה) ולא שילם וגבוהו כדין, בודאי מותר לקנות מהם.

גם אם בעל הרכב לא חייב כסף מעיקר הדין, כגון שהתחייב כסף

משום רבית (שע"פ דין תורה לא חייב לשלם) או קנסות או מסי מדינה, אפילו נימא שאין כאן חיוב, מ"מ בפועל לא יכול להתנגד בזה, והוא בגדר זוטו של ים ומותר לקנות.

א. אולם באופן שידוע שהבעלים עצמם רוצים לשלם אותו מחיר עבור הרכב אזי זכותו קודם.

גן בדירה שכורה

▲ **שאלה:** השכיר דירה, וכתוב בחוזה ש"אין להשתמש בדירה אלא למגורים בלבד" האם אפשר לעשות שם גן ילדים?

תשובה: מכיון שכתוב "מגורים בלבד", הכוונה לא להכניס לשם עוד עסק ובפרט גן, שזה מוסיף הרבה דיורים, ונכנסים ויוצאים ויכולים לגרום נזק לדירה (אולם אם רוצים למכור איזה פריטים, שאנשים באים לדלת לבקש, כגון מטרנה וכד', בודאי מותר).

נתקע בחברו ושבר את משקפיו

▲ **שאלה:** שני בחורים הלכו בחדר מדרגות זה מול זה והתנגשו אחד בשני ונשברו משקפים יקרים מאוד של אחד מהם, האם השני חייב לשלם לניזק משום "אדם מועד לעולם בין באונס ובין ברצון" (ב"ק כ"ו)?

תשובה: כיון שיש רשות לשניהם ללכת שם והלכו כרגיל, לא חייב לשלם, וכמבואר במשנה (שם ל"ב). שזה בא בכדו וזה בחביתו ונשברו זה בזה בלי כוונה פטור (עי' תוספות שם ד"ה שנים). אולם אם המזיק רץ והשני הלך כדרכו אזי המזיק חייב לשלם, וכמבואר במשנה (שם ל"ג. ובשו"ע ח"מ סי' שצ"ח סעיף ח').

שרט רכב או שבר חלון

▲ **שאלה:** עשה שריטה הניכרת על רכב חברו, כמה צריך לשלם עבור זה?

תשובה: כתב "חזון איש" (ב"ק סי' ו' ב"ק ג'), אם שבר חלון הבית אם זה עומד לתיקון צריך לשלם דמי התיקון, אבל אם אין זה עומד לתיקון, א"כ שמין כמה שווה הבית עם החלון וכמה בלי החלון, וממילא אין צריך לשלם כלל כי הערך של הבית לא יורד מחמת החלון השבור, וכעין הסוגיא ריש פרק הכונס (נ"ח), שמין על גבי שדה אחר, כמה היתה שווה וכמה היא.

ולפי' בשריטה ע"ג רכב, אם זה דבר שעומד לתקן צריך לשלם, כן אבל אם הוא אינו עומד לתקן, כיון שאין הרכב יורד בערכו, אין צריך לשלם על זה.

(ועי' בספר "כל כתבי החפץ חיים", שפעם אחד שבר חלון, והורה "החפץ חיים" כיון שהתשלום הוא ע"י כמה הבית היה שווה וכמה שווה כעת, ולא ירד ערכו, אין צריך לשלם כלום).

דרך על נעל ונשברו משקפיים

▲ **שאלה:** על שפת הים, במלתחה בה מניחים את הבגדים והנעליים, דרך על נעל אחת ושבר את המשקפיים שהונחו בתוכם לשמירה, האם צריך לשלם עליהם (השאייר פתק בתוך הנעל עם שמו ומס' הטלפון שלו)?

תשובה: מבואר בגמרא (ב"ק כ"ז): שאם שבר חבית ברחוב בשעת הליכתו אין דרכו של אדם להתבונן בדרכים ופטור, עי' שם. ומפרש תוספות (שם) שזה כאונס גמור וגם אדם פטור בזה, אמנם מבואר בשו"ע (ח"מ סי' תי"ב סעיף ב'), שאם יש רשות לאדם להניח שם חפץ היה עליו לדעת שמונח שם, והיה צריך להיזהר בזה וחייב לשלם, עי' שם.

ולפי' בנד"ד, עצם הדבר שהמקום מיועד לנעליים ולחפצים שונים, היה עליו להיזהר לא לדרוך עליהם, ובפרט שנהוג לפעמים לתת דברים בתוך הנעליים לשמירה, ומסתבר שחייב לשלם.

להתפלל במקום אבותיו

▲ **שאלה:** מצאנו לגבי יעקב אבינו שטרח לחזור ולהתפלל במקום שהתפללו אבותיו, (כמבואר בפרשת ויצא, דכתיב: ויפגע במקום", וכמבואר בגמרא, חולין צ"א, ומובא ברש"י שם על התורה), האם יש ענין לטרוח ולהתפלל באותו ביהכ"נ שבו מתפללו אבותיו?

תשובה: נכון, באמת יש ענין בזה, ובתנאי שיכול להתפלל שם כמו במקום אחר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הלכתא למשיחא – נעליים בהר הבית

▲ **שאלה:** תנן במשנה (סוף מסכת ברכות) שאסור לעלות להר הבית עם נעליים, עי' שם. הרי בב"א משיח יבוא ויהיו מיליוני יהודים שיעלו לשם, האם יש "לשכת נעליים" שכולם ישאירו שם את נעליהם?

תשובה: מובא בירושלמי (פסחים פ"ז הי"ד) שהיו משאירים את הנעליים תחת האגף של הר הבית, כי המקום הזה לא נתקדש בקדושת הר הבית.

▲ **שאלה:** האם האיסור לעלות הוא רק בנעלי עור או בכל סוגי הנעליים?

תשובה: רק נעלי עור נחשבים לסנדל לענין זה, כמו ביום הכיפורים וכמבואר בגמרא, יבמות ק"ד, וכ"כ במנ"ח מצוה רנ"ד, ולפי' יכולים ללבוש נעלי גומי או נעלי בד, ואז אפשר לעלות בזה להר הבית.



ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". שופטים גליון מס' 79

ט"ו

עול תחת עול

וַאֲמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קִרְבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל אֲבִיכֶם אֶל יְרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל תִּירְאוּ וְאֵל תַּחְפְּזוּ וְאֵל תַּעֲרֹצוּ מִפְּנֵיהֶם (כ, ג). שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - אֲפִילוּ אֵין בְּכֶם זְכוּת אֵלָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבְדּוֹ, כְּדֹא אַתֶּם שִׁישִׁיעַ אַתְכֶם (רש"י).

רבנו (נדחי ישראל פ"ו) מביא מדברי המשנה (ברכות יג, א), שעיקר מצות קריאת שמע היא קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות, שבפרשה ראשונה מקבל עול מלכותו ית', ובפרשה השניה מקבל עליו את עול שאר המצוות. לפיכך, צריך האדם לחזק את עצמו בזה, ולאחר התפילה יזדרז בקיום המצוות ולימוד התורה. ומדברי רש"י בפרשתנו נלמד, את הזכות הגדולה של מקיימי מצוה זו כתיקונה, שהיא הגינה על ישראל מפני אויביהם בצאתם למלחמה. עוד הוסיף רבנו (ח"ח עה"ת פ' ואתחנן), שאף גלית הרשע ידע את מעלתה הגדולה של קריאת שמע כתיקונה - בזמנה. שנאמר (שמי"א יז, טז) "ויגש הפלשתי השכם והערב", ומבאר הגמ' (סוטה מב, ב) שמטרתו היתה לבטל את ישראל מקריאתה שחרית וערבית, ולכן דווקא בשעת קריאתה יצא לחרף מערכות ישראל. ומזה ילמד אדם ק"ו לעצמו, להקפיד לקרוא בזמנה כדינה. וכל מי שיזהר שלא לבטלה ח"ו בשום פעם, יזכה שיהיה ה' עמו ויצילנו מכל צרה וצוקה.

בגמ' מבואר (שם ע"ב וברש"י) שענין קבלת עול מלכות שמים הוא, שימליך את הקב"ה בשמים ובארץ ובד' הרוחות. רבנו (שם עולם ח"א פ"ב) מביא בשם ר' ישראל סלנטר, שרבים מאתנו אינם מתעצלים להמליך את הקב"ה על כל העולם - שבעת הרקיעים וד' רוחות השמים, אולם אנו שוכחים להמליכו על עצמו - לקבל אותו למלך על כל אברינו, שיהיו נשמעים לעבודתו ית'. ומוסיף רבנו, שקבלת מלכותו עלינו מבוארת במפורש במשנה (שם) שאמרו 'שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה'. וביתר שאת מפורש זאת בגירסת בה"ג בדברי הגמ' (שם) 'שתמליכהו עליך ולמעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים' [ומפני שזה דבר פשוט, לא נכתבה מילה זו בגירסת השס"ן שלנו].

אפיזודה מעניינת מחיי רבנו, מלמדת כיצד הגינה מצוה זו גם בימינו אלו. מסופר (הח"ח חיי ופעלו ע' שצח), שאחד מתלמידיו שגויס לצבא הרוסי, כתב לרבנו מכתב קודם צאתו לשדה הקרב. תוכן המכתב היה, פרידה ובקשת מחילה מרבנו ומשאר רבותיו וחבריו בישיבה, ובקשה שיתפללו עבורו שינצל מהמלחמה. עוד הוסיף: שהוא שם מבטחו בהקב"ה שיצילנו, בעקבות דברי רש"י הנ"ל, ומעיד הוא על עצמו שמעולם הוא לא החסיר בשום פעם קריאת שמע. כשהקריאו לפני רבנו מכתב זה פרץ בבכי נורא, ובקול חנוק מדמעות החל לטעון לזכות תלמידו לפני בוראו, וכך אמר: ריבונו של עולם, הלא ציווית אותנו ללמוד את תורתך. אדרבה הוכח נא, כיצד אפשר ללמוד תורה אם תלמיד חכם ירא שמים וצדיק - ממוכחרי בנינו, מנותק מתלמודו ונשלח לחזית האש. הלא בשאר אומות העולם, תלמידי לימודי הדת אינם מגויסים, ומשוחררים מחובת הצבא. עד מתי, רבש"ע, תעזבונו כך. למחרת אירוע זה, נתקבל מברק מאותו התלמיד, שלפתע פתאום שחררוהו מהצבא.

למקרא מכתב זה פרץ החפץ-חיים בבכי נורא ובקול חנוק מדמעות החל טוען: הרי מצוה אתה עלינו, רבונו-של-עולם, ללמוד תורה. אדרבה, הוכח נא כיצד אפשר ללמוד תורה, אם תלמיד חכם, ירא שמים וצדיק שכזה מנותק מן הגמרא כדי להישלח לחזית האש. אצל אומות העולם, להבדיל, אותם המשתלמים בלימודי דת משוחררים מהצבא ואנחנו מופקרים ללעג ולקלס! עד מתי, ריבונו-של-עולם, תעזבונו כך! כיצד אפשר לשקוט ולהחריש כשנוטלים מאתנו את מבחר בנינו! כך נשאר מתעצב ומודאג משך שעה ארוכה. למחרת נתקבל לפתע מברק, שהודיע כי ה. ג. שוחרר.

פנינים מתוך הספר הימים הנוראים "במחיצת החפץ חיים". הגר"ר יעקב ניימן זצ"ל אמר באחת משיחותיו: סיפר לי תלמיד חכם אחד שלמד בראדן אצל מרן היחפץ חיים זצוק"ל, ששמע באזניו איך שה'חפץ חיים' דיבר לעצמו: "ישראל מאיר! היום מלאו לך שמונים וארבע שנים ועדיין לא עשית תשובה. מה יהי ממך?!". - -

דרכי מוסר



ספרים שו"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

בס"ד

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים" פרשת שופטים

תמים תהיה עם ה' אלוֹקִיךָ.

שמעתי פעמים שבני תורה התאוננו לפניו שבבואם לבין הבריות הם עשוקים ורצוצים בשביל אונאה ותרמית שלא עלה על דעתם, והיה משיב להם דרך צחות: אמת, בתורה נאמר "תמים תהיה", אבל הלא הכתוב מסיים "עם ה' אלוֹקִיךָ" - לא כן עם בני אדם, וכנאמר "עם עקש תתפלי".

(מכתבי הרב 'חפץ חיים')

עגלה ערופה - לא פטרנוהו בלי מזונות.

...ועתה עומדים לפנינו אלפים ורבבות אנשים בלי לחם וכסות ובלי דירה, הם ונשיהם ובניהם וטפם, וכלשון הכתוב "ולרש אין כל". ולא דוקא אותם שהיו עניים מעולם, כי גם האנשים שהיו בעלי בתים חשובים - וגם עשירים שחיו חיי שלווה ובדירות מרווחים - באו לידי מדה זו. לכן החיוב בזמן כזה גדול בכפלי כפליים מזמנים הקודמים, וכל אחד ואחד יפתח ידו להחיות אחיו האומללים ביד נדיבה, כל אחד לפי ערכו. ולא רק במתנת יד, שגם זה אין לה שיעור בזמן כזה, כי אם גם בשימת לב למצב האומללים ולהיות עסוק בצרכם ולשים לב להיטיב מצבם. ובאמת ראוי שיהיה מעשיה בגדולים, כל נכבדי עם וזקני עיר ועיר עליהם להתאסף יחד להתייעץ ולשים לב אל מצב אחיהם, להזמין להם דירות שימצאו מנוחה מעט בעניים להמצא מזונות וכל צרכם, לכל אחד ואחד לפי ערכו. ואם העלם יעלימו גדולי העיר ונכבדיה עינם מדבר הגדול הזה, נכשלים חלילה בלאו ד"לא תעמוד על דם רעך", דענין נפשות הוא. וידוע מה דכתיב בענין עגלה ערופה, שצריכין זקני העיר הקרובין אל החלל להתוודות "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו".

ואמרו חז"ל בסוטה (מה, ב) וכי על דעתינו עלתה שבת דין שופכי דמים הם, אלא שלא ראינוהו ופטרנוהו בלא אכילה ובלא לווייה, ומתוך כך בא לידי שפיכת דמים. וכל שכן בזמן הזה שרבו אנשים חסרי לחם, ובפרט במקומות שנמצא בהם פליטים בריבוי ומתגוללים אנשים ונשים וטף זקנים וחלופים בבתי ציבוריים בלא דירות ומשכנות לכל משפחה ומשפחה כראוי, מצוי שיגיע לסכנת נפשות לאנשים החלופים והטף שלא הורגלו באוויר המושחת, ובחיים כאלו באים לכמה מחלות מסוכנות מזה, וחלילה דמם מידנו יבוקש, שאם נתנו נכבדי כל עיר לבם ונפשם על זה בוודאי הוטב גורלם ומצאו גם דירות ומעונות לכל משפחה ומשפחה, שאם יצא גורלם להינתק מביתם ואבדו הונם ומאודם ובאו לחיי עוני כזה מקום מנוחה הראוי לאדם, על כל פנים עליהם להשיג בעדם ולא להניחם בבזיון ובאין מנוחה כזה.

ואיך יערב לאיש אשר עזרו ה' לחיות בעושר וכבוד ובחדרים מרווחים, כשיזכור אחיו בני עמו אשר זה מקרוב חיו ג"כ כאחד האדם בשלוה ועתה מתגוללים על הארץ בבזיון, ועשרות משפחות שטוחות ביחד על הארץ בלי שום מחיצה בין משפחה למשפחה, וחיוב גדול על כל נכבדי העיר ללכת מבית לבית לבקש חמלה מאחיו עליהם, ואין ספק כי בני ישראל הרחמנים פתחו את ביתם להאומללים, זה פינה להם חדר או שניים בביתו, והאחר נתן כסף לשכור דירה עבורם, כי כל אחד ישא משל לעצמו פן חלילה יגיע הוא למצב כזה. ועל בעלי החצרות בוודאי החיוב לפנות להם איזה דירות בחצירו אשר חננו ה'. ועל הכל לזכור כי לגלג החוזר הוא, ובזכות שירחמו על אחיהם ירחם ה' עליהם ולא יבואו לידי כך.

(אגרות ומאמרים, מאמר א)

יש אנשים שסיבת מניעתם ממצות גמילות חסדים, מפני מדת צר עין שיש בהם, היינו שענים צרה מלהנות לאחרים בממונן. וכבר אמרו חז"ל (סוטה מז, ב): משרבו צרי עין וטורפי טרף, רבו מאמצי הלב וקופצי ידים מלהוות, ועברו על מה שכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע" וגו', והיא מדה גרועה עד מאוד, ומביאה את האדם לידי מניעה מצדקה וגמילות חסדים, וגם מונע את עצמו עי"ז ממדת החמלה והרחמים ואוטם אזנו מזעקת דל, ופעמים שמביא זה לידי שפיכות דמים, וכדאמרין בסוטה (לח, ב): אמר ריב"ל, אין עגלה ערופה באה אלא בשביל צרי עין, שנאמר "וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי עלתה על לבבנו שזקני בית דין שופכי דמים הן, אלא לא בא לידנו ופטרנוהו בלא מזונות וכו' [היינו למזונות הוצרך ולא היה לו, וראה אחד נושא מזונות ובא לחוטם ממנו באונס רעבוננו, ובא זה עליו והרגו. - רש"י]. הרי דאם בא אחד ליד חבירו להיטיב עימו באיזה דבר ומפני מדה הגרועה של צר עין שיש בו לא השגיח עליו ואחר כך נסתבב שמת, קראה התורה להאיש ההוא 'שופך דמים'.

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה. דן אליהו בן לאה



דעת תורה

מאין כמותה ומחייב גדול אשר מי ישורנו. באם נזכה להתעורר ולהתחזק בתורה ובתפילה. באם נוסיף חילים לתורה ולעמלה, באם נתבונן בתפילתנו ונשקיע בה מאמץ נוסף וכוונה מיוחדת הרי שבאותו רגע ממש מתעלה בורא עולם ביחד איתנו. היש לנו אושר גדול מזה? היש לנו מחייב גדול מזה? דבר זה לכשעצמו ללא כל סיבה נוספת יכול להביאנו לידי חיוזק עצום והתעלות גדולה בימי האלול בפרט ובמשך כל השנה בכלל.

כוחה של תפילה

ומכאן נעבור ללימוד נוסף אותו יכולים וצריכים אנו ללמוד מהמאמר שהבאנו לעיל של הפרקי דר' אליעזר. הבה ונתבונן מה עשה משה באותם ארבעים יום בהם היה הוא בשמי מעלה. הנה בארבעים יום הראשונים יודעים אנו מדברי הגמ' במנחות (צ"ט:) כי למד משה רבינו את התורה כולה מפי הגבורה. לעומת זאת בעלייתו השנייה של משה רבינו השמימיה, בארבעים יום השניים אומר הכתוב (דברים ט' כ"ה) - "את ארבעים היום וארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר השם להשמיד אתכם". הנה נמצינו למדים כי ארבעים יום השניים היו ארבעים יום של תפילה. היו אלה ארבעים יום של תפילה בהם העתיר משה בזעקה ובתחנון לפני בורא עולם על מנת שיחזור עם ישראל לאותו מצב בו היה קודם חטא העגל. מביא הגאון ר' אהרון קולטר זצ"ל שמזה צריכים אנו להבין ולהתעורר עד כמה גדולה מעלתה וכוחה של התפילה. שכן שקולים הם הדברים אלו כנגד אלו - ארבעים ימים הראשונים הוקדשו ללימוד כל התורה כולה וארבעים ימים השניים הוקדשו לתפילה ולתחנון.

מכל מקום למדים אנו כי ימים אלו שמר"ח אלול ועד ליום הכיפורים אותם ימים בהם עלה משה למרום בפעם השנייה הינם ימי רחמים ורצון. בימים אלו נפתחים שערי שמים על ידי התפילה. אדם המתפלל ממעמקי לבבו פותח שערי חסד ושערי רחמים ותפילתו עולה ובוקעת רקיעים. יכולים אנו בימים אלו לפעול ולהשיג על ידי תפילה דברים שבימים רגילים צריכים אנו הרבה עמל ויגיעה על מנת להשיגם.

ארבעים היום וארבעים הלילה אשר התנפלת
 אכן גם לאחר שהבנו מהי מעלתה של תפילה צריכים אנו לדעת כיצד צריכה תפילתנו להיות. אף זאת יכולים אנו ללמוד מן הפסוק - "ארבעים היום וארבעים הלילה אשר התנפלת". נשים נא לב למושג "התנפלת". משה רבינו עומד לפני בורא עולם

עבודת ימי אלול

לפני כשבוע ימים זכינו בחסדי הבורא יתברך להיכנס לתוך ימי האלול, אותם "ימים יקרים" כפי שכותב עליהם המשגיח ר' יחזקאל לווינסטיין זצוק"ל. הנה כי כן אמנם ידוע לכל שימי חודש אלול הם ימי רצון ורחמים אשר כל יום ויום הינו בבחינת יקרת המציאות אשר לולי ננצלם הרי שבלתי אפשרי לתאר ולשער את גודל ההפסד. אכן באם רוצים אנחנו לנצל סגולת ימים אלו כראוי וכנדרש, לבל נגיע ח"ו למצב בו יעברו ימי האלול ואנו נישאר כשהיינו, הרי שעלינו ללמוד בדברי חז"ל מה ייחודם של ימים קדושים אלו. ומתוך כך להבין מהי עבודת האלול המוטלת עלינו.

תנו עוז לאלוקים

על מנת לפתוח פתח להבנת הדברים נביא בזה את דברי הטור בתחילת הלכות ר"ה, באשר מביא הוא שם את הנכתב בפרקי דר"א. כותב הפרקי דר"א שבר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה על מנת לקבל לוחות שניות. כזכור, קודם לכן, עת עלה משה לקבל לוחות ראשונות טעה העם והגיע עדי עבודה זרה, חטא העגל. לכך, על מנת למנוע זאת מעבירים שופר במחנה בטרם עולה משה רבינו להר בכדי שלא יטעה העם וידרדר בשנית לעבודת גילולים. באותה תקיעת שופר, מביא הפרקי דר' אליעזר נתעלה בורא עולם ככתוב "עלה אלוקים בתרועה". מיני אז התקינו חז"ל שיהיו תוקעים בחודש אלול בכל שנה ושנה על מנת להזהיר ולעורר את העם לעשות תשובה ככתוב "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו".

ממאמר זה יכולים אנו ללמוד שני לימודים חשובים ויקרים, לימודים שבאם נשכיל להבינם הבן היטב ובאם נפעל ונעשה את הנדרש מאיתנו על פי מושכלות אלו הרי שנזכה לנצל היטב את הימים היקרים, ימי האלול.

ראשית דבר למדים אנו דבר נורא ונפלא עד למאד. הנה על ידי אותה תקיעת שופר אשר נועדה לזרז ולחזק את העם לבל יחטאו, על ידי אותה תקיעת שופר נתעלה בורא עולם. זהו היסוד המבואר בפסוק "תנו עוז לאלוקים". כביכול כלל ישראל במעשיהם נותנים כח והתעלות לבורא עולם. כאשר כלל ישראל מצויים במצב של חיוזק והתעלות, כאשר כלל ישראל מכוונים את ליבם לאביהם שבשמיים, הרי שמעלים הם את בורא עולם. כמובן שאין לנו כל השגה והבנה במשמעות העמוקה של דברים אלו, אולם גם אשר אנו קוראים בקוצר השגתינו, גם זאת הינה זכות גדולה

יכולים

אנו בימים

אלו לפעול ולהשיג

על ידי תפילה דברים

שבימים רגילים צריכים אנו

הרבה עמל ויגיעה

על מנת

להשיגם.

לבקשתנו בורא עולם הינו מריבוי רחמיו ומתוך היותו ארך אפיים ורב חסד, זו התפילה אשר מתקבלת ונענית אצל בורא עולם. זוהי ההבנה אותה למדים אנו וכפי שכתב שם החסיד יעב"ץ. צריך האדם להתנפל לפני בורא עולם כעני המבקש דבר מה לאכול. יודע אותו עני כי באם לא יחוסו וירחמו עליו הרי שיותר הוא ללא כל דבר מאכל ועלול הוא לגווע ברעב. כך צריכה להיות התפילה - לא בזכות אלא חסד וחנינה ברחמיו של בורא עולם.

זוהי עבודת התפילה לכל השנה כולה ובפרט בימי האלול. ואמנם רחוקים אנו בהבנה ובידיעה עד כמה רשים ודלים אנו אולם כל חיזוק בענין זה הינו הישג ורכוש גדול ונפלא. נצייר בנפשינו כי עומדים אנו לפני המלך הגדול, ניתן אל ליבנו לכוון לכל הפחות באמירת שמות הקודש, ובאם נזכה לזאת הרי שאות וסימן הוא כי אכן מייקרים אנו את ימי האלול.

ומתחנן על נפש העם. אין זו תפילת קבע אלא רחמים ותחנונים וכפי שכתוב התנא באבות (פ"ב מ"ח) - "וכשאתה מתפלל על תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום". הנה בפשטות היינו חושבים כי כוונת הדברים היא כלפי המתפלל לבל תהיה אצלו התפילה עול אשר צריך הוא להיפטר ממנו, אלא עליו להתייחס לתפילה כאל זכות ועונג. אולם באם בוחנים אנו את הפסוק אשר מביא התנא כראיה לדבריו. מבינים אנו כי עלינו להבין בדברים אלו עומק מלפנים עומק. מביא התנא את הפסוק (ויאל ב) - "כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה". הנה נוכחים אנו להבין שדיבר התנא אודות התפילה אשר מתקבלת אצל בורא עולם. תפילה אשר הינה בתחנונים ובבקשה, תפילה הנאמרת מתוך הבנה כי כל אשר נקבל הינו כחנינה המגיעה עדינו למרות שאיננו ראויים לכך, הבנה כי כל אשר ייעתר

למען דעת

אלול במחיצת רבינו

בכניסה להיכל הישיבה: "להיכן הלך השכל!" עצם העובדה שמסוגלים בחורים לחשוב לפני יוהכ"פ על הזמן שאחרי יוהכ"פ, גרמה לרבינו לזעזוע (מהג"ר אריה עמרם).

♦ "אמת מה נהדר ונורא היה מעמד השיחה שנאמרה בחודש אלול במוצאי שבתות. לשיחה זו נוהרים היו ובאים מלבד תלמידי הישיבה, בני תורה רבים, תלמידי ישיבה ואברכים דורשי ה'. בטרם השיחה מתבודד היה רבינו בחדרו שבבנין הישיבה. הס הושלך בהיכל הישיבה עת נכנס רבינו ועל פניו ניכרת חרדת יום הדין, יום אשר בו יפקדו מעשי איש ועלילותיו.

בתחילת השיחה מדבר היה רבינו בשקט ובמתינות, אולם ככל שחלפו הדקות היה קולו מתלהט ומתמלא עוז. דמעות הציפו את עיניו של רבינו עת מצטט היה מאמר חז"ל או קטע מתוך ה"שערי תשובה. ניכר היה בחוש שבוקעים הדברים מלבו הטהור של רבינו ולכך נכנסו הדברים בליבותיהם של השומעים ורבים מהם הזילו דמעות.

זכו השומעים לחוש את חרדת הדין מחד גיסא, ומאידך גיסא להבין את גודל הזכות של כל יהודי ויהודי בהמלכת השי"ת. יראה ואהבה, פחד ושמחה.

כאשר הסתיימה השיחה, נמשכה הדממה עוד דקות מספר, משל ממאנת האוירה המיוחדת להתפוגג, עוד קצת קדושה, עוד מעט התעלות. עת החילה תפילת מעריב של מוצאי שבת, ניכר היה כי אין זו סתם תפילה. כל הנוכחים כולם עמדו והתפללו מתוך התרגשות והתעוררות גדולה כיאה וכיאות לימים שלפני יום הדין.

אמנם כי כן העידו תלמידים רבים - "במעמד זה יכולים היינו לטעום טעמה של חרדת דין אמיתית, ממש כמו בדורות הקודמים". (מתוך ספר "מאורם של ישראל")

♦ "היה זה באלול תשנ"ט. באותה עת נכנסה קבוצת אברכים מכולל טהרות שנוסד ע"י רבינו זללה"ה. "ברצוננו לשמוע דברי חיזוק על התקופה" אמרו, "על ימים נוראים, ראש השנה...". לגודל תדהמתם פרץ רבינו בבכי מר. "אני?" חזר ושאל, "אני?"

האברך שדיבר בשם חבריו לא ידע את נפשו. האם לא דיבר כשורה? הרי הוא וחבריו בטוחים היו שרבינו יסכים מיד לבקשתם. הן הכולל בו הם לומדים, כולל טהרות, כה קרוב לליבו. לאחר מספר רגעים נרגע מעט ראש הישיבה ואמר - "אני בעצמי לא מרגיש מספיק את הימים הנוראים, איך אוכל לומר שיחה לאחרים..." (מתוך ספר "מאורם של ישראל")

♦ "העיד הרב משה קנר שליט"א: בתקופה בה למדנו אצל רבינו (בשנת תשי"ב - תשי"ד) מידי שנה בשנה בהגיע חודש אלול, נוהג היה רבינו מידי יום ביומו בטרם התחיל את השיעור לספור ולומר: כך וכך ימים עברו כבר מתחילת חודש אלול... כך וכך שבועות...

♦ "היה זה באחד מימי חודש אלול. רבינו הגיע לביתו ושמע שירה הבוקעת מאחד החדרים בישיבת פוניבז'. פנה רבינו לאחד הבחורים ושאלו: כיצד שרים ומזמרים בחודש אלול? הלה השיב שהמדובר בשמחת סיום מסכת. אמר לו רבינו: אף על פי כן, "אלול" היום! (מרשימות הג"ר מנחם סאוויץ).

♦ "באחד מימי עשי"ת של שנת תש"ס, נגשו לרבינו מספר בחורים לשאול את פי רבינו ולקבל את רשותו לארגן בישיבה "שמחת בית השואבה" בחול המועד סוכות הקרב ובא. רבינו עמד בפתח חדרו שבמסדרון, והרים קולו בעוז, קול שהגיע ונשמע אף באוזניהם של אלו שעמדו

נפש גחלים תלהט

גליון 109 שופטים תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו זינצוויץ זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

א-ל-ל !!! ההכנה לחודש האיתנים היתה ניכרת מאוד אצל רבינו זצ"ל. וכדרכו הלביש רזי רזין, עומק עבודת הנפש במאמרים פשוטים. נביא כאן יסודות עבודת האלול. ובגליונות הבאים נשתדל להכנס יותר לפנימיות תקופה זו.

במאמר המוסגר באה ידיעה נחוצה ביותר לנכנס לימים הקדושים. בהיות ובימים אלו רבים נכנסים למהלך של שיפור ותיקון מעשיהם עלולים לנטות לדכדוך בראות קושי ההתקדמות המתגלה בכל שנה מחדש. על כן נחוץ לחזור על דברים יקרים ונחוצים שהבאנו בקונט' שיתי ליבך למסילה שנדפס בסוף הספר נפשו גחלים תלהט.

עוד הבאנו ידיעה יסודית כיצד לנצל ימי הרצון כראוי באופן שהיו תחילת בנין של קיימא למשך כל השנה הבאה עלינו לטובה. נלעת עתה נדחים פרקי נפשו גחלים תלהט על עקבתא דמשיחא מפני עבודת חודש התשובה וחודש האיתנים ועוד חזון למורעד]

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

מפאת חוסר תקציב נאלצים לצמצם החל

משבוע הבא בכמות העלונים הנדפסת.

ניתן להשיג העלון ב"קובץ גליונות" היו"ל מדי

שבוע בהפצה ארצית.

תרומות להמשך ההדפסה יתקבלו בברכה.

אך אין זה כן, יש בהגר"א ז"ל באדר"א פ' ראה על הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום", מהו "היום". זהו א' מהחסדים שאפי' נפל בחטא ונתלכלך בבוץ הקב"ה נותן לו מחדש כח של בחירה "היום", מה שארבעים ר"ה עבר עליו ולא הצליח זה לא סיבה, יש כל יום וכל ר"ה כח וסייעתא לבחירה חדשה, האדם צריך להאמין בזה שיש לו כח בחירה מחדש רק שיש לו נסיון יותר גדול, כי יש לו יותר בוץ, אך מקבל כח בחירה לפי מה שהוא, שאם יעמוד בזה יוכל לצאת מן הבוץ לגמרי.

יש לנו דברים מחז"ל שהם עיקר "המפתח" לגשת לכל עבודת ימי האלול. במדרש (שיר

א ל-ו ל-ל !!!

א. הגישה המעשית לעבודת ימי האלול ועיני

ישראל ח"א]

יש אצל בני תורה ב' גישות בימי אלול, יש מי ששש ושמח לקראת הימים הנוראים, ויש שימים אלו מעיקים לו.

זה שמעיק לו סימן הוא שיש לו נטיה של "שרירות" בלב, המצפון מעיק לו, והוא מרגיש שנכנס לבית האסורים, שאינו יכול לעשות כרצונו. ואלו ששמחים כי מרגישים שהגיעו ימים של גן עדן התחתון [א.ה. עיין דעת חכמה ומוסר ח"ב לר' ירוחם ממיר עמ' רכ"ט ורל"ג], ימים בהם אפשר לצאת מהרפש, נכנסים למרחץ ולא רק שוטפים הרפש, אלא נותנים שם בשמים ויוצאים עם ריחות טובים, זה גיוואלד! ימים אלו הם ימי ניקוי. א' מגדולי הדורות סיפר על מנקה שהיה מנקה את העיר, ושאלוהו מה הרויח הרי למחרת הכל יתלכלך שוב, והשיב בפקחות שכדאי לנקות יום יום, שאם לא כן יצטבר לכלוך שכבר לא יוכלו לנקות. זוהי עבודת ניקוי שהאדם צריך לעשות בנפשו בכל יום ויום, ובפרט בארבעים ימים אלו.

בדרך כלל גם אם האדם נכנס לאוירה טובה באלול ועובר את יום הדין ואף שלפעמים לא מגיע לנקודה הראויה ואח"כ מעמיא ואזיל, מ"מ הרויח שלא יתקבץ לכלוך על גבי לכלוך, עד שאח"כ לא יוכל לנקות. ה"גערות חכם", הרעמים שצועקים עלינו משמים בימים אלו, זהו החסד הכי גדול, ליישר עקמומית שבלב.

ב. חוששים מקבלות

אחד הפחים שנופלים בהם, זה היאוש שעדיף שלא לקבל על עצמו קבלות הרי בלאו הכי אנו לא עומדים בקבלות, א"כ עדיף לא לקבל ...

השירים רבה פ"ה) אמר הקב"ה לישראל פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח שאפי' עגלות וקרונות נכנסים בו, והיינו שמי שזוכה לפתוח פתחו של מחט זוכה לסייעתא דשמיא נוראה שלא מן המידה. מי שמעיין בפנקס הקבלות להסבא מקעלם ז"ל רואה שכל הקבלות "שוליים", לכאורה לא בחזית, לא מוזכר שם קבלות על חטאים. ננסה לעמוד על טיבן.

ג. שינוי השם

בגמ' ר"ה (ט"ז ב') א"ר יצחק ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם ואלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה, וברמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ד ביאר מהו שינוי השם שמתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ומשנה שמו, כלומר אני אחר איני אותו האיש שעשה אותן המעשים עכ"ל. מה פי' הדברים הללו שמשנה שמו באופן שהוא איש אחר. יש ב' גישות בעבודת התשובה, יש גישה לתת תרופה לכל מחלה ומחלה, ויש לפעמים תרופה כללית לכללות המחלה. אמנם לא יעקר לגמרי אך יש כאן תרופה. לענינו אדם שמשנה את השקפת החיים שלו לטובה זה לא שיפור בנקודה מסויימת, זה שיפור ברמת החיים שמגביה האדם את עצמו, ובמצב זה אינו יכול לעשות את מה שעשה במצבו הקודם. זהו שינוי השם. יש לפעמים דברים קטנים שבנ"א דורסים עליהם ממש, ואעפ"כ זה יכול לשנות את האדם מן הקצה אל הקצה ממש, אם היה מתרכז בהם. כל אחד צריך למצוא לעצמו את הנקודה שיכולה לשנות אותו.

ד. יסוד ה"קבלות"

מי שפיקח בכוחות הנפש יכול להבין את מהות הקבלות שהיו בבית מדרשו של הסבא מקלם, הכל מיוסד על דרכו של הגרי"ס ז"ל והסבא פיתח זאת. אף שנראה שם הכל כדברים "שוליים", למשל, לכוין כל השנה בברכה הראשונה של שמו"ע - זה פרט אחד משו"ע גדול, רק ההתרכזות בברכה זו למשך שנה תשנה אותו, וזהי פרישה כללית מכללות של החטאים, זה מה שהגרי"ס ז"ל לימד.

ובאמת אחרי התבוננות זה נורא נוראות, רואים שע"י הקבלות הללו הם שינו את אופן החיים והכניסו עצמם לרקע אחר.

ה. מה שאין הקבלות מחזיקות

מה שהקבלות בדרך כלל אינם מחזיקות, כי קבלות זה להשתנות, ולזה צריך מעמיד לכל היסוד החדש, צריך מעמיד שיחזיק ויקיים את ההשתנות, ולזה צריך למצוא כל אחד דברים קטנים שיכניסו את האדם לרקע אחר ולאירה אחרת, וזה "מעמיד" ונותן יציבות לאדם כי האדם נכנס לרקע אחר, וזה הענין של "כחודו של מחט", אי"ז כחודו של מחט בשעה, שכשמוציאים המחט נסגר הפתח, רק כחודו של מחט "בברזל", בקעלם קראו לזה שיחשב "בר סמכא" על אותו פתח.

ו. הזדמנות לשנוי מהות אופי האדם

אחז"ל ג' ספרים נפתחים בר"ה וכו', בינוניים תלויים ועומדים, זכו נחתמו לחיים כ"ה בבבלי, אך בירושלמי וכ"ה ברמב"ם אם עשו תשובה נחתמים לחיים, ובפי' ר"ח מפרש כן גם בבבלי דזכו ועשו תשובה נחתמים לחיים. ומבואר שדווקא תשובה מועילה לשנות הכף. וידועה הקושיא, שיוסיף זכות ומצוה אחת וכו', ולהנ"ל, מיושב שצריך דווקא "תשובה", אך צ"ב ענינו.

והביאור, שבעצם בר"ה צריך להיות הפסק דין, וכמו שיש גז"ד לצדיקים ולרשעים כבר בר"ה, כן צריך להיות גם לבינוני, דיש גז"ד גם לבינוני כפי מה שהוא, רק מן השמים נתנו לו תלייה ואפשרות "להשתנות" וההשתנות הוא דווקא ע"י תשובה. ובחיבור התשובה להמאירי [עמ' 247] הביא בשם ר' אברהם דענין צדיקים ובינוניים אינו מדובר דווקא על משקל העוונות, אלא על האופי של האדם, צדיק גמור הוא אדם שמייקר את זמנו וכוחותיו ונותן את זמנו לעבודת ד' שמכיר חובתו למסור את כולו לרשות הבורא, רק שנכשל. רשע היינו טיפוס של הפקר. ובינוני, זה אחד שרוכב על ב' הצדדים, יש לו רצונות טובות, אך יש לו גם רצונות אחרות, והיצה"ר סוער עליו ומכשילו, - מלשון סערה [בלבול], ונותנים לו עשרה ימים של מבחן של יכולת

"להשתנות", וזהו ענין "עשו תשובה", מדובר על "שינוי מהותי" כדי לצאת מגדר בינוני. ועיקר הדרך להשתנות שינוי מהותי הוא למצוא נקודה שתשנה ותכניס אותו לרקע

אחר, ואז יכול להגיע גם לחרטה וכו', כי הוסר אצלו מקצת מהטמטום ע"י שנכנס לרקע אחר.

גודל השכר למי שנטול הרגשות [קונ' שייתי ליבך למסילה עמ' 15]

יש לדעת שבהעדר הרגשות ברוחניות העבודה קשה יותר וממילא שכרה גדול אין קץ. האריז"ל אמר לתלמידו מהרח"ו (הובא בדעת תורה לר' ירוחם ממיר ז"ל פ' שלח מאמרים דורות האחרונים) אחרי ששאל איך אומר לי שנפשי מעולה כ"כ הרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו. וענה על זה האריז"ל

דע כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאוד בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים כי בדורות הללו הקליפה גוברת מאוד מאוד עד אין קץ, מה שאין כן בדורות הראשונים, ואלו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים ראשונים עיי"ש.
[מצאתי שהחיד"א הביא דברים אלו בהגהת ברית עולם על ספר חסידים סי' תתקמ"ה שכבר דיבר מזה ח"ל אצל הקב"ה לב שאינן פקחים בדורות האחרונים כלב פקחים בדורות ראשונים עכ"ל..]

וכתב שם ר' ירוחם ז"ל שאי אפשר לדבר מזה כל כך כי מין הדברים הללו עלולים עוד להתהוות בעלי גאוה. הוסיף על זה מו"ר הגרי"א וינטרויב ז"ל שהיום מצווה לומר זה כדי שיהיו בעלי גאוה [שוב הראוני שבספר "מעשה איש" הביאו בשם החזו"א זי"ע דהיום צריך לתת לכל אחד כל יום כפית של כבוד].

מו"ר ז"ל הביא דברי האריז"ל הנ"ל באחת משיחותיו [נדפס בספר עיני ישראל (ח"א) עמ' רי'] והוסיף על זה באור והרחבה הנוסכים הרבה כח ומהם נבין עד כמה חוב קדוש לחזור ולשנן דברים אלו ח"ל **אנו לומדים מכאן שאין להבחין מעשינו עפ"י השערת ידיעתנו כי אם כפי שהם משוערים בשמים כך הוא ערכם האמיתי. ונמדדת היגיעה בתורה בעבודה וביר"ש כפי גודל הלחץ הלוחץ לביטולה בין מצד הזמן ובין מצד הדור ובפרט השיקוע הנורא שנשקע דורנו בביצת הטומאה. ואז היא נמדדת איך היתה נראית ומתפתחת השאיפה ההיא אלו נלקחו מאיתנו העכובים, ומה היה אז שעור קומתה. מהחיצים היותר קטלניים של הרע בדורנו להפחית ערכם של בני התורה ולמעט ערך יגיעתם בתורה ועבודה באמרו להם תראו הפירות החושיות של עבודתכם. ונראה לעיניים הרבה פעמים שכאילו לא השיג דבר. ומזה בא רפיון בכל דבר שבקדושה עד שכמעט התקיים בנו ונהיה בעינינו כחגבים וכו' צריכים אנו להחדיר למחשבותינו כי אין מעשינו נמדדים לפי ראות עינינו ולהגביה לבנו בדרכי ה' להתקרב יותר ויותר להצור לבבי וחלקי אלקים ולהשען על אבינו שבשמים עכ"ל.**

וכעת נביז מדוע אמר שכיום מצווה לומר דבר זה.

שטעה ביער ולא מצא את הדרך לצאת ממנו, והיה בצרה גדולה וסכנת מוות, ואח"כ החשיך הלילה ונעשתה צרה גדולה יותר, ושוב החלו לירד גשמים עזים, והוכפלה צרתו, לפתע הבריק ברק, והאיר את כל השטח, וראה את הדרך לצאת מן היער. למרות שהברק האיר לרגע אחד קטן בלבד, ושוב החשיך כבתחילה, כבר הספיק להכיר את הדרך לצאת מן היער, וניצל מן המוות. גם לימוד המוסר בהתפעלות נותן לאדם ברק של הכרה ברוממות הבורא ושפלות האדם, ונותן לו את הכיוון בחיים, וגם כשדועך רגש ההתפעלות, יודע כבר את הדרך הנכונה.

כן בעניינינו ימי הרחמים של אלול הם כמו "אור הברק", הפותח את ההבחנה של השכל, להבחין בין הטעות והדמיון שחי בו כל השנה, ובר"ה מקבל מבט נכון על מלכות שמים ודרכי משפטו ית', וביזה"כ שנפתחים שערי הרחמים כפתחו של אולם, זוכה להכרה שבכל מצב יכול לשוב לבוראו ויש תקוה לאחריתו. "אור" זה נותן לאדם את הכוון הנכון שידע איך לילך כל השנה, ומעתה הוא איש אחר כמש"כ הרמב"ם פ"ב מתשובה ה"ד, ששינה את כוון החיים שלו.

באופן כללי צריך לחפש עצות בר"ה ויוה"כ כיצד לתפוס את אור הברק שקיבל בהם, ולהכניסו לחיים הרגילים שלו. כל א' מכיר את כחותיו, את כשלונותיו, ואת הדברים המחזקים אותו, וצריך עין פקוחה להתחזק בדברים הצריכים חזק אצלו באמת, שבאם יפגש שוב באותו מצב שעלול להכשל, יהא מחזק יותר. מעידים על הגרי"ס זצ"ל שזה היה עיקר עבודתו ביוה"כ, שהיה מכונס בעצמו זמן רב, והתבונן היטב בכחות נפשו, באופן נורא מאוד, וטיכס עצות במה יוכל לחזק את עצמו, שלא יכשל שוב במצבים הרפויים אצלו, ואף אנו בקטנותינו נוכל לתפוס דברים מסוימים לחיזוק שישארו גם בימי החנוכה למשל.

ישנה בעיה שכולם מתלוננים עליה. הנה בימים הנוראים יש חיזוק גדול בתורה ויר"ש, וכעבור זמן קצר אחרי יום יומיים, הכל מתמוגג, ולא נשאר כמעט רושם. כמדומה שהענין נובע מטעות בכל הגישה לעבודת הימים הק' האלו. בדרך כלל ההרגשה היא שעבודת האלול היא להגיע למדרגה נעלה בראש השנה, וכן עבודת עשי"ת היא להגיע ליוה"כ במצב של חיזוק, וכשמוריד דמעה ביוה"כ הנה הגיע לתכלית המכוונת, וע"כ כשהגיע כבר לתכלית אחרי שעברו עליו ימי אלול ר"ה ויוה"כ בחיזוק נפלא, יכול כבר להתרפות קצת, ובקלות מאבד כמעט את כל מה שרכש בימים אלו. אבל האמת היא שימים נשגבים אינם התכלית, אלא הם ימים המסוגלים ל"בנין הנפש", היינו להכיר מלכותו מתוך אהבה ויראה נכונה [שהם ב' הכחות העיקריים בנפש]. וממילא כאשר זכה לבנות את חלקי הנפש שוב לא נאבדים מהר וילך כל השנה עפ"י יסוד זה.

זאת ועוד שה"רגש" וההתלהבות של האדם, דומים לנר. בעוד שיש שמן בנר הרי הוא לוהט ודולק, וכשנגמר דועך. כן הוא הרגש של האדם, בעוד שהסיבה המרגשת אותו קיימת, הרי הוא מתרגש ומתלהב, אבל כשנפסקת הסיבה נדעך הרגש, והיה כלא היה. ולכן האדם המתייחס לרגשי האהבה והיראה בר"ה כתכלית ימים אלו, ומסתפק בזה צפוי למפח נפש שהרי הימים הקדושים ואוירת החיזוק שגורמים יחלפו, ממילא רגשותיו ידעכו, ולא ישאר כמעט שום רושם להרגשות של הימים הנעלים. החכם משתמש בהכרה הבהירה שזכה לה בזמן הרגש, להגיע להחלטות חזקות, היינו להתנהג תמיד עפ"י הכרה זו.

הגר"י סלנטר זצ"ל חידש כידוע את שיטת לימוד המוסר בהתפעלות הנפש, והרבה התלוננו שלומדים ברגש ובהתפעלות, וכשעובר הרגש נשארים כמו מקודם, ומה הרווח? אמר להם הגרי"ס, משל למה"ד, לא

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת שופטים תשע"ז -

א. אמר רק על עצמו

יש לעיין, כאשר העידו עליו שאמר על עצמו שהוא בן גרושה ובן חלוצה, דנאמן על עצמו מדין שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא, אבל בזה אין פוסלים זרעו, ואם כן ניעבד להו הכי. ויש לומר דכשאמר על עצמו שהוא חלל נאמן על בניו מדינא דיכיר, ובאמת גם בניו יהיו פסולים.

ב. בניו בלאו הכי חללים

וכי תימא דאכתי משכחת לן כשמעידים עליו שהוא בן גרושה, ובניו בלאו הכי חללים, שיש עדים על אמם שהיא גרושה, זה אינו, דמכל מקום הם מעידים שגם בניו מאשה אחרת חללים.

ג. חזר באמתלא

אך אכתי משכחת לן כשאמר על עצמו שהוא בן גרושה, ונאמן מדין שויה אנפשיה, ובניו יהיו חללים מדין יכיר, וחזר באמתלא, דשויה אנפשיה פקע, (כמבואר בכתובות כ"ב א'), אבל לענין יכיר, נימא כהסוברים דלא מהני אמתלא בקידשתי את בתי, (עיין שב שמעתא ש"ן פ"ח, ותשובות הגרע"א קמא סי' פ"ה, וחידושי הגרע"א לכתובות כ"ב א'), ונמצא דהוא כשר ובניו פסולים, והשתא כשמעידים עליו שהוא בן גרושה נמצא דבאים רק לפוסלו, דהבנים בלאו הכי פסולים. אך יש לומר דמכל מקום עכשיו פסולים הבנים מכח עדים דעדיפא מיכיר.

ד. עדים נגד האמתלא

אך אכתי משכחת לן כשאומרים שאמר על עצמו שהוא בן גרושה, אבל אומרים שיש עדים כנגדו, דיכיר ליכא, (עיין משנה למלך פ"ב מהל' נחלות הי"ד), ושויה אנפשיה איכא, (עיין נודע ביהודה קמא אה"ע סי' נ"ח, ותנינא אה"ע סו"ס כ"ג, ומשנה למלך פ"ט מהל' אישות הט"ו), נמצא דמעדין דהוא פסול ובניו כשרים, ואם כן הדרא קושיין לדוכתא.

באותו מקום לא הייתם

הנה מבואר בתשובות מהרי"ט (אה"ע ח"ב סי' ל"ז) שהזמנת העדים אינה רק כאשר מעידים המזימים 'עמנו הייתם במקום פלוני', אלא אף כאשר מעידים 'באותו מקום שאתם אומרים שראיתם העדות לא הייתם' גם זה נחשב להזמה, ונאמנת הכת השניה.

[ועיין מהר"ם שיף בסנהדרין (ט' ד"ה בא"ד א"נ איירי בסופו) שגם כן צידד דנחשב להזמה בכהאי גוונא, וזה לשונו, ויש לראות אם זה לא הוא כהזמה, דמאי שנא אם אומרים עמנו הייתם במקום פלוני, או לא הייתם במקום שאתם אומרים, עכ"ל].

א. תוספות בבבא בתרא

הנה לפי זה קשה טובא היאך יתפרשו דברי התוספות בבבא בתרא (ל"א ב' ד"ה וזו), דהנה בתרי כתי עדים המכחישות זו את זו, כגון ב' אומרים שלוח מפלוני מנה וב' אומרים שלא לוח ממנו כלום, [נחלקו רב הונא ורב חסדא אם כשרים להעיד בעדות אחרת], מבואר דלכולי עלמא אין הכת השניה נאמנת יותר מהראשונה. והקשו התוספות אמאי לא נאמין לכת השניה במיגו שהיתה יכולה לפסול את הכת הראשונה בגזלנותא.

והוסיפו תוספות, שקושייתם רק מצד מיגו דיפסלו בגזלנותא, אבל אין להקשות מצד מיגו שהיו מזימים את הכת הראשונה, כיון דיראים להזימן פן יוזמו גם הם.

חזינן שלפסול בגזלנות את הכת הראשונה אינם יראים שיזימום, ואילו להזים את הכת הראשונה הרי הם יראים שיוזמו אף הם.

ודברי התוספות צריך ביאור מדוע כשפוסלים בגזלנות אינם יראים

עדים זוממין

ועשיתם לו כפאשר זמם לעשות לאחיו וגו' (י"ט י"ט)

הנה איתא בקרא דינא דעדים זוממין, דאם עדים העידו באיש פלוני שהרג את הנפש, והעידו המזימין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום אחר, הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם.

ויש לדון מהו באופן ששנים העידו שהיו במקום פלוני וראו שם אחד שלוח, והוזמו שבאותה שעה הם היו במקום אחר, אבל משם גם כן היה אפשר לראות המאורע, האם מקרי הזמה.

[א"ה, והא דאמרין במכות (ה' א') דאם יכולין לראות במקום השני, לא הוה זוממין, יש לחלק, דהתם לא העידו באיזה צד מהבירה הם עצמם היו].

א. עדות דקידוש החודש

לכאורה יש להוכיח דמיקרי הזמה, דהרי חזינן בעדות דקידוש החודש, דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, והרי אף אם יזימום דעמנו הייתם במקום אחר, אכתי יכלו לראות הלבנה מהמקום השני. ויש לומר שאפשר להזימם שהיו במקום שהיו שם עננים.

ב. עדות הנביאים

תו יש להוכיח דמיקרי הזמה, דהרי חזינן דנביא נהרג על ידי עדות הנביאים, והרי בעינן עדות שאתה יכול להזימה, ומאי שייך בעדות הנביאים הזמה, הרי אע"פ דנביא לא שמע הנבואה במקום שאמר ששמע שם, מכל מקום שמא שמעו במקום השני, אלא על כרחך דגם בכהאי גוונא מיקרי יכול להזימה.

[א"ה, כדאמרין בגמרא סנהדרין (פ"ט ב') דהכובש את נבואתו לוקה, והתראתו על ידי חבריו הנביאים, שהם יודעין דכובש נבואתו, דהרי כתיב כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו].

וכתב בערוך לנר (שם פ"ט א') לבאר בזה אמאי המתנבא מה שלא שמע חייב מיתה, הרי היאך מתרין בו שלא שמע נבואה זו מהקב"ה, אלא על כרחך מתרים בו חבריו הנביאים. והרי כדי לחייבו מיתה צריך שהעדים יעידו שהתרו בו, ועל כרחך דמקרי עדות שאתה יכול להזימה].

ג. שיקרו רק על המקום

אמנם אף שבהנ"ל חשיב יכול להזימה, אכתי יש לעיין מהו בהעידו שפלוני חייב מיתה שראה במקום פלוני שהרג את הנפש, והוזמו שעמנו הייתם במקום אחר, אך המזימים אומרים שבאמת ראו המוזמנים את המאורע, האם גם בכהאי גוונא יהיו מוזמנים, אע"פ דלא שיקרו בעיקר העדות.

אך אם הוזמו שהיו במקום אחר שאי אפשר לראות משם, ומכל מקום יש עדים שהמאורע היה, בזה שפיר חייבים המוזמנים, כדתנן במכות (ו' ב') דאם יש עדים אחרים שהרג את הנפש, הוא והן נהרגין, [והיינו הרוצח והזוממין].

אין לפסול בניו

הנה אמרינן במשנה ריש מכות (ב' א') מעידין אנו באיש פלוני כהן שהוא בן גרושה או בן חלוצה, אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה ארבעים.

ואמרין בגמרא דטעמא, מכיון שרצו לפסול גם את זרעו, וזה לא מצינן למיעבד להו, דאמר קרא 'ועשיתם לו', לו ולא לזרעו. [וכי תימא דליפסלוהו לדידה ולא ליפסלו לזרעיה, הא בעינן כאשר זמם].

ויש לדון בכמה גוונים דבאמת עדותם מהני רק לגביו ולא לגבי בניו, ואם כן תיקשי דבכהאי גוונא יקיימו בהם כאשר זמם, ונימא דיעשה זה בן גרושה תחתיו:

שיזימום. עוד צריך ביאור מדוע על עצם ההכחשה הם אינם יראים שיזימום, דמה נתחדש פחד שיזימום כשהם מזימים יותר מכאשר הם מכחישים. [דהא גם בהכחשה אם יזימום יתחייבו לשלם, דהכחשה תחילת הזמה כמבואר בבבא קמא ע"ג ב'].

ב. ליישב דברי התוספות

יש לבאר דברי התוספות, [וכן מבואר בדברי החתם סופר (חי' ב"ב שם)], דשאני הזמה מפסול גזלות, שבהזמה הרי המזימים צריכים לומר על אותו המקום ושעה המיוחדים שבה העידה הכת הראשונה, שהם היו עמם במקום אחר, והרי יתכן שהאמת היא שהמזימים לא היו במקום האחר, ועל זה הם חוששים שמא באותה שעה ימצאו יעדי אמת' שיאמרו עמנו הייתם במקום אחר.

משא"כ לפסול בגזלותא הרי הם יכולים לבחור מעצמם איזה זמן ומקום שרוצים כדי לספר שראו את הכת הראשונה גזולת, ויכולים לבחור מקום שבאמת הם היו שם, ועל כן אינם חוששים שיזימום על ידי יעדי שקר' שיאמרו שהם היו במקום אחר.

והוא הדין כאשר מכחישים אין להם לחשוש שיזימום שהרי יתכן שאכן הם היו באותו מקום של ההלואה משא"כ בהזמה וכדנתבאר.

[אך זה ניחא רק באופן שההכחשה היתה באופן שהכת המכחישה אומרת היינו באותו מקום שאתם אומרים שהיתה הלואה וראינו שלא היתה שם הלואה או שהלווה לא היה שם, אבל באופן של הכחשה שאומרים שהלווה היה עמנו במקום אחר לא שייך זה ודו"ק].

ג. אבל לדעת המהרי"ט קשה

אמנם לדברי מהרי"ט ודעימיה הנ"ל, ששייך הזמה גם על ידי עדות שאומרים 'באותו מקום לא הייתם' בלחוד, קשה טובא שאם כן יש לבטראי מיגו שיכלו להזים את הראשונים באופן זה, על ידי שיעידו היינו באותו מקום שאתם אומרים שהיתה ההלואה ואתם העדים לא הייתם שם, שבוה אינן חוששים שיזימום שהרי באמת אכן היו באותו מקום וכל עדותם היא רק שהראשונים לא היו שם. [ואף אם יבואו עדים אחרים ויעידו שהראשונים כן היו שם הרי בזה לא תזום הכת השניה].

ד. ביאור אחר בדברי התוספות

לכאורה היה אפשר לפרש דברי התוספות באופן אחר, דשאני הכחשה מהזמה, דכשהם מכחישים את הכת הראשונה אינם חוששים שיזימום, כיון שבוה אם יזימום יצטרכו לשלם רק פעם אחת, והיינו ללוה שרצו להפסידו, משא"כ בהזמה, אם יזימום יצטרכו לשלם פעמיים, גם ללוה וגם לעדים, ולכך אין זה מיגו טוב.

אבל זה אינו, דאם זו כוונת תוספות, אכתי נאמינם במיגו שיכולים היו להזים רק את אחד מהעדים ועל ידי זה יבטל כל הכת, [כדתנן במכות ה' ב'], אבל העד לא יתחייב לשלם כאשר זמם, (כמבואר במכות ג' א'), נמצא דבאופן זה אם יוזמו לא יתחייבו בתשלומי כאשר זמם רק ללוה ולא לעדים, כיון שהם לא חייבו את העדים בתשלומים על ידי עדותם. ואם כן הדרא הקושיא על דברי מהרי"ט ודעימיה מדברי התוספות. וצע"ג.

נקטעה יד העדים

יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כל העם באחרונה וגו' (י"ז)
הנה איתא בקרא דמיתת בית דין נעשה מתחילה על העדים, ורק אם עדיין לא מת אז כולם הורגים אותו, וכדאמרין במשנה בסנהדרין (מ"ה א') לענין מיתת סקילה, דאחד מן העדים דוחפו מגובה שתי קומות, אם מת בה יצא, ואם לאו העד שני נוטל את האבן ונותנו על לבו, אם מת בה יצא, ואם לאו רגימתו בכל ישראל.
ואמרין בגמרא (שם מ"ה ב') דאם העדים לא יכולים להורגו, כגון דנקטעה יד העדים, פטור ממיתה, דבעינן יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא.

ויש לחקור בזה כמה חקירות:

א. גברא קטילא

הנה מי שנגמר דינו שחייב מיתת בית דין, חשיב גברא קטילא, וההורגו פטור, דגברא קטילא קטיל.

ויש לדון מהו בגוונא דנקטעה יד העדים, ונמצא דלא הורגין זה שחייב מיתה, ואחר כך הרגו אדם אחר, האם חייב הרוצח.

וצדדי הספק, מי אמרינן דהרוצח פטור, דהרי מכיון דנגמר דינו למיתה הוה גברא קטילא, או דילמא חייב, דאע"פ דנגמר דינו למיתה, מכל הרי למעשה לא יהרגו אותו, ואם כן לא חשיב גברא קטילא.

ומצאנו דפליגי בזה, דדעת מנחת חינוך (מצוה רצ"ו) כהצד השני, דלא הוה גברא קטילא. ולפי זה כתב דאם נכרי אומר לו למסור אותו להריגה ואם לא תמסרנו אהרוג אותך, חייב ליהרג ולא למסרו. וכך מטו משמיה דהחזון איש. אמנם דעת אור שמח (פ"יט הל' עדות ה"ב) כהצד הראשון, דהוה גברא קטילא.

ב. מפקחין הגל

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' שכ"ט סעי' ד') דמי שנפלה עליו מפולת, מפקחין עליו הגל בשבת, דהוה פיקוח נפש, ואף אם כבר אינו יכול לחיות אלא חיי שעה.

ויש לדון מהו בנגמר דינו למיתה, וכתב בפרי מגדים (סי' שכ"ט סעי' ד') דמפקחין עליו, דהלא אין ממיתין אותו בשבת, ויש עכ"פ חיי שעה. אמנם בביאור הלכה (שם) פליג, דאין מפקחין, דהתורה חסה על חיי שעה היינו למי שחסה על חיים שלו, לאפוקי בזה דגברא קטילא הוא מחמת רשתנו, ולא עדיף מרועי בהמה דקה דאין מעלין אותם מן הבור.

ויש לדון בנתחייב מיתת בית דין ונקטעה יד העדים, ואחר כך נפל עליו הגל בשבת, האם מפקחין עליו את הגל. ובשלמא לדעת הפרי מגדים גם בגברא קטילא מפקחין, אלא יש לדון מהו לדעת הביאור הלכה.

ובזה יש לומר דלדברי המנחת חינוך, באמת מפקחין, דהרי למעשה לא יהרגוהו כלל. והרי העירוני, דאם חייבים ליהרג ולא למסרו, קל וחומר דמפקחין עליו את הגל.

ולדעת האור שמח דהוה גברא קטילא וההורגו פטור, אכתי יש לדון אם מכל מקום מפקחין עליו את הגל. ויש לומר דמכל מקום מפקחין. וצריך עיון.

ג. ערכין

הנה אמרינן במשנה בערכין (ו' ב') דמי שנגמר דינו למיתה, ואמר ערכי עלי, אין לו ערכין.

ויש לדון מהו בנקטעה יד העדים, ואולי תליא בפלוגתא מנחת חינוך ואור שמח אם הוה גברא קטילא או לא, ולדעת המנחת חינוך דלא הוה גברא קטילא, באמת יוכל להעריך.

עדים גידמין

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (מ"ה ב') דאע"פ דאם נקטעה יד העדים פטור, דבעינן יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא, אבל אם העדים היו גידמין מעיקרא, אינו פטור, דהקרא איירי דבעינן יד העדים דהיתה כבר, ולא איירי שלא היה להם יד כלל.

ונראה דאם העדים היו כהנים, לא יהרגוהו במיתת חנק, דמצוות מיתת בית דין אינה דוחה טומאת כהן, וכי תימא דיפטור ממיתה כמו בנקטעה יד העדים, אינו כן, דהרי דמי להו גידמין מעיקרא.

[ואין לומר דעשה דיד העדים, דהוה עשה ככל מיתות בית דין, ידחה הלאו דטומאה בכהן, ובאמת העד הכהן יהרגנו, דמכל מקום טומאת כהן היא לא תעשה ועשה של קדושים יהיו, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה].

ויש לדון בהאי דינא בכמה אנפי:

א. קיבלו על עצמם נזירות

לפי זה אם לאחר הגמר דין העדים קיבלו נזירות עולם, דאינם יכולים ליטמא, הוה דומה לנקטעה יד העדים, ויהא פטור.

אך יש לומר דיצטרכו להשאל על הנזירות בשביל שיקיימו את המצוה, וכמו כשהעדים חייבים להגיע ממקום רחוק כדי להורגו.

ב. גילח בתער

אך לפי זה יתחדש שאם קיבל נזירות ונטמא וגילח, ועכשיו אם ישאל על נזירותו, איגלאי למפרע שלא היה נזיר, ואם כן למפרע יעבור על איסור גילוח בתער, בזה יפטור הנידון, אע"פ שיש לו מצוה שישאל, דכאן לא יוכל להשאל, דנעשה בזה למפרע עבירה דגילוח,

וגם חולין בעזרה על הקרבנות.

והיינו לחד גיסא דהגרע"א בחולין (פ"א א' ד"ה מסופק) דאין לעשות מצוה אם על ידי זה יהא איסור למפרע.

[והיינו דמסתפק הגרע"א באופן דשחט קרבן שלמים ולא זרק הדם, ואחר כך שחט את וולד הקרבן דהיה חולין, מי אמרינן שלא יקיים המצוה דזריקת הדם כדי שלא יעבור על הלא תעשה דאותו ואת בנו, [דבשחיטה פסולה אינו עובר באותו ואת בנו], או דלמא אמרינן דהשתא איכא עליו המצווה דזריקת הדם, ומה שעל ידי מצוותו יעבור על איסור למפרע אין זה סיבה לפוטרו השתא ממצוותו].

ג. שנים שעשאוה

אך עדיין יש תקנתא, שימשכו בסודר עם עוד אנשים, ולענין היסט הוה ליה זה יכול וזה יכול.

אך תליא בשנים המחזיקים לולב אם שניהם יוצאים, וכן בכסוי הדם בשני שותפין על בהמה, ויחזיקו עפר וירפו ידיהם מן העפר. [עיי' מה שכתבנו בזה בפרשת לך לך תשע"ו].

אך הרי כשיש הרבה עדים כולם הורגים ונימא שנים שעשאוה.

ד. בדקא דמיא

אך באמת גם כהן וגם נזיר יכולים להורגו מבלי שיטמא, על ידי שבידיהם יעלו בדקא דמיא בכח ראשון שיפעיל את משיכת הסודר. [ובעיקר דין נקטעה יד העדים הרי יכולים להורגו במשיכת הסודר במרפק או ברגלם, וצריך לומר דבעינן יד דוקא].

קושיית אור שמח

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (מ"ד ב') דאם העידו עדים באדם שחייב מיתה, ואחר כך העדים חזרו בהם ואמרו ששקר העידו, וגם נתנו טעם לדבריהם, כגון שמפני שנאה מסויימת היינו שונאים אותו ורצינו שיהרג, אפילו הכי אינם יכולים לחזור בהם, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ומקיימין הגמר דין והורגין אותו.

ויש להקשות דמכיון דהעדים הם הורגין, דיד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו, והרי העדים יודעים שהעידו שקר ובאמת אינו חייב מיתה, אם כן היאך העדים יהרגו אותו, הרי לכאורה יש לדון דאיכא כמה עצות היאך לעשות שלא יוכלו להורגו, ואז יהא כדינא דנקטעה יד העדים דנפטר ממיתה.

א. יחתכו ידיהם

באור שמח (פ"ז מהל' רוצח ה"ח) הקשה דהיה להן לומר לעדים שחיביין לקוף את ידיהם, והרי אם נקטעה יד העדים קודם מיתה ולאחר הגמר דין, נפטר ממיתה.

ותירץ באור שמח, דבחתכת אבר יש כאן סכנת נפשות, והלכך אינם מחוייבים למיעבד הכי להכניס עצמם לספק סכנה כדי להציל חברו. ועיין לקמן שהקשו ג' קושיות על דברי האור שמח.

ב. יעשו קונם

הנה יש לשאול דאכתי יתחייבו העדים לעשות קונם על ידם שלא תיגע בנידון למות, או ישבעו שלא להורגו, ואע"פ שאין שבועה חייל לבטל את המצוה, מכל מקום ישבעו בכולל על עוד אנשים, דבכולל חייל שבועה לבטל מצוה.

ויש לומר דבית דין יכפוהו לישאל. דהרי בלאו הכי קשיא שיאמרו שאינם מסכימים להרוג אותו, אלא על כרחך אמרינן דיכפו אותם, והכי נמי יכפו אותם להשאל.

ג. שבועה באופן שלא יוכלו להשאל

אלא דאכתי קשיא, דישבעו העדים שלא ישתו כוס יין זה אם יהרגו, ואחר כך ישתו היין, נמצא דלא יוכלו להורגו דאזי יעברו למפרע באיסור שבועה.

וכי תימא דבית דין יכפו אותם להשאל, אך הרי עכשיו כבר לא יוכלו להשאל, דהרי אמרינן (שבועות כ"ז ב') דאם נשבע על ככר ואכלה, אם שייר ממנה כזית נשאל עליה, אכלה כולה אין נשאל עליה.

ואע"פ דמבואר בגמרא (שם) דבעבר על השבועה במזיד נשאלין אף באכלה כולה, מכל מקום יש סוברים (עיי' גליון הגרע"א י"ד סי' רל"ח

סע' כ') דהיינו דוקא בחייב מלקות, משא"כ כשאינו חייב מלקות, כגון דלא אתרו ביה, אינו יכול להשאל.

[אלא אם כן נימא דעדיין יכול להשאל לפני קיום התנאי, דהרי לא אסר היין אלא בתנאי אם יהרגו, ונימא דאם דעדיין לא קיים התנאי לא מיקרי אכלה כולה, אלא הוה כנשאל קודם שחיל, וכך דן בתשובות הר"ן (סי' נ"א ד"ה וכן זו), וכתב דתליא בדין ברירה].

ד. קושיית הגר"א מצ'כנוב זצ"ל

אך באמת יש להקשות כעין הנ"ל לכולי עלמא, כקושיית הגאון רבינו אברהם מצ'כנוב על הסוגיא במכות דלקמן, והיינו שיקבל נזירות שמשון על תנאי אם יהרגו אותו, וישתה יין, ואז לא יוכל להרוג אותו דאם כן יעבור למפרע באיסור נזירות, ובזה אין לטעון דיכופו לישאל, דהרי נזירות שמשון ליתא בשאלה.

וקושיית מהר"א מצ'כנוב הוא כך, דהנה אמרינן בסוגיא דמכות (ט"ז א') דלא משכחת לן מלקות בלא תעשה דמגרש אנוסתו, דהרי הוה לא תעשה הניתק לעשה ד'לו תהיה לאשה', ואינו לוקה אלא בביטול העשה, והרי לא שייך לבטל העשה, דהרי תמיד יכול לקיים העשה ולקחת אותה בחזרה, וכי תימא דיהרגנה, הא קם ליה בדברה מיניה, ולא ילקה. וכי תימא דיאסרנה בקונם, הא יכול להשאל, ואפילו בנדר על דעת רבים, הרי לדבר מצוה יש לו הפרה.

והקשה (ח"י למכות שם) הא משכחת לן בגוונא הנ"ל, דיקבל על עצמו נזירות שמשון על תנאי אם יקח אותה, וישתה יין, דאז לא יוכלו לקחת אותה דאם כן למפרע יעבור על איסור שתיית יין לנזיר, ונזירות שמשון ליתא בשאלה.

ועכ"פ חזינן מסוגיא דמכות דלא אמרינן דבכהאי גוונא משכחת לן דיבטל המצוה, ואם כן שפיר ניחא גם בנידון דידן, דאין העדים יכולים מחמת האי טעמא להפטר מחיובם להורגו מפאת המצוה דיד העדים תהא בו בראשונה.

אבל באמת היא גופה טעמא בעי, אמאי באמת לא אמרינן הכי. והיינו לגיסא דהגרע"א בחולין (פ"א א' ד"ה מסופק) דאין לעשות מצוה אם על ידי זה יהא איסור למפרע, וכמו שהבאנו דבריו לעיל.

[והעירו ליישב קושיית מהר"א מצ'כנוב, דבכהאי גוונא לא חשיב ביטול, דהרי אכתי יש אופן דאין איסור שבועה, דאם יקחנה כשישכח מהשבועה, אין כאן איסור שבועה, (דילפינן מהאדם בשבועה), ואם כן אין הוכחה מהסוגיא במכות דלא אמרינן הכי, ואכתי קשיא דיעשו כך העדים. אך חזינן מהגמרא דלא הוה ביטול רק מפאת דיכול להשאל על השבועה, ודיינינן דכן בנדר על דעת רבים, חזינן דבפשוטו זה מיקרי ביטול ולא אמרינן שמא ישכח].

ג' קושיות על אור שמח

הנה הבאנו לעיל קושיית האור שמח, דבגוונא דידועים העדים שהעידו שקר רק הבית דין כבר לא מאמינים להם, מכל מקום היה להן לומר לעדים דכדי להצילו חייבין לקוף את ידיהם, והרי אם נקטעה יד העדים קודם מיתה אחר שנגמר דין, נפטר ממיתה.

ותירץ באור שמח, דבחתכת אבר יש כאן סכנת נפשות, והלכך אינם מחוייבים למיעבד הכי להכניס עצמם לספק סכנה כדי להציל חברו.

ודבריו הקדושים קשים מפאת ג' צדדים:

א. רודפים

חדא, הרי אפילו אם הוה ודאי סכנה אפילו הכי חייבין לסכן עצמם, דהרי באמת העדים הם רוצחים ודינם כרודפים, וכל אחד מבני ישראל חייב להרוג העדים, ואם כן גם הם חייבים להרוג את עצמם, דלכאורה גם עליהם יש מצוה של הריגת הרודף.

ב. ספק פיקוח נפש

תו, דגם בלא דין רודף, אם יודע שעומד להרוג את חברו, יש לו להכניס את עצמו לספק פיקוח נפש כדי שלא להורגו.

אך יש לעיין, דהנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ע"ב ב') דבהוציא הולד ראשו ומסכן חיי אמו, לא הוה הולד רודף, דמשמאי קא רדפי לה, ולא הורגים אותו.

אך יש לדון מהו אם יעשו פעולה בהולד דרק ספק אם יהרוג

אותו, ועל ידי זה יכולים להציל את האם, האם יהרגו הולד.

ובאמת נסתפק הגר"ש איגר בתשובה (ע"י בח"א כתבים סי' י"א) באומר נכרי לישראל או ספק תהרוג לחבירך, או שאהרגך, מהו, וכתב דאם אדם חייב להכניס עצמו לספק סכנה להציל חבירו, אם כן אידך חייב להכניס עצמו לספק סכנה, ואם כן יוכל הנאנס לעשות פעולת ספק להורגו, ואם נימא דאסירא ליה להכניס עצמו לספק סכנה, לא יעשה כן, ואם כן גם בהוציא ראשו אין להורגו מספק. ואם כן קושיין על האור שמח רק מפאת רודף.

ג. אפשר לרפאותו

תו קשיא על האור שמח, דהנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ע"ד א') דברודף אחר חבירו להורגו, וגם הזיק ממון חבירו, אינו חייב לשלם, דמכיון דרודף חייב מיתה, אם כן אמרינן קס ליה בדבריה מיניה ופטור על הממון.

אמנם אם יכולין להציל הרודף באחד מאבריו, נמצא דהרודף לא חייב מיתה, אם כן ליכא קס ליה בדבריה מיניה, ולא נפטר מלשלם על הנזקין.

והקשה בדעת תורה (למהרש"ם או"ח סי' שכ"ח סעי' י"ז) דאכתי אמאי ליכא קס ליה בדבריה מיניה, הרי קיימא לן דעל ספק פיקוח נפש מחללין את השבת, כגון במכת ברזל ומכת חלל, ואם כן אף אם לא יהרגנו אלא יצילו באחד מאבריו ויחתוך לו אבר, מכל מקום הרי ספק שימות מחמת המכה, ואם כן שוב הוה ספק מיתה, ויהא פטור מספק לשלם שמא יש כאן מיתה.

ותירץ דבסכנת אבר ודאי מחללין שבת, דבלא שירפאהו הוה סכנה, אבל כאשר ירפאהו אין סכנה, ונמצא דכשמציל באחד מאבריו אין כאן ספק מיתה, שהרי יכול לרפאותו.

מעתה הדרא קושיית אור שמח לדוכתיה, דאין לומר דהוה סכנה לחתוך היד, דהרי אחר כך יכולים לקחת רפואות.

[וכי תימא נהי דקס ליה בדבריה מיניה ליכא, אבל איכא מיעוט של חשש פיקוח נפש, אך אם כן גם קס ליה בדבריה מיניה איכא, דאין הולכין בדיני ממונות אחר הרוב].



חידושא דמהרש"ם

הנה מתבאר מדברי מהרש"ם הנ"ל, דנהי דסכנת אבר הוה ספק פיקוח נפש, ולהכי שרינן גם לחלל שבת בשביל לרפאותו, אבל לאחר דעבדינן הרפוי שוב לא הוה פיקוח נפש, והלכך ביכול להצילו באחד מאבריו חייב ממון, דלאחר שיטלו אחד מאבריו ירפאהו, נמצא דאין כאן חיוב מיתה דהרי עומד לרפוי.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. רדב"ז

הנה כתב מהרש"ם, דבתשובות רדב"ז (ח"ג סי' תרכ"ז) מבואר לא כך, דהרי כתב דאין ליתן אבר על מנת להציל חבירו, וכגון שאנס אומר לו שיתן אבר או שיהרוג חבירו, או כגון שחבירו צריך אבר

עניי שבת

שרק מקצתו נשמט, וצריך עיון היאך דיינינן לה.

ב. לפשוט הטלית

הנה אם היה מנער היה הכסף נאבד, ויש לדון אם יכול לפשוט המעיל, דהרי על מנת לנער צריך להוציא הכיס, ואם כן יש לעיין אם בזה פשוט מעילו ומניח על העמוד של עץ לפניו אם שפיר עבד, דיש כאן אותה פעולה של טלטול, או דילמא מכל מקום היה צריך לנער.

ג. ביטול כלי מהיכנו

תו יש לעיין בזה שמניח על העמוד, הא יש ביטול כלי מהיכנו. אך אינו כן, דהא המעיל לא נאסר, ואם כן יש כאן בסיס לדבר האסור ולדבר המותר.

תו יש לדון דאינו ביטול מהיכנו, דהעמוד לא שייך לו, ואם כן אינו יכול לעשותו בסיס. אך כיון דנועד לשימושו אולי שאני. וצריך עיון.

מצא מוקצה בכיסו

הנה עובדא הוה שאחד משמש בכיסו במעריב בשבת, וראה ששכח כסף. ויש לדון מה יעשה.

א. לנער המוקצה

הנה אם הכיס לא היה נשמט, והיינו דהיה הכיס כולו תפור בבגד, אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס, ואף דהכא מייירי בשכח, מכל מקום צריך לנער מתחלה המוקצה.

ואם הכיס נשמט, והיינו דהכיס אינו תפור לארכו בבגד אלא פיו לבד תפור והוא כולו תלוי, לא הוה בסיס. אך דן במשנה ברורה (סי' ש"י סק"ל) אם צריך לנער, ואייתי דיש מחמירין וסוברין דגם בזה צריך נייעור מתחלה.

אלא בעובדא הנ"ל היה הכיס נשמט, אך היה תפור בחליפה באופן

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
פקס 0737263949 טל' 035703949
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת שופטים

בדין קידוש החודש בירושלים

"כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלוך בך". (פרק י"ז פסוק ח').

השביעי, דהיינו חודש תשרי, וממילא בט"ו לחודש צריך לחוג את חג הסוכות כמו בכל שנה ושנה. ובאמת החג הזה הוא באמת חג הסוכות, שלפי ההלכה "אתם אפילו מזידין", חל קביעות וסדר החודש כפי מה שב"ד קבעו, אפילו אם בחשבון הוא סותר את המציאות. וא"כ עיקר הבדות וההמצאה שירבעם המציא מלבו, הוא שלפי מה שעשה כל השנים שעבר את כל החודשים, הוא המציא שעכשיו בזמן שראוי להיות חודש חשוון עדיין זה רק חודש תשרי. וממילא עיקר הטענה שהיה על ירבעם בזה שחגג את חג הסוכות, אין תביעה עליו על עצם החג, שבאמת לפי איך שקידש את החודשים הרי נקבע שעכשיו באמת זהו רק החודש השביעי (תשרי) ולא החודש השמיני (חשוון). אלא התביעה היא על עצם החודש, למה בדא מלבו ועשה כזה מעשה שמכח זה נוצר שבזמן שלפי תקופת השנה ראוי להיות חודש השמיני, עדיין זה רק החודש השביעי.

ולכן מדוקדק מאוד לשון הפסוק "בחודש אשר בדא מלבו", שזהו עיקר הטענה למה בדא מלבו לעשות כזה מעשה שהחודש הזה יהיה רק החודש השביעי, ולא השאיר את מתכונת החודשים כמו שצריך להיות לפי תקופת השנה. אבל על עצם החג לא היה עליו שום טענה, שלפי ההלכה שאפילו אתם מזידין האמת היא שעכשיו צריך לחוג את חג הסוכות.

א"ה, יש להוסיף שלכאורה צ"ב למה ביאר כן דווקא על קידוש החודש שהקלקול שנוצר בחודשים שתשרי חל בזמן שכבר ראוי להיות חודש חשוון, היה מכח זה שירבעם לא קידש את החודש בזמנו, הלא היה אפשר לפרש כן בצורה יותר פשוטה על עיבור השנה שבשנה אחת ירבעם עיבר את השנה שלא כדין, דהיינו שעבר את השנה בזמן שלא ראוי להיות בה עיבור, וזה יצר מצב שחודש תשרי חל בזמן שהיה ראוי להיות כבר חודש חשוון. ומדוע הוצרך לפרש כן דווקא על קידוש החודש ולומר שבמשך כמה שנים ירבעם קלקל וקידש את החודש שלא כדין, ולאחר כל הקלקולים הללו הגיע מצב שחודש תשרי חל בזמן שראוי להיות חודש חשוון, הלא יותר פשוט לומר כן על עיבור שנה מאשר על קידוש החודש. וצריך לומר שההלכה ש"אתם אפילו מזידין", שאם קידשו את החודש שלא כדין חל הקידוש כמו שבית דין פסקו, נאמרה דווקא בקידוש החודש ולא בעיבור השנה, ועיין בצ"ח בברכות (דף ס"ג ב') שהאריך להוכיח כן. ולכן אי אפשר לומר שירבעם קלקל בעיבור שנה שעברה שלא כדין, שאם היה עושה כן העיבור לא היה חל ולא היה לזה שום משמעות.

קידוש החודש בשומרון

וכשאמר את הדברים לפני הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל - ראש ישיבת וואלווין, אמר שאי אפשר לומר כך, מפני שירבעם לא היה יכול לקדש את החודש כלל, משום שהוא היה מלך ישראל והיה בשומרון, וקידוש החודש צריך להיות דווקא ביהודה דהיינו בירושלים, וממילא כל המהלך הזה שירבעם קידש את החודש הוא מוטעה, שאין לו כח לקדש את החודש כשהוא מחוץ לירושלים.

אמנם טענו לפני הגר"ר שפירא, שדבריו הללו צריכים ראייה, דהנה ההלכה הזו שצריך לקדש את החודש דווקא בירושלים, לא נאמרה כלל לגבי קידוש החודש, אלא עיקר דין "לשכנו תדרשו ובאת שמה", כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום" דהיינו בירושלים, זה נאמר בגמרא בסנהדרין (דף י"א ב') לגבי עיבור השנה, שדווקא בזה נאמרה ההלכה שצריך לעבר בירושלים, אבל בקידוש החודש לא מצינו את ההלכה הזו שהיא צריכה להיות בירושלים, ומניין לנו לחדש שגם

במשנה בסנהדרין (דף פ"ו ב') מובא ששלשה בתי דינים היו בירושלים במקום המקדש שעליהם נאמר "וקמת ועלית", וכל אחד היה בדרגה יותר גבוהה מהשני, הראשון היה יושב על פתח הר הבית, השני על פתח העזרה, והשלישי בלשכת הגזית. ובתחילה בא לבית דין שעל פתח הר הבית, ואם אינם מכריעים את הדין, עולים לבית דין שעל פתח העזרה, ואם גם שם אין הכרעה עולים לבית דין שבלשכת הגזית.

והנה יש עוד דבר שחייבים לעשותו דווקא בבית דין שבירושלים, והוא עיבור השנה, שאין מעברין את השנה אלא בבית דין שבירושלים. ודין זה מובא בגמרא בסנהדרין (דף י"א ב') "ת"ר אין מעברין את השנים אלא ביהודה (בבית דין הקבוע ביהודה, רש"י), ואם עיבורה בגליל מעוברת. העיד חנניה איש אונו, אם עיבורה בגליל אינה מעוברת. אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, מאי טעמא דחנניה איש אונו, אמר קרא לשכנו תדרשו ובאת שמה, כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום (ירושלים והוא ביהודה, רש"י)".

בחודש אשר בדא מלבו

הנה בפסוק במלכים (א' פרק י"ב פסוק ל"ב - ל"ג) כתוב "ויעש ירבעם חג בחודש השמיני בחמשה עשר יום לחודש כתג אשר ביהודה וגו'." ויעל על המזבח אשר עשה בבית א-ל בחמשה עשר יום בחודש השמיני בחודש אשר בדא מלבו וגו'". מבואר בפסוק שירבעם מלך ישראל, דרש לכלל ישראל שהחודש השמיני הוא חודש האסיף ובו צריך לחוג את חג הסוכות, שחג הסוכות הוא לא בחודש תשרי אלא בחודש חשוון, ובנה מזבח בבית אל והקריב בו קרבנות בט"ו לחודש השמיני. ולשון הפסוק הוא, "בחודש אשר בדא מלבו", שירבעם המציא את החודש הזה מלבו.

ולכאורה יש לדקדק בזה, הרי את עצם החודש ירבעם לא בדא מלבו, שהרי המציאות היא שעכשיו החודש הזה הוא החודש השמיני, ולא שייך כזה דבר להמציא ולחדש חודש חדש מלבו. אלא ירבעם רק המציא את ענין החג, שאמר להם שעכשיו הוא חג האסיף. וא"כ יש להבין מהו הלשון הזה "החודש אשר בדא מלבו", איזה המצאה חדשה המציא בחודש הזה שעל זה נאמר שאת כל החודש הזה בדא מלבו.

ושמעתי שאחד מהגדולים יישוב, דהנה בקידוש החודש איתא בגמרא בראש השנה (דף כ"ה א') "אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין". שכאשר בית דין קידשו את החודש שלא כדין, חל הקידוש והחודש נקבע כפי הפסק של בית הדין. ואפילו אם בית דין במזיד עוותו את הדין וקדשו או עברו את החודש שלא כדין, שלפי דיני קידוש החודש היה צריך להיות שלא כהוראת בית דין, אעפ"כ למעשה החודש נקבע כפי הפסק שבית דין קבעו.

ומעתה י"ל שירבעם שהיה ראש בית דין, היה מעבר את החודשים, שבכל חודש וחודש לא היה מקדש את החודש לפני יום שלוששים, כדי שיהא חודש מעובר. ואעפ"כ שעשה כזה שלא כדין שהיו חודשים שהמולד נראה מוקדם והחודש היה צריך להיות חסר, מ"מ למעשה קביעות החודשים חל כפי מה שבית דין קבעו, וממילא היו החודשים מעוברים ומלאים.

ולפי זה לאחר שעברה תקופה ארוכה שהיה עושה כך בכל חודש וחודש, יצא שבזמן שלפי תקופת השנה ראוי להיות כבר חודש חשוון, הרי לפי קביעות החודשים של ירבעם יצא שהיה עדיין רק חודש תשרי.

ומעתה ביאר שזה מה שכתוב כאן בפסוק "בחודש אשר בדא מלבו", שבאמת לפי קביעות החודשים שירבעם קבע היה עכשיו רק החודש

קידוש החודש צריך להיות בירושלים.

והשיב להם הגר"ר שיש לו ראייה בדבריו מרש"י בקידושין (דף ל"ז ב'), דהנה בשבת כתוב בפסוק "בכל מושבותיכם" ששבת נהגת לא רק בארץ ישראל אלא בכל מושבותיכם, בין בארץ ובין בחוץ לארץ. והגמרא בקידושין מקשה מדוע צריך פסוק לכך הרי שבת היא חובת הגוף, וכל מצווה שהיא חובת הגוף היא נהגת בין בארץ ובין בחו"ל. ומיישבת הגמרא, "איצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא, תיבעי קידוש כי מועדות קמ"ל.

ופרש"י, "תבעי קידוש, בית דין ולא נהיג קידוש אלא ביהודה כדאמר בסנהדרין כל דרישות שאתה דורש יהיו בשכנו של מקום".

מבואר בגמרא שהיה צד לומר שכשם שבמועדות צריך קידוש החודש, שקידוש החודש הוא מחיל קדושה בחודש כדי שיהיו בו מועדות, כך היינו אומרים גם לגבי שבת שיצטרכו לקדש את השבוע כדי שיהיה בו שבת, ושבוע שלא קידשו אותו לא יחול בו שבת. ורש"י מוסיף שאם היו צריכים לקדש את השבת, היו צריכים לעשות את הקידוש דווקא בבית שביירושלים, שהפסוק "לשכנו תדרשו" שדורשים מזה "כל דרישות שאתה דורש יהיו בשכנו של מקום", דהיינו בבית דין שביירושלים הוא גם לגבי קידוש החודש, וממילא גם בשבת יצטרכו לקדש את השבוע דווקא בבית דין שביירושלים.

ולזה בא הפסוק "בכל מושבותיכם" לומר שהשבת נהגת בכל המושבות, ואין צריך לזה קידוש בית דין.

מפורש ברש"י לדבר פשוט שקידוש החודש צריך להיות דווקא בירושלים, שההלכה שנאמרה בעיבור השנה שצריך לעבר בבית דין שביירושלים, לא נאמרה דווקא בעיבור השנה, אלא גם בקידוש החודש.

וממילא הוכיח מזה שאי אפשר לומר שירבעם היה מקדש את החודשים, שכיון שירבעם היה מלך ישראל והיה בשומרון ולא ביהודה ובירושלים, ע"כ לא היה יכול לקדש שם את החודשים.

*

אם ירבעם הניח חכם כמותו בירושלים

וא"כ יתכן לומר שאע"פ שירבעם יצא מירושלים, עדיין אחיה השילוני נשאר בירושלים והוא היה חכם כמו ירבעם, וממילא אי אפשר לומר על ירבעם שלא הניח חכם כמותו, שהרי הניח את אחיה השילוני, ושוב ממילא לא היה לו את זכות והכח לקדש חודשים מחוץ לירושלים.

וביותר יש להוסיף שהרמב"ם (בהקדמה ליד החזקה) מנה את אחיה השילוני בתוך שלשלת של מקבלי ומוסרי התורה, שכל התורה שנמסרה ממש רבנו שמסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו' הרי בהמשך הדורות אחיה השילוני היה בין אלו שמסרו להם את כל התורה, והוא מסרה לדורות הבאים. ומבואר בזה שאחיה השילוני לא רק שהיה גדול מצד עצמו בתורה, אלא הוא היה גם בין אלו שנמסרה להם כל התורה כולה. וממילא כשהוא נשאר בירושלים וודאי שבמצב כזה אי אפשר לומר על ירבעם שלא הניח חכם כמותו, שאחיה נחשב כחכם כמותו, ושוב ממילא אין כח לירבעם לקדש את החודש כשהוא מחוץ לירושלים.

בדיעבד חל העיבור והקידוש חוץ לירושלים

אמנם יש לעיין בזה מצד אחר, דהנה ההלכה הזו שקידוש החודש צריך להיות בירושלים, עיקרה נאמר בגמרא בסנהדרין (דף י"א ב') לגבי עיבור שנה, ובגמרא מובא בזה מחלוקת מה הדין אם עברו ועיברו את השנה בגליל, שעיברו את השנה בארץ ישראל מחוץ לירושלים, האם בדיעבד חל העיבור או לא. לדעת רבנן בדיעבד אם עיברו בגליל מעוברת, וחנניה איש אונו חולק, שהעיבור לא חל ואינה מעוברת.

וברמב"ם (הלכות קידוש החודש, פרק ד' הלכה י"ב) פוסק להלכה כרבנן, וכתב "ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה שהשכינה בתוכה שנאמר לשכנו תדרשו, ואם עיברו בגליל מעוברת".

ולכאורה פשוט שאם גם בקידוש החודש נאמרה ההלכה הזו שצריך לקדש ביהודה ובירושלים, הרי כל הדינים שנאמרו בעיבור שנה נוהגים גם בקידוש החודש, וממילא לדעת רבנן שכן נפסק להלכה שבדיעבד אם עיברו בגליל מעוברת נהגת גם בקידוש החודש, שאם קידשו את החודש בארץ ישראל מחוץ לירושלים הרי היא מקודשת. וא"כ לא מובן למה דחה הגר"ר שפירא את דברי אותו גדול שירבעם לא יכל לקדש את החודש מחוץ לירושלים, הרי כיון שבדיעבד חל הקידוש גם חוץ לירושלים, א"כ ירבעם היה מקדש את החודש בשומרון שזה מחוץ לירושלים שלא כדן ואע"פ שזהו שלא כדן מכל מקום בדיעבד הקידוש חל, וצ"ע.

דעת הרמב"ם שקידוש החודש בכל ארץ ישראל

והנה בעיקרי הדברים אם גם בקידוש החודש נאמר את ההלכה ש"לשכנו

אמנם באמת יש לעיין בדבריו של הגר"ר שפירא, שאמר כיון שקידוש החודש צריך להיות בירושלים, ממילא ירבעם שלא היה בירושלים לא יכל לקדש את החודש.

ולכאורה יש להשיג על זה, דהנה בגמרא בברכות (דף ס"ג א') במעשה של חנינא בן אחי רבי יהושע שהיה מעבר שנים ומקדש חדשים בחוץ לארץ, מובא שכששאלוהו מדוע הוא עושה כן, "אמר להם, והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ. אמרו לו, הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל וכו'". ומבואר מזה שאע"פ שנאמרה הלכה של "לשכנו תדרשו" שצריך לעבר שנים ולקדש חדשים דווקא בארץ ישראל ובירושלים, מכל מקום חכם גדול שיצא לחוץ לארץ ולא הניח כמותו בארץ ישראל, מותר לו לעשות את העיבור והקידוש אפילו בחוץ לארץ. שכל ההלכה שחייבים דווקא בירושלים נאמרה דווקא באופן שהחכם הגדול הוא בירושלים, אבל אם החכם הגדול יצא מחוץ לירושלים, והוא בגדר כזה שלא הניח כמותו בארץ ישראל, הרי יש לו כח לעשות את העיבור והקידוש במקומו.

ומעתה י"ל שירבעם היה בגדר חכם שלא הניח כמותו, דהנה בגמרא בסנהדרין (דף ק"ב א') מובא על גדלותו העצומה של ירבעם בתורה, ואיתא בגמרא "וירבעם יצא מירושלים וכו' וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך, והוא מתכסה בשלמה חדשה, ושניהם לבדם בשדה. מאי בשלמה חדשה, אמר רב נחמן כשלמה חדשה מה שלמה חדשה אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי וכו'. מאי ושניהם לבדם בשדה, אמר רב יהודה אמר רב שכל תלמידי חכמים דומין לפנייהם כעשבי השדה, ואיכא דאמר שכל טעמי תורה מגולין להם כשדה".

מבואר בגמרא שירבעם השיג השגות נשגבות בתורה, עד שכל תלמידי חכמים היו דומים לפניו כעשבי השדה. וא"כ בוודאי הוא היה בגדר חכם שלא הניח כמותו, ולכן אפילו שיצא מירושלים עדיין היה לו את הכח לעבר ולקדש חדשים מחוץ לירושלים.

שקול כאחיה השילוני

אלא שיש לדחות את זה, משום שמה שכתוב בגמרא בסנהדרין על גדלותו של ירבעם בתורה, זה לא כתוב רק על ירבעם לבדו, אלא על ירבעם ואחיה השילוני, ששניהם היו גדולים ועצומים בתורה וכל תלמידי חכמים דומים לפנייהם כעשבי השדה.

ובמדרש תהילים (פרק ה') מובא שירבעם היה שקול כאחיה השילוני, ומבואר מזה שגדלותו של ירבעם היתה שווה לגדלותו של אחיה השילוני ולא היה יותר גדול ממנו.

תדרשו" שצריך לקדש דווקא בירושלים, ונתבאר להוכיח מדברי רש"י שזה נאמר גם בקידוש החודש.

בצל"ח בברכות (דף ס"ג ב') מדייק מדברי הרמב"ם שחולק על רש"י וסובר שההלכה הזו נאמרה דווקא בעיבור שנה ולא בקידוש החודש, ומדייק עוד ברמב"ם שנאמרו שתי הלכות בדנינים הללו, הלכה אחת שקידוש החודש ועיבור שנה צריכים להיות דווקא בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, וזה נלמד מהפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", וההלכה הזו היא לעיכובא שאם עיברו ועשו כן בחוץ לארץ לא עשו ולא כלום. והלכה שניה נאמרה בעיבור שנה שצריך להיות דווקא בירושלים, וזה נלמד מהפסוק "לשכנו תדרשו", וזה דווקא בעיבור שנה ולא בקידוש החודש, ואפילו בעיבור שנה להלכה אינו

לעיכובא ובדיעבד אם עשו את העיבור בגליל חל העיבור. וז"ל הצ"ח, "וזה לשון הרמב"ם בפרק א' הלכה ח', אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל, שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים וכו', ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה כלום, עכ"ל. הרי שמקרא דכי מציון לא מיטע אלא חוץ לארץ, אפילו דיעבד אינו מועיל, וגם ממעט קביעת חדשים ועיבור שנים. ובפרק ד' הלכה י"ב כתב, ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה שהשכינה בתוכה שנאמר לשכנו תדרשו, ואם עברוה בגליל מעוברת, עכ"ל. הרי שאדברה מלשכנו ממעט יותר דבעינן לשכנו היינו מקום ששכינה שריא, ושם לא הזכיר קביעת חדשים כלל, ולפי הנראה דעתו דקביעת חדשים מותר אפילו לכתחילה בכל ארץ ישראל אפילו בגליל". וע"ש שהאריך בזה עוד הרבה.



כי תצא למלחמה - דרכי המלחמה

"כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם, כי ה' אלוך עמך וגו'". ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירח לבבכם וגו'". (פרק כ' פסוק א'-ג').

למלחמה וירדוף אחרי אויביו ויכם מכת מות, ישאר באמונתו השלמה שהכל הוא מיד הקב"ה, שהוא נתן לו את הכח לרדוף ולהכות, ומידו הישועה. ולכן ביקש מהקב"ה "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", משום שידע שגם במצב כזה יאמין באמת האמתית שהקב"ה הוא עשה את הכל.

אבל שאר המלכים היו פחות מדוד, והם פחדו שכאשר ייצאו בעצמם וירדפו ויכו את האויבים, יש לחוש שמא יכנס בהם איזה הרהור ומחשבה, שמא הם בעצמם עשו את הניצחון, ואינו מיד הקב"ה. ולכן כל אחד לפי דרגתו ביקש מהקב"ה שיעשה לו את הניצחון במלחמה, באופן כזה שיכיר ויידע באופן ברור שרק הקב"ה הוא מי שעשה את הישועה והניצחון. וממילא אסא המלך אמר אין בי כח להרוג, כי כאשר ייצא ויהרוג יש לחוש שמא יחשוב שהוא בעצמו מי שהרג ועשה את הישועה, ולכן ביקש שרק יצא וירדוף והקב"ה יהרוג. ובאופן כזה בטוח שהוא יכיר שכל הניצחון הוא מהקב"ה.

וזה הביאור גם בשאר המלכים ביהושפט ובחזקיהו, שכל אחד חשש עוד יותר, עד שחזקיהו חשש שאפילו אם רק יעמוד ויאמר שירה יש לחוש אולי יחשוב שהוא ניצח במלחמה בזכות השירה. והצורה הבטוחה ביותר שבה יכיר ויידעו הכל שלה' הישועה, תהיה אצלו באופן כזה שהוא ישן על מיטתו והקב"ה יצא ויעשה את המלחמה.

ביטחון בה'

וראים מכל זה יסוד, שהדרך שבה שייך לצאת למלחמה בכלל ישראל, היא אך ורק בכח הביטחון בה'. אם חסר משהו של משהו בביטחון, ויש חשש שבאמצע המלחמה יחשוב שעושה בכוחו ועוצם ידי, זה עצמו סיבת הנפילה. הישועה מהקב"ה באה רק כאשר הביטחון שלם, ויוצאים ונלחמים כל הזמן בכח ובזכות הביטחון בה'. ולכן כל מלך ומלך ממלכי ישראל יצא למלחמה, רק בצורה כזו שיהיה בטוח שיאמין בשלמות בכל מהלך המלחמה, ש"ה' אלוהיכם הוא הנלחם לכם".

ויסוד הדברים הוא שהצורה שכלל ישראל נלחם עם אויביו, היא רק בכח הביטחון בה', כל שלב ושלב מהמלחמה מתנהל באמונה ובביטחון בה', בצורה כזו נלחמים ובצורה כזו יוצאים למלחמה.

*

מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה

בתורה.

ודבר זה מבואר במדרש בפתיחה לאיכה (אות ב'), וז"ל "רבי הוה משלח לר' אסי ולר' אמי דיפקון ויתקנון קרייתא דארעא דישאל. והוון עלין לקרייתא ואמרין להון אייתו לן נטורי קרתא, והוון מייתו להון ריש מטרתא וסנטרא, והוון אמרין להון אלין נטורי קרתא אלין חרובי קרתא. אמרו להון ומאן אינון נטורי קרתא, א"ל אלו סופרים ומשנים שהם הוגים ומשנים ומשמרין את התורה ביום ובלילה, על שם שנאמר והגית בו יומם ולילה, וכן הוא אומר אם ה' לא יבנה בית וגו'".

וביאור הדברים שכאשר רבי אסי ורבי אמי נכנסו לעיר וביקשו את שומרי העיר, והביאו להם את אלו שממונים על שמירת העיר והשדות, היו אומרים שאלו אינם שומרי העיר אלא הם מחריבי העיר. וכששאלום מי הם שומרי העיר, אמרו "אלו שהוגים ומשנים את התורה ביום ובלילה".

בגמרא במכות (דף י' א') איתא, "א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה".

וראים מזה שכדי לזכות לניצחון במלחמה, צריך להוסיף זכויות. וכאשר מתחזקים בלימוד התורה, זכות התורה שומרת על כלל ישראל, ובזכות זה מנצחים במלחמה.

כדי לחזק את כלל ישראל, ולחזק את אלו שיצאו למלחמה שיצליחו במערכה להגן על הכלל כולו, צריך להוסיף חזיון בתורה. אם בשערי ירושלים יושבים ועוסקים בתורה, הזכות הזו שומרת ומגינה על כל הכלל, וכאשר יצאו למלחמה יצליחו ויפילו את האויבים.

ומצינו שזכות התורה היא השמירה הטובה ביותר, עיר שיושבים ועוסקים בה בתורה, זה הדבר המועיל ביותר לשמור על העיר, ואין דבר ששומר על העיר מכל המזיקים כמו הזכות הזו שיושבים ועוסקים בה

ריחם עליהם הקב"ה והושיעם מיד אויביהם. אבל בלימוד תנ"ך לומדים ורואים את העיקר שהכל תלוי אך ורק בשמירת התורה והמצוות. המלחמות ונצחונם יש להם רק סיבה אחת, אם שומרים את התורה מצליחים בהכל, ואם רח"ל לא שומרים את התורה באים לידי צרות ומלחמות.

והקפיד שכאשר מלמדים בתלמודי תורה תנ"ך, להדגיש את העיקר ולא את הטפל, שכל המלחמות וגבורות המלכים באו כתוצאה משמירת התורה והמצוות, ולא היו למטרה בפני עצמו.

הישוב בעיר העתיקה

בספר "בטוב ירושלים" מהמגיד הירושלמי הגה"צ רבי בן ציון ידלר זצ"ל (פרק ב') מספר על הישוב בעיר העתיקה שהיה לפני כמאה שנים, איך קיימו את התורה והמצוות ודקדקו בכל הלכה והלכה. ובהמשך כתב "והניסיון מעיד על זה שהדור שאני מצאתי, היו כולם דרים בעיר העתיקה וכו', ובישוב הזה היו מעורבים בשכנות עם הערבים, ועם כל זאת לא היה פחד לילך יחידי, שלא היה שום שנאה מהערבים לישראל, אדרבא היתה אהבה בין השכנים הערבים וישראל. והיו כאלו שהלכו לכותל המערבי בחצות הלילה לומר תיקון חצות, בבכיות ובהתלהבות גדולה, ולא היה שום פחד מהשכנים שלנו. ונראה עין בעין שנתקיים הפסוק וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, כי ממש היה נקרא שם ה' על כולם וכו'.

אבל בעוונותינו הרבים מעת שחסרנו כל אלה, שהכניסו פריצות במקום צניעות וכו', הכניס הקב"ה שנאה כבושה מערבים לישראל, והרגו מהם כמה שהרגו והנשאר ברחו חוץ לעיר, ואפילו מי שהיו להם חצרות ובתים וקנין כספם בירושלים העתיקה הניחו אותן וברחו חוץ לעיר וכו'". וע"ש באריכות דבריו שמראה בחוש שכל זמן שקיימו את התורה והמצוות ושמרו על כל הגדרים, זכו לחיות חיי שלום ושלווה עם הערבים, ואילו כאשר התרופפו בקיום התורה והמצוות קמו עליהם הערבים ונלחמו בהם עד שהיו חייבים לברוח מהמקום לגמרי.

למעשה, הלימוד מכל הדברים הללו הוא שההגנה האמיתית ממידת הדין היא רק חיזוק בתורה ובמצוות, בלא תורה ומצוות אין סייעתא דשמיא ומידת הדין שולטת. וכשאין סייעתא דשמיא כתוב בפסוק "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר", שכל המאמצים לשמור על העיר והמקום לא יועילו. אבל כשמקיימים את רצון ה', זוכים לסייעתא דשמיא ובזה זוכים לחיי שלווה והשקט.

מבואר בזה שכאשר מחפשים שמירה והגנה על העיר, השמירה האחת והיחידה היא רק כח התורה, אם יושבים בעיר ועוסקים בתורה זה השמירה ששומרת על העיר מכל המזיקים הגשמיים והרוחניים.

וכאשר מחפשים שמירה על העיר שלא יכנסו בה אויבים או מזיקים, וכאשר רוצים זכויות להצליח במלחמה, אם מתחזקים בתורה, זכות התורה שומרת על העיר מכל משמר שלא יוכל שום צר ואויב לבוא בשערי העיר.

אין השונא בא אלא ע"י רפיון ידיים מהתורה

ומצד שני מצינו להפך, שאם ח"ו מתרפים מהתורה הרפיון הזה הוא הסיבה להביא את האויבים לעיר.

ובמדרש תנחומא (פרשת בשלח, אות כ"ה) כתוב, "אחרים אומרים, אין רפידים אלא שרפו ידיהם מן התורה, ולפיכך עמלק בא עליהם. וכן את מוצא שאין השונא בא אלא על ידי רפיון ידיים מן התורה, שנאמר ויהי כהכין מלכות רחבעם וכחזקתו עזב את תורת ה' וכל ישראל עמו, ומה ענשו עלה שישק מלך מצרים על ירושלים ויקח את אוצרות בית ה' וגו'".

מבואר במדרש שהסיבה היחידה שבעבורה בא עמלק להילחם עם ישראל, היתה משום שרפו ידיהם מן התורה, ולכן גם בא שישק מלך מצרים להילחם על רחבעם, "שאין השונא בא אלא על ידי רפיון ידיים מן התורה".

שרפיון בתורה לא רק מסיר מכלל ישראל את השמירה העליונה, אלא הוא גם סיבה שבפועל יבואו עליהם אויבים להילחם עימם. שהסיבה האמיתית שהאויבים מתעוררים להילחם עם ישראל, הוא מחמת רפיון מהתורה.

ובמדרש בפתיחה לאיכה (אות ב') כתוב, "שמואל תני לה בשם ר' שמואל בר אמי, אימתי המלכות גזירת גזירה וגזירתה מצלחת, בשעה שישראל משליכין דברי תורה לארץ הדא הוא דכתיב וכו'".

לימוד תנ"ך

מין החזון איש זצ"ל היה אומר שהעיקר בלימוד תנ"ך הוא להבין שכאשר עסקו בתורה ובמצוות וקיימו את רצון ה', חיו בנחת ובשלווה. וכאשר רח"ל עברו את התורה והמצוות באו עליהם צרות שונות ומשונות.

והיה אומר שזה ההבדל בין לימוד תנ"ך ללימודי היסטוריה, שבלמוד היסטוריה מלמדים בעיקר כמה מלחמות עשה כל מלך ומלך, ובכמה הצליח יותר ובכמה פחות, ושוכחים ללמוד את העיקר שכאשר עזבו את התורה והמצוות באה עליהם המלחמה, ולאחר ששבו בתשובה שלמה

בפתיחת הזמן

שבישיבה. ומתוך ההרגשה הזו קיבל תנופה לעלות ולהתעלות, וזה נתן לו את המרץ בכל אותו חודש אלול להשקיע ולהתגבר על כל קשיי ההתחלה. וזה היה לו הפתיחה של העליה שהתעלה בכל שנות לימודיו בישיבה. ומוסיף ומספר שלאחר המעשה הזה התבונן בשאר הימים על הגרב"צ בסדר ג', וראה לפליאתו שכל יום הוא הולך לפינה אחרת בבית המדרש, ניגש שם לאחד מהבחורים החדשים עם אותו בקשה...

*

פנקס ועט

אחד מחשובי האברכים שליט"א בכולל פוניבז', היה דרכו ללמוד בכל יום בהפסקת הצהרים עם בנו בכולל. הבן שלמד בתלמוד תורה במקום לחזור הביתה בהפסקת צהרים ככל הילדים היה בא לכולל, שם אבל בזריזות. וביתר הזמן חזר על תלמודו עם אביו.

יום אחד הגיע לכולל בשעה הזו יהודי עני שמכר לפרנסתו פנקסים ועטים, הגרב"צ שבדרך כלל גם למד בכולל בזמן הזה, קנה ממנו פנקס ועט (משום צדקה לאותו עני שהתפרנס מכך).

מיד לאחר שקנה את זה, קם ממקומו והלך אל האב והבן שלמדו יחד, הגיש את זה לילד ואמר לו "זה בשבילך, אתה כל כך מתאמץ כדי ללמוד, זה מגיע לך". הילד התרגש מאוד שיש עוד מישהו בכולל שמעריך אותו על מאמציו. ומספר שעד היום שכבר עברו עשרות שנים מאז, עומד בפיו הטעם הטוב מהמתנה שקיבל.

והוסיף שלמד מכך מוסר לחיים. תמיד להתבונן סביבו וכשיש ילדים או צעירים שלומדים, להעריך אותם במילה טובה וכיוצא בזה.

הכלל הוא, כשמתבוננים וחושבים על השני, אפשר במילה אחת או במעשה קטן להקים עולם ומלואו. תן לחכם ויחכם.

בעומדנו עתה בפתיחת זמן אלול, ובהיכלי התורה והישיבות התחילו את הזמן החדש עם תלמידים חדשים שהתווספו לישיבה, אשר מקווים למצוא בין כותלי הישיבה את המקום שבו יוכלו לעלות ולהתעלות בתורה וביראה. והנה חז"ל כבר אמרו "כל ההתחלות קשות", הדברים אמורים לגבי כל אחד ואחד בכלל, אבל על התלמידים החדשים בפרט, שכאשר באים לישיבה חדשה ורוב הישיבה היא בגדר פנים חדשות פעמים רבות יש קשיים. אבל הרבה פעמים כאשר פוקחים את העיניים, אפשר במעשה קטן או בדיבור קל, להעלות ולרומם את השני לזמן שלם, בלא שום גוזמא.

החברותא הנודדת

מספר תלמיד חכם חשוב שליט"א מעשה מהנהגתו של הגרב"צ פלמן זצ"ל, בעת שנכנסו בחורים חדשים לישיבה בזמן אלול.

המעשה היה לפני למעלה מחמישים שנה, הת"ח הזה נכנס לישיבת פוניבז' לשיעור א' יחד עם שאר הבחורים החדשים שזכו להתקבל לישיבה. והנה באחד מהימים ניגש אליו בסדר ג' הגרב"צ פלמן שהיה כבר בחור ותיק בישיבה, ואומר לו בטבעיות "אני לומד עכשיו את הסוגיא הזו, ויש לי כאן כמה דברים שאינם ברורים, אתה בטח כבר למדת את הסוגיא הזו, האם תוכל ללמוד עימי קצת את זה?".

הבחור החדש השיב מיד בחיוב, בוודאי שהוא מסכים ללמוד עם בחור מהמבוגרים והחשובים שבישיבה, הרי זה לכבוד גדול לו. וכך התיישבו שניהם ללמוד ביחד את הגמרא, כאשר הגרב"צ שואל מפעם לפעם שאלות, והבחור משיב לו כפי הבנתו בזה. לאחר שסיימו, הודה לו הגרב"צ על זה שביאר לו את הדברים שלא היו ברורים לו, ונפרדו בחביבות.

לאחר הלימוד הזה הרגיש הבחור הרגשה מאוד טובה, שהוא בחור צעיר וחדש הצליח להסביר סוגיא שלמה לאחד מהבחורים הוותיקים והחשובים

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) עוצם ישיבת נר זרח פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס *היכל משה - בנה ביתך רמת השרון 052-7141747 תפרח 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.	הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה המורחבת *ביהכנ"ס עזרת תורה עזרת תורה 054-8474651 (אלקיכן) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכנ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620	*חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבון) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינור) ישיבת נחלת הלויים הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651	אופקים 052-7635246 (סמידן) בבתי הכנסת: *קייטית שיטית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בכוללים: *בית הלל *נחלת משה
---	--	---	--

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

